BÉCSI NAPLÓ

XLIV. ÉVFOLYAM 5. SZÁM
2023. SZEPTEMBER–OKTÓBER
MEGJELENIK 2 HAVONTA
ÁRA: 2,50 Euro
Erscheinungsort Wien
Österreichische Post AG •
20Z042085 M P.b.b.
VERLAGPOSTAMT 1010 WIEN

Külpolitikai zsákutca fenyeget

Kísért, sőt már itt van a nyakunkon a Bibó István által zsákutcásnak nevezett magyar történelem. Attól tartok, hogy a balsorsból kikerülve a balítéletek, a rossz döntések újra rossz irányba viszik nemzetünket, mert Magyarország kormánya szembefordult az 1989–90-es rendszerváltás külpolitikai elveivel és céljaival.

Az alap volt szakítani a reánk erőltetett, antidemokratikus keleti politikai, katonai és gazdasági rendszerrel, „visszatérni" Európához, bekapcsolódni a minden tekintetben vonzó euro-atlanti integrációba. 2004-re ez meg is valósult: jó politikával elértük, hogy a világ katonailag, illetve gazdaságilag legerősebb intézményei, a NATO és az Európai Unió tagja lettünk. Egyesek kissé lemaradva, de hasonló utat követtek szomszédjaink és sorstársaink.

Külpolitikánk elfordul nyugati szövetségeseinktől, hadakozik az Európai Unióval, és azt hirdeti, hogy Keleten új Nap kel föl, elhomályosítva a hanyatló Nyugat Napját. Az előző század második felében kivívott és erősödő magyar tekintély, presztízs elveszett, Európában és Észak-Amerikában elterjedt a vélemény Magyarországról, hogy megbízhatatlan szövetséges, az autoriter keleti rendszerek trójai falova, Putyin orosz elnök kiszolgálója. A Visegrádi 4-ek és a különleges magyar–lengyel barátság romokban. A jórészt megalapozott „brüsszeli" vádak súlyos gazdasági és pénzügyi következményeket vonnak maguk után.

Ezerszáz éve a Nyugat a mi világunk, annak része vagyunk, onnan csak külső erő, a szovjet imperializmus szakított el a II. világháború után. Engem is aggasztanak a Nyugat létező, sőt növekvő hibái, rossz szellemi és erkölcsi divatjai, a tévutak, mint a „politikai korrektség" kultusza. Eddig azonban mindig képes volt az önkorrekcióra, így leküzdte a kapitalizmus számtalan visszásságát, a jogos szociális elégedetlenséget, a háborúkhoz vezető hatalmi rivalizálást, és birkózik az olyan új veszélyekkel, mint a globális felmelegedés, az ellenőrizetlen migráció, a fundamentalizmus és a terrorizmus.

Ezzel a Nyugattal állnak szemben a diktatórikus keleti országok, mindenekelőtt Oroszország és Kína, ahol nincs szabadság, a kormány kritikáját nem tűrik, a fönnálló hatalom be van betonozva. Kína esetében elismeréssel adózhatunk technológiai fejlődésének, az űrkutatásban elért eredményeinek, fegyverkezése viszont komoly félelmet gerjeszt szomszédjai körében, az egész Távol-Keleten. A hazai kormánypárti médiában ritkán hallunk az ujgurok elnyomásáról, egy millió „átnevelő táborba" zárásáról, Hszincsiang és Tibet kínai kolonizálásáról. Hongkong lakosságának hónapok óta tartó harca szabadságuk maradványainak megtartásáért ugyancsak nem téma nálunk. Orwell rettenetes víziója a mindent látó, még a gondolatokat is ellenőrző politikai rendszerről Kínában megvalósulóban van. Ezeknek a felülkerekedése a szabad világon nagyon nem kívánatos, de nem is valószínűsíthető. A keleti orientáció veszedelmekkel teli zsákutca.

Az 1989/90-es rendszerváltás kiemelt célja volt a szomszédokkal kialakítandó jó, lehetőleg baráti viszony, de nem az azokban élő magyar kisebbség feje fölött, ügyükről megfeledkezve. Azt akarjuk, hogy az ott élő magyar nemzeti kisebbségeknek a nemzetközi konvenciókban és szerződésekben is lefektetett jogai érvényesüljenek, hogy legyen biztos jövőjük szülőföldjükön. Ez elsősorban az ottani kormányokon, az országnak nevet adó többségen múlik, de Magyarország politikájával jelentősen segíteni tudja a határainkon kívül rekesztett magyarokat. Engem ma, csakúgy mint miniszterként harminc éve, a következő elv vezérel: *kinyújtott kéz a szomszéd nemzetek felé, és ölelő kar a magyar kisebbségek irányában.*

A bálványosi, majd tusnádfürdői nyári egyetem – amelyen magam is több ízben részt vettem – a fenti elv jegyében jött létre: szóértés, bizalomépítés az (anyaországi és erdélyi) magyarság, és a románság között. Román politikusok meghívottként részt vettek ezeken, sőt egy ízben Basescu román államelnök is. Hol vagyunk ma ettől? Amikor Orbán miniszterelnök Marcel Ciolacu kormányfő ebédvendége volt, ez jó alkalom lett volna a bizalomépítésre, a közös érdekek egyeztetésére, vagy akár a vitás ügyek megbeszélésére. Annál is inkább, hogy ma Románia egyre fontosabb szerepet tölt be abban a szövetségi rendszerben, amelynek mi is tagjai vagyunk. Ráadásul a magyar párt, az RMDSZ nehéz helyzetben küzd, hogy megmaradjon a bukaresti parlamentben az erdélyi magyarság képviselete. Az idei tusnádfürdői tábor mindezt jól szolgálhatta volna.

Csehország a V4-ek gazdaságilag erős tagja, az egy főre jutó GDP (PPP) 44.261 USD, ott a legmagasabb. Nincs érdemi ellentéte Magyarországgal. Kár, hogy viszonyunk megromlott. A szlovákokat sem lett volna szabad könnyen félremagyarázható kifejezésekkel ingerelni a szeptemberi választások előtt. Jó lenne-e, ha az a Robert Fico alakíthatna kormányt Szlovákiában, aki 2010 körül élen járt a magyarellenességben, a magyar honosítási törvény ellen, a kettős állampolgárság elhárítására külön törvényt szavaztatott meg a pozsonyi parlamenttel, és „bűneik megbánására, sajnálkozásra, bocsánatkérésre és kártérítésre" szólította föl a magyarokat?

Az ukrajnai konfliktusban legnagyobb szomszédunknak nemcsak területi épsége, de léte forog kockán. Vannak jogos kifogásaink az ukrajnai nacionalizmusnak a magyar kisebbséget sértő megnyilvánulásaival és a kárpátaljai magyar iskolarendszer fölszámolásának tervével szemben, ami ellentétes az 1991-es magyar–ukrán államközi szerződéssel is. De mikor van jobb esély panaszaink orvoslására, ha a bajban Ukrajna mellett állunk, vagy ha azt hangoztatjuk, hogy ez nem a mi háborúnk, és a béke érdekében Ukrajna fogadja el Moszkva diktátumát? Egyetlen szövetségesünk sem ért ebben velünk egyet. Egyértelmű magyar érdek is, hogy ez a háború ne az agressziót elkövető sikerét hozza.

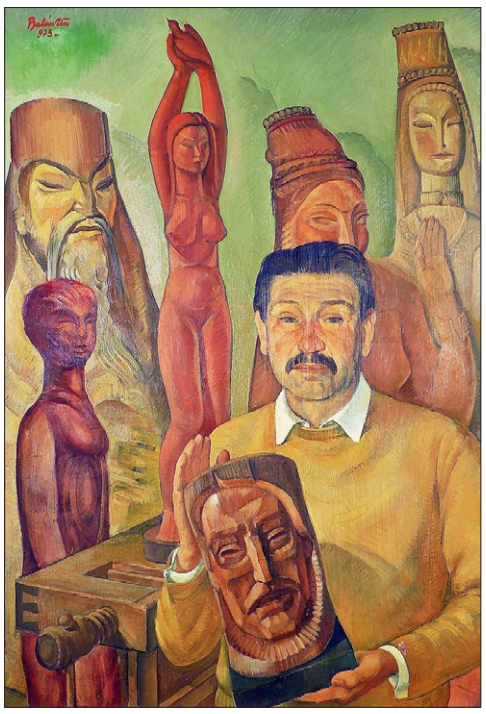

Szervátiusz Jenő

Mind gyakrabban az a benyomásom, hogy a mai magyar külpolitika célja bennragadni a zsákutcában, végképp összeveszni valamennyi demokratikus szomszédunkkal és euro-atlanti szövetségeseinkkel. Elszigeteltségünket nemhogy ellensúlyozná, de csak növeli az Oroszországgal és Kínával ápolt rendkívül szívélyes viszony. Mi magyarok, akarhatjuk az EU szétesését és a Kelet felülkerekedését a Nyugat fölött?

JESZENSZKY GÉZA

1956, 1968, 2022 – csak számok?

'56 évfordulója a rendszerváltás óta nem volt olyan össznemzeti érzékű, mint remélhetőleg idén, hatvanhét esztendő után lesz. Vlagyimir Putyin orosz elnöknek köszönhetően nehezen képzelhető el, hogy létezik szerte a világban olyan magyar, aki nem egyezne meg felháborodásában. Hogy mi történt? Oroszországban szeptember 1-én történelemkönyvet kaptak a 11. osztályok diákjai, melyben az '56-os szabadságharcosokat „a fasiszta Magyarország fegyveres alakulatainak egykori harcosainak" titulálják.

Talán a legrészletesebben az ukrán származású Bendarzsevszkij Anton foglalkozott az Index online-újságban az új tankönyvekkel. Mostantól nem válogathatnak a pedagógusok az oktatási hivatal által ajánlott listából, mint ezt eddig tehették. Most következett be, amit Putyin 2013 áprilisában „felvetett": egységes történelemkönyvekre van szükség. A Kreml ura szerint az orosz diákoknak „jó, patriotikus szemléletű" tankönyvek kellenek, mert „a fiatalok nincsenek tisztában azzal, hogy milyen országban élnek, és nem érzik a kapcsolatot az előző generációkkal".

Tíz évvel az elnöki „felvetés" után a tankönyvek elkészültek. Idén a 10. és 11. osztályok kapták meg, jövőre már a 4. és a 9. osztály közötti új tananyag is meglesz. Magyar szempontból a 11. osztályos tankönyv a legijesztőbb, amelyben az 1945 utáni szovjet megszállásról van szó. Persze, főleg 1956-ról. Míg korábbi tankönyvek „kommunista- és szovjetellenes" tüntetésekről írtak és majdhogynem korrekten mesélték el a forradalom leverésének előzményeit, az új tankönyvben már szó sincs népfelkelésről: „A lázadó radikálisok, akik között sokan voltak a fasiszta Magyarország fegyveres alakulatainak egykori harcosai, a felkelés során nemcsak a szovjet emlékművek és szimbólumok megrongálásával »tették le a névjegyüket«, hanem a magyar munkások pártja képviselőinek, a rendfenntartó erők tagjainak és családtagjainak számos meggyilkolásával is. Még az állami létesítményeket őrző sorkatonák is brutális mészárlások áldozatai lettek."

Összehasonlításként álljon itt egy idézet a két évvel ezelőtti tankönyvből: „1956 októberében tömeges demonstráció vonult Budapest utcáin a lengyelekkel való szolidaritás jegyében. Fegyveres összecsapások törtek ki. A hadsereg egy része a tüntetők oldalára állt. Budapesten felkelés kezdődött. Az utcákon brutális mészárlások történtek a kommunisták ellen. A szovjet hadsereg Magyarországon állomásozó különleges alakulatának egységeit a fővárosba vezényelték. Beléptek a lázadókkal vívott harcba. Az ideiglenes kormány vezetése Nagyot nevezte ki miniszterelnöknek, akinek sikerült tárgyalnia a tűzszünetről és a szovjet csapatok kivonásáról Budapestről. Magyarországon megkezdődött a többpártrendszer visszaállítása, és koalíciós kormány alakult, amelyet Nagy vezetett, és amelyben a Sztálin alatt elnyomott, köztiszteletben álló kommunista, Kádár János is részt vett. A felkelők nyomására Nagy bejelentette Magyarország kilépését a Varsói Szerződésből. Ez nem tetszett a Szovjetuniónak. Hruscsov attól tartott, hogy Nagy közeledni kezd a Nyugathoz, és Kelet-Európa országai egymás után esnek ki a szocialista közösségből. 1956. november 4-én a szovjet csapatok újra bevonultak Budapestre. Nagy agresszióval vádolta a Szovjetuniót. Válaszul szovjetbarát kormányt hirdettek Kádár vezetésével. A magyar fővárosban heves harcok folytak, de az ellenállást hamarosan leverték."

Folytatás a 2. oldalon

SZUEZ

Szavahihető kortanúk szerint 1956 novemberében a szovjet csapatok a Szuezi csatornának vélték a Dunát. Feltételezhető (?), hogy nem Magyarországra, hanem Egyiptomra vonatkozott a nekik szóló parancs. Valójában eltévesztették a célirányt, Budapesten fasisztákat véltek üldözőbe venni. A megrögzött „melléfogások" megismétlése, hogy 67 évvel a „sajnálatos események" után Moszkva nem képes változtatni optikáján és változatlanul fasisztákat emlegetnek. Aki tehát nem mímeli orosz módra a medvetáncoltatást, csakis náci, fasiszta lehet.

Ennyit bevezetőül, hogy aztán más vonatkozásban idézzük fel a szuezi válságot 1956-ból. Sajátságos megvilágításban kínálkoznak magyarázatok a magyar „népfelkeléssel" kapcsolatosan, többek között az, hogy az imperialista érdekek messze felülírták a szabadság megvédését, vagy legalább a mellette való kiállást.

Napjainkra egészen más magatartással szembesülünk: hadviselés nélkül ugyan, de Ukrajna több mint másfél éve tartó honvédelme elképzelhetetlen lenne Nyugat tevőleges támogatása nélkül. Különböző mércével mértek 1956-ban és mérnek 2023-ban. Ezen a korántsem matematikai tételen nem árt elgondolkodni, különösen a magyar glóbuszon. Kétségtelen, az akkori fegyveres harcoknak az is adott felhajtóerőt, hogy Magyarországot nem hagyja magára a Nyugat, ami aztán elmaradt, s ez végtelen csalódást váltott ki.

Ilyen tényállással szembesülve hányszor és hányszor megkíséreltük levonni a tanulságokat, s végeredmény nélkül minden évfordulón igyekszünk elfogadható válaszokat kieszközölni a feloldhatatlan ellentmondások, ellentétek világából. Pedig mi sem lenne egyszerűbb, mint átlépve a történeti emlékezeten, úgy tennénk, mintha meg sem történtek volna az akkori események, vagy ha igen, mit kezdhetünk még velük annyi év után. Ez marad immár 1956 áthághatatlan dilemmája. Mert mi, magyarok orvosol(hata)tlan funkcionális zavarban szenvedünk: az agyunkkal érzünk és a szívünkkel gondolkodunk. Ilyen adottságokkal alig vagyunk képesek a maguk helyére tenni a dolgokat, s ezért a végső konklúzió mindig várat magára. Csupán azért, mert sorsszerűen valahol bennünk, körülöttünk honol az ismeretlen, véletlen, s ez ismételten javunkra írja, ha nem is fordítja a jóvátehetetlent. Ez biztatónk és erősségünk: akkor sem adva fel a küzdelmet, amikor a józan ész megálljt kiált. A valóságban ez persze egészen másként van, de annál inkább kísért tudat alatt is, álmainkban.

Jelenkori vívódásainkra mi sem találunk magyarázatot. Hogyan várhatnánk el akkor másoktól, jelesen Nyugattól hogy kövessék és megértsék gondolamenetünket, cselekvésünket? Biztosan jó lenne kivergődnünk az önmagunk által tenyésztett rengetegből, csakhogy akkor minden annyira egyszerű és kézzelfogható lenne, hogy mit sem tudnánk elkezdeni vele. Ady szerint poétább faj nem élt soha; Széchenyi keleties gondolkodásunkra utal nyelvünkkel kapcsolatosan.

Itt szorongunk több mint ezer éve Európa közepén, és még mindig nem értjük saját észjárásunkat, mert szirén hangon kísértenek, csábítanak érzelemszülte látomásaink, a valóságosan is észlelhető délibábos jelenségek, amikbe mindig olyan jó belefeledkezni, különösen a sívár jelen vigasztalanságában.

Mindehhez egyedül vagyunk.

És mégis, ha félszegen, sután is, de ragaszkodunk mindahhoz, amik, akik vagyunk. Európa közepén, a népek országútján, ütközésük pontján. Itt kell helytállnunk azokért is, kík távol sírnak e nemzeten. Ez az, ami az ellenséges világban egyes „idegeneket", valójában kereső rokonlelkeket annyiszor megigézte és megigézi. Valójában a bibliai tanítást megfordítva, nem csupán víziókból, ábrándokból él az ember, hanem napi kenyeréből is, amit viszont nagyon is fáradtságosan meg, elő kell teremtenünk, nem rovásírással, díszmagyarban hetykén, hanem a számítógépek világában és nyelvén. Kétségtelen, egyre közelebb férkőzik hozzánk a mesterséges intelligencia, de ez nem veheti át életfunkcióinkat, nem léphet helyünkbe. Ha tehát meg akarunk maradni annak, akik, amik vagyunk, meg kell tanulnunk észérvekkel is élnünk.

Magyarságunk jövőbe mutató titka a kettősség, azaz nekünk nem elég csak magyaroknak lenni, nemcsak el kell fogadni a másságot, hanem élni is kell vele. Gondoljunk csak szomszédainkra. Őrzök egy fényképet 1956-ból, számomra a legkifejezőbb, nemzeti forradalmunk rejtélye, felemelő titka. Fiatal tüntetők, a lengyel címerrel kezükben vonulnak az utcán. Az első sorokban menetelők közül többen átszellemült arccal figyelnek valamire. Az egyik koronatanú azt a magyarázatot adta erre, hogy valamelyik ház emeletén valaki éppen kitűzte a magyar zászlót, s az keltette fel figyelmüket. Vagyis lengyel–magyar. Vagy talpra magyar, meg Himnusz…

Egyszóval, felebarátaim, magyarok és emberek, érdemes és értelmes magyarnak lenni.

A börtönviselt költő, Kocsis (Tunyogi Csapó) Gábor tette egyik ünnepi beszédében Nyugaton a vallomást: ha semmi más nem történt volna életében, de hogy meg- és átélte 1956-ot, már megérte élni.

PANNONICUS

Határok nélkül

Magyar siker

Első alkalommal, amikor e hasábokon magyarországi tudósítással jelentkezhettem, nem sokkal jártunk a 2019-es önkormányzati választások után. Az írás végén – a nemzeti érzelmű polgárokhoz szólva – feltettem a kérdést: „Lesznek-e elég bátrak kitörni az őket körülvevő »véleménybuborékból«, megjeleníteni saját világképüket, és megvédeni a hazugságoktól és a pusztító demagógiától az olyan álmokat, mint a nagyvilág csodálatát elnyerő Liget projekt vagy az atlétikai világbajnokság? (Az elinduló aláírásgyűjtés vagy az atléták és a velük szolidáris sportolók eddig nemigen látott kiállása tagadhatatlanul biztató jel és követendő példa.)"

A budapesti világbajnokság idén augusztusban meggyőző sikerrel, egy, a nemzeti ünnepen elért bronzéremmel (Halász Bence kalapácsvető) és egy negyedik hellyel (Krizsán Xénia hétpróbázó) zárult. A siker ezúttal nem elsősorban érmekben és helyezésekben mérhető: Magyarország eddigi legnagyobb sporteseményét rendezte meg, a világ ránk figyelt és nem csalódott. Köszönet az önkénteseknek, a jóarcú emberek sokaságának – akik napról napra megtöltötték a minden mércének megfelelő új, 35 ezres stadiont – és persze azoknak az atlétáknak, világsztároknak és magyaroknak, akikre kíváncsi volt a nép. Amely a magyar érmet és pontszerző helyet tapsolta meg, nemcsak a döntőbejutást vagy az egyéni csúcsot, de azt is, aki „csupán" kihozta magából azt, ami azon a napon benne volt. Mindenkit, aki részt vett a viadalon.

E sorok írója Budapest legkülsőbb kerületében élve tudatosította magában, hogy ilyen élményben ritkán lesz része – hozzá közelebb világversenyt biztosan nem fognak rendezni. A Ráckevéről induló HÉV budapesti végállomásától mintegy öt perc gyaloglásra felépült aréna – a rozsdaövezet helyén – valóban minden igényt kielégített. A HÉV-megálló egyszerű kocsmájában feltűnő szlovén vagy éppen holland zászlók jól jelezték a mindennapoktól eltérő valóságot és a jó értelemben vett nemzetköziséget. Mindenki magát és a magáét adta, de nem kívánt feloldódni valami definiálatlan „nagy egységben". Aki eljött hozzánk, nem a buszjegy, a sör vagy a belépő árát számolgatta, hanem jól akarta érezni magát – és persze a sajátjainak szorított. Mert így normális. Barátok, ismerősök, szurkolótársak egyöntetű véleménye volt: megismételhetetlen élmény volt – és nemcsak a pályán látottak miatt, de a több tízezres, szinte kizárólag mosolygó és a másikra odafigyelő ember miatt is. (Persze vannak – mint ahogy mindig lesznek is –, akik szerint nem érte meg. Ennek jó példatárát nyújtotta elénk az egykori (?) sportújságíró (?), aki közösségi oldalán azt tartotta hírértékű üzenetnek, hogy „Burkina Fasó (sic!) megelőzte Magyarországot" az atlétikai világbajnokságok éremtáblázatán. Az „itthon minden rossz" egyik honi propagátora ezt természetesen kapcsolatba hozta a rendezés elnyerésével – minek rendezünk világbajnokságot, ha nem vagyunk elég eredményesek? –, ám a rendkívül ostoba „érvet" elfelejtette alkalmazni egy esetleges magyar olimpiarendezés ügyében.)

A magyar atléták tehát győztek. Győztek már azzal, hogy magyarként léphettek be a stadionba. Sőt, már azelőtt. Amikor – hogy felidézzük a négy évvel korábbi eseményeket – a pusztító politikai demagógiával szembeszállva is kiálltak a saját álmaikért. Amikor az azóta visszavonult, de a budapesti világbajnokság szervezőbizottságában helyet kapott gátfutó Baji Balázs kezdeményezésére Márton Anita, Kozák Luca, Krizsán Xénia és a többiek saját gondolataikat és érzéseiket megfogalmazva álltak ki az ügyük mellett. Végül, mint kiderült, azokat is képesek voltak meggyőzni, akik korábban stadionstoppal, a világbajnokság megfúrásával, majd bojkottjával, néhány hónapja (!) pedig még a tömegközlekedési eszközök leállításával próbáltak meg maguknak politikai hasznot szerezni. Ők – mint Budapest főpolgármestere és Ferencváros polgármestere – ma már a díszpáholyba kértek jegyet maguknak és a nemzetközi szövetség köztiszteletben álló vezetőjével, Sebastian Coe-val fotózkodtak. Legyünk jóhiszeműek: még őket is beszippantotta e csodálatos hét varázsa.

Mi ez, ha nem egy igazi, nem várt, bravúros magyar siker?

NAGYMIHÁLY ZOLTÁN

1956, 1968, 2022 – csak számok?

Folytatás az 1. oldalról

Bendarzsevszkij Anton szerint „azért aggasztó az orosz oktatási tananyagban bekövetkezett változás, mert mostantól orosz gyerekek milliói birodalmi és militarista gondolatokat sajátítanak el, kritikai megközelítés nélkül." A következő orosz generáció a magyarokat „fasiszta lázadókként" ismeri meg, a szovjet kényszerrendszer helyén felszabadult Ukrajnát meg „neonáciként". A szovjet rendszer eddig legalább megemlített bűnei – a sztálini tömeggyilkosságokkal együtt – eltűnnek a putyini Oroszország történelemírásából.

Az új történelemkönyvben más elfogadhatatlan állítás is található, például a szovjet csapatok 1989-ben megkezdődött egyoldalú kivonásáról Kelet- és Közép-Európából. „Ez különösen átgondolatlan döntés volt, mert a szovjet katonai jelenlét gyengülése a szövetséges országokban a nacionalista és szovjetellenes érzelmek erősödését okozta."

A magyar kormány kimondottan elővigyázatosan reagált. Még a leghatározottabb véleményt Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter fogalmazta meg, mikor az ATV kérdésére így válaszolt: „Magyarország történelmét, a magyar embereket, a magyar embereknek szabadságvágyát mindenkinek tiszteletben kell tartania. 1956, az akkori forradalom a magyar történelem egyik legdicsőbb pillanata, amikor a magyar emberek a saját szabadságuk, az ország szuverenitása érdekében az életüket is odaadták. Minden magyar ember, aki akkor kiállt Magyarország szabadságáért, hős. Minden ezzel ellentétes minősítgetést kikérünk maguknak, visszautasítunk." A viszszakérdezésre, hogy tiltakozásként miért nem rendelte be az orosz nagykövetet, így reagált: „Soha senkivel még csak vitázni sem vagyunk hajlandóak ezekről a kérdésekről."

Később Orbán Balázs, Orbán Viktor miniszterelnök politikai igazgatója hasonlóan fogalmazott: 1956 hőseivel kapcsolatban egységes álláspont, hogy a magyar nemzet legfontosabb és kitüntetett szereplői, akik minden megbecsülést megérdemelnek. „Ezt elvárjuk minden országtól" – mondta.

Meglepően „összmagyaros" volt Demeter Szilárd kultúrpolitikus reakciója. „Szerintem nincs olyan jóérzésű magyar ember, akit ne háborítana fel [az új orosz történelemtankönyv]. Bár azt értem, hogy a Szovjetunió szempontjából ez egy lehetséges olvasat, ettől még nem válik igazzá" – válaszolta a Telex online-újságnak a Petőfi Irodalmi Múzeum igazgatója.

Karácsony Gergely, Budapest főpolgármestere a magyarországi ellenzék egybehangzó követelését fogalmazta meg saját szavakkal: „Becsicskulás helyett most tényleg helye és ideje lenne a határozott szavaknak – egyetértek azokkal, akik a kormány kiállását, a külügyminisztérium cselekvését, legalább az orosz nagykövet azonnali berendelését követelik az orosz állam történelemhamisítása, az 56-os forradalom emlékének, örökségének és tényeinek meggyalázása miatt."

Mikor a magyarok felháborodása kezdett csitulni, Putyin váratlan lépést tett. Egy sajtótájékoztatón a távoli Vlagyivosztokban hibának nevezte a Szovjetunió döntését, hogy tankokat küldtek 1956-ban Magyarországra és 1968-ban Csehszlovákiába a tüntetések leverésére. Mivel az újságíró azt szerette volna tudni, hogy az interveciók miatt „gyarmatosító országnak tekinti-e a Szovjetuniót", így folytatta: „Külpolitikailag nem helyes olyasmit tenni, ami sérti más népek érdekeit" – mondta Putyin. Az orosz elnök hozzátette, hogy szerinte az Egyesült Államok ma ugyanazokat a hibákat követi el, mint korábban a Szovjetunió.

A 2022-es Ukrajna elleni támadást és az azóta dúló háborút meg sem említette.

MARTOS PÉTER

Lélegeztetőgépen

A nyugati magyar diaszpóra

A ránk jellemző, történetileg meghatározott, nemzethaláltól félő magyar szorongás veti fel az örök kérdést, hogy mennyire vagyunk életképesek mi, magyarok? Mekkora az esélyünk a túlélésre? Mit csinálunk jól és mit teszünk rosszul? Ezen kérdések jogos voltának demonstrálására, illetve részleges megválaszolására jó modellt kínál a nyugati magyar diaszpóra mai helyzete. Alábbi meglátásaim és következtetéseim több mint másfél évtizedes bécsi tapasztalataim alapján teszem, mely időszakban egyre inkább tevőlegesen részt vettem a bécsi magyar élet bizonyos szegmenseinek a munkájában. A Bornemisza Péter Társaság elnökségi tagja voltam több mint tíz éven keresztül, közel egy éve pedig az elnöke lettem, ugyanakkor a Bécsi Napló szerkesztőségének is már néhány éve a tagja vagyok.

Bármely diaszpórát két jelenség, a szenvedés – háborús és/vagy politikai okokból menekülniük kell az embereknek – és az érdek – kereskedő közösségek – esetleg e két fő hatóerő együttese hozza létre. Vannak népek, melyek diaszpórái soha nem válnak a szó legteljesebb értelmében véve diaszpórává, hiszen állandó vágyuk hazamenni, míg más népek sajátos életformává gyúrják-alakítják a diaszpórát. Ez utóbbira a zsidók a legjobb példa: a cionista mozgalom ellenzőinek legfőbb érve Izrael állam megalapítása ellen az volt, hogy az a kétezer éve eredményesen diaszpórába szerveződött zsidók létét veszélyezteti.

A magyar diaszpóra tipikusan „hazatérni vágyó" közösségek együttese – akkor is, ha tagjai soha nem térnek haza. Ebből származik minden gyengesége, ugyanis nem életformának, esetleg küldetésnek, hanem pusztán elhúzódó ideiglenes, kényszerű állapotnak tekinti a diaszpórában való létezést, még akkor is, ha történetesen eredményesen alkalmazkodik. Ezért van, hogy a magyar diaszpóra csak addig éli saját életét, csak addig virágzik, míg nem mehet haza, vagyis míg otthonról nem nyújtanak „segítő jobbot" neki. A vasfüggöny idején nem csak sokkal nagyobb számban, de mindenekelőtt sokkal öntudatosabban tette a magyar diaszpóra a dolgát, önerőből és hitelesen szervezte közösségi életét, mivel csakis önmagára számíthatott.

Amióta az anyaország gazdaságilag segíti a magyar diaszpórát, sok minden megváltozott. Tény, hogy az idő múlásával, mivel nem jöttek újabb, sorait megfiatalító-feltöltő hullámok, a magyar diaszpóra létszáma megcsappant és tagjai kiöregedtek, közben eredményesen integrálódtak, sőt asszimilálódtak az őket befogadó társadalmakba. Egyik generációról a másikra nagy arányú a nyelvfelejtés, de még élő a kulturális nosztalgia. Ilyen körülmények között az anyaország önző-önzetlen, de mindenekelőtt egyoldalú segítsége nem megerősíti, de tovább gyengíti közösségi életüket, ugyanis a magyar diaszpóra már nem maga szervezi és irányítja saját életét, hanem átadta ezt a feladatot a magyar kormány megfelelő intézményeinek, melyek az anyaország politikai érdekei mentén cselekedve tesznek eleget ennek a megbízatásnak.

Amióta Magyarországról anyagi segítség érkezik, a diaszpóra tagjai már nem tesznek saját anyagi erőfeszítéseket. A közösségszervezésben sem azok jutnak jellemzően szerephez, akik az önállóan működő diaszpóra nehéz évtizedei alatt sokszorosan bizonyítottak, hanem azok, akik a magyar kormánnyal jó kapcsolatokat építenek ki, ezért természetszerűleg elsősorban annak az elvárásait teljesítik. Érdekes ellentmondás, hogy az újabb idők lehetőségei között azok a legaktívabb magyarok, akik saját gyermekeiket nem tanították meg magyarul. Hiányosságaikra jellemző (ön) mentségük, hogy ők „hozzák a pénzt" a közösségnek, pedig az életképes diaszpóra fennmaradása egyáltalán nem csak pénzkérdés. Egyébként pénz is lenne elég, ha a jellemzően középosztálybeli diaszpóra tagjai még gyakorolnák a mecenatúra nemes intézményét – van néhány kivétel, minden tisztelet nekik! – de az utóbbi években sajnálatos módon eluralkodott az a káros hozzáállás, miszerint a magyar kormány gondjaikat megoldja, ezért nem szánnak már saját anyagi erőforrásokat kultúrajukra és közösségi életükre. Így váltak a támogatások sajnálatos módon a passzivitás előmozdítóivá, pedig ideális esetben a kormányzati támogatások és a helyi mecenatúra ki kellene egészítse és erősítse egymást. Erre alig van példa.

Egy másik jellemző motívum: a diaszpóra értékeinek hazamenkítése. Tény, hogy sokszor ez az egyetlen megoldás. Tény azonban az is, hogy ez a menekítés nem disztingvál, mindent és mindenhonnan hazahordana, az anyaországi közgyűjtemények is tudományos kutatás „piacának" megfelelve, még akkor is, ha az értékek jó kezekben vannak, mellőzve azt az elsődleges szempontot, hogy minden tárgy, tárgyegyüttes és közösségi érték csakis in situ igazán hiteles. Lénárd Sándor hagyatékát a brazíliai dzsungelből helyes volt hazavinni, de helytelen lenne a Bornemisza-posztillárist Bécsből minden ok nélkül „hazamenekíteni".

Összefoglalva: a nyugati magyar diaszpóra a kortárs magyar nemzetpolitika lélegeztetőgépén van. Kérdezzük meg magunktól: mi lenne, ha nem így lenne? A természetben és a kapitalizmusban, amire nincs szükség az eltűnik, megszűnik. Mondjuk ki: az anyaország támogatása mind erkölcsileg, mind anyagilag nagyon fontos, de csak addig, míg elsődleges törekvése a nemzeterősítés. Ne saját maga politikai szempontjait kövesse tehát egyoldalúan a támogató, és ne kidicionálja rosszul a közösségeket. Ne a saját maga narratíváját terjessze – a legutóbbi Kufstein-konferencia programja a legjobb bizonyíték erre – de őszintén és sokkal árnyaltabban figyeljen oda a határon túli magyar nemzetrészekre, így a diaszpórára is. A kölcsönös tisztelet legyen a kulcsszó az anyaország – diaszpóra viszonyában, ne az egyoldalú „támogatási kánon" alapján kiutalt „vissza nem térítendő támogatás". A nyugati magyar diaszpórában még ma is sok a kreativitás és az erő, hagyják hát sajátos hangját szóhoz jutni!

MÁSRÉTI KATÓ ZOLTÁN

A Pázmáneum negyedik centenáriuma

Alapításának 400. évfordulóját ünnepli idén a Collegium Pazmaneum. Az ünnepi alkalomból tartott hálaadó szentmise egyben az Ars Sacra rendezvénysorozat nyitó ünnepsége volt.

A szentmisét koncelebrálta Varga János a Pázmáneum rektora és Fábry Kornél guardialfierai püspök, akit idén nevezett ki Ferenc pápa és felszentelésére szeptember elején Budapesten került sor. Fábry az Esztergom-Budapesti Főegyházmegye segédpüspöke, és a kölhoni magyarokért felelős püspök. Mellettük jelen volt az ausztriai piaristák tartományfőnöke, Labancz Zsolt és Holló István gráci magyar lelkész is.

A közelmúltban Bécsbe akkreditált nagykövet asszony Szilágyiné Bátorfi Edit is részt vett a jelentős eseményen.

A Collegium Pázmáneum kápolnáját zsúfolásig megtöltő ünneplő résztvevők között természetesen jelen voltak a Máltai lovagrend ausztriai csoportjának tagjai is.

Pázmány Péter esztergomi érsek 1618-ban saját pénzén vásárolta az épületet a leendő papnevelde számára, de ennek megnyitása a *Bethlen* Gábor elleni háború miatt lehetetlenné vált. 1623. szeptember 20-án újabb alapítólevelet adott ki, melyben a vezetést a Jézus Társasága bízta. Az alapítást VIII. *Orbán* pápa 1623. decemberében erősítette meg.

A Collegium Pázmáneum alapítása tehát 400 éve történt, bár ez az épület sokkal később lett az intézmény otthona. Miután a diákok száma megemelkedett, az eredeti épület már szűkös volt, ezért a Pázmáneum új épülete a Waisenhausgassén (ma: Boltzmanngasse) lett *Széchenyi* Miklós rektor (1898-1901) irányítása alatt.

A II. világháborúban, mint egyházi intézmény a svéd követség által kiállított védlevelet kapott, így szerencsére bántódása nem esett, bombatalálat nem érte.

1971. október 23-án ide érkezett **Mindszenty bíboros prímás és** élete utolsó éveit itt töltötte.

Fábry püspök beszédében a bizonytalansággal szembe állította Pázmány Péter megoldás keresését, aki látta, hogy sem Budán, sem Pozsonyban a háború miatt nem lehet ezt a fontos intézményt megalapítani, ezért nemcsak kapcsolatait, de saját anyagi javait is latba vetve vásárolta meg a szükséges épületet. Sőt, még halála előtt is gondoskodott a Pázmáneum jövőjéről, 10 000 arany és 10 000 tallér letétbe helyezésével.

A Pázmáneum a magyar katolikus egyház önálló alapítványa, egyházjogilag az esztergomi-budapesti érsek fennhatósága alá tartozik.

A szentmise után ízelítőt nyújtott repertoárjából a budai ciszterci rendi Szent Imre Templom Kórusa, Csányi Tamás vezetésével. FK

A magyar kormány nemzeti kisebbségi támogatáspolitikája

„Jó emlékezni arra, amin keresztülmentünk. Az ilyen emlékezésben erő van mindig, és bizonyságtevés csüggedések ellen. S van benne bölcs tudása annak, ami emberi megpróbáltatások fölött magasan lebeg, és méltóságos tisztán. Isteni igazságnak. Mely abban áll, hogy élünk. Mégis élünk." (Wass Albert)

A magyar nemzet története a folyamatos kihívások története. Mégsem a megpróbáltatások határozták meg nemzetünk sorsának alakulását, hanem az, hogy minket, magyarokat milyen állapotban értek. Erősek voltak-e a közösségeink vagy gyengék? Képesek voltunk-e az összefogásra vagy a széthúzás szétforgácsolta energiáinkat? Ezek a tényezők határozták és határozzák meg népünk mindenkori állapotát.

Az elmúlt években több olyan akadály gördült elénk, amelyekre nem számítottunk. Nem hittük volna, hogy jöhet olyan világjárvány, amely fizikai értelemben elválaszt bennünket egymástól. Nem gondoltuk volna, hogy jöhet térségünkbe olyan háborús konfliktus, amely közvetlenül veszélyezteti egy magyar közösség, közvetve pedig egész Közép-Európa biztonságát és békés fejlődését. Mindezek a nehézségek azonban jó állapotban találták a nemzetet. A járványhelyzetben megtalálták azokat a területeket, amelyeken keresztül el tudunk jutni egymáshoz. Az immáron több mint egy éve zajló orosz–ukrán háborús konfliktus pedig még inkább megmutatta, hogy képesek vagyunk az összefogásra. A többi nemzetrész egy emberként állt és áll ki a kárpátaljai magyar közösség mellett.

Mindennek pedig az a magyarázata, hogy mi magyarok az elmúlt 13 esztendő során beláttuk, hogy csak együtt lehetünk erősek. Megmutattuk azt, hogy kis közösségek is tudnak nagy terveket megvalósítani, ha érzik és tapasztalják: mellettük áll a nemzet egésze. A magyarság határokon átívelő egysége olyan védőháló és egyben stabil alap tudott lenni a Kárpát-medence és a világ magyar közösségei számára, amelynek köszönhetően olyan célok megvalósítására is képessé váltunk, amelyekről korábban álmodni sem mertünk.

Nemcsak megtartottuk, de megerősítettük és bővítettük a magyar intézményrendszert. Több mint 5000 külhoni magyar szervezet és intézmény tevékenysége valósulhatott meg a magyar Kormány támogatásainak köszönhetően. Számos nagy, dédelgetett álom valósulhatott meg közös erővel. Külhoni partnereinkkel 2010 óta mintegy 5400 beruházást valósíthattunk meg. Óvodák, iskolák, templomok, kulturális terek, ifjúsági táborok és egyéb közösségi létesítmények épültek, illetve újultak meg. Csak a Kárpát-medencei Óvodafejlesztési Programmal 900 bölcsődei és oktatási intézmény létrehozását és felújítását támogattuk.

Minden magyar gyermek újabb őrhely. A Kárpát-medencében és a világban évi 300 ezer gyerek számára tesszük lehetővé a minőségi anyanyelvi oktatást. A nehéz gazdasági helyzet ellenére nemhogy csökken, hanem tovább növekszik a magyar családok támogatása. A Szülőföldön magyarul program keretében az idei évtől a szülőföldjükön magyar oktatásban résztvevő gyermekek és fiatalok oktatási-nevelési és hallgatói támogatását évi 100 ezer forintra emeltük.

Nincs nemzetpolitika magyar gyermekek és fiatalok nélkül. Programjaink fókuszában ezért a jövő nemzedék támogatása áll. A nemzetpolitika egyik kiemelt programja, a Határtalanul Program keretében már több mint 520 ezer diák jutott el határon túli területre közel 10 ezer tanulmányi kirándulás keretében. A Rákóczi Szövetség táboraiban idén már 12 ezer fiatal vett részt, köztük több százan a diaszpórából.

A magyar közösségek számíthatnak ránk. 2022 őszén újraindította a Kőrösi Csoma Sándor és a Petőfi Sándor Programot is, amelyek segítségével újabb segítő kezeket küldünk a diaszpóra és a szórványy magyar közösségeihez. Idén októberben a program keretében újabb több mint 110 ösztöndíjas érkezik az északi félteke és a Kárpát-medence magyar szervezeteihez. A programok keretében már több mint 1000 ösztöndíjas teljesített szolgálatot egy-egy közösségben.

Az identitásunk egyik meghatározó része az oktatás és a kultúra mellett a sport. A magyar sportsikerek a magyar nemzet közös sikerei. Az elmúlt években a nemzetpolitika területén is jelentős támogatásokat biztosítottunk a külhoni sportakadémiák létrehozására, a kismet sportrendezvények megvalósítására többek között a labdarúgás, a téli sportok területén. Mindeközben újjáélesztettük a lovassportot is: 2023-tól Kárpát-medencei Lovas Programunk keretében minden külhoni régióban megerősítjük a lovas tevékenységeket.

Mindemellett továbbra is kiemelt figyelem irányul a szülőföldön való boldogulás elősegítésére. Az elmúlt években a különböző fejlesztési források mellett a hálózatépítés és a szakmai segítségnyújtás került előtérbe. A Külhoni mentorprogram keretében a helyi nagyvállalkozókat képezzük mentorrá, hogy helyben álljon rendelkezésre a segítség, a gazdasági fórumok, régiós és Kárpát-medencei szintű találkozók segítségével pedig vállalkozói hálózatot építünk. A gazdaságfejlesztési programok révén egyszerre segítjük azokat a magyar vállalkozókat, akik magyar embereknek adnak munkát és egyben hozzájárulunk a térség fejlődéséhez is.

Kitüntetett figyelem irányul a diaszpóraközösségekre. Pályázati felhívásunk keretében évente 500 millió forintnyi támogatjuk a diaszpóraszervezetek és hétvégi magyar iskolák tevékenységét. Már több mint 255 hétvégi magyar iskola van a látókörünkben, akik számára évente találkozót és módszertani továbbképzést is szervezünk.

A diaszpórában élő első- vagy akár többedgenerációs magyar fiatalokra külön odafigyelünk. Támogatjuk a cserkésztáborok megszervezését, valamint mindazokat a programokat, amelyek Magyarországhoz való kötődésüket erősítik. A Rákóczi Szövetség Diaszpóra Programja mellett, amely a fiatalok magyarországi látogatását biztosítja, a Diaszpóra Felsőoktatási Ösztöndíjprogram lehetőséget biztosít a számukra a hazai felsőoktatásban való részvételre. Ezeknek a programoknak köszönhetően az elmúlt években több ezer fiatal kapcsolata vált még erősebbé az anyaországgal.

Magyarfenesi táj

Újraegyesítettük tehát a Kárpát-medencét, amelyben a magyarság közös célok mentén közös cselekvést valósít meg az élet számos területén. Mindamellett a magyar nemzet újra világnemzetté vált: a magyarság érhálózata működésbe lendült az elmúlt években.

Nemzetünk várhatóan a jövőben sem fogja nélkülözni a kihívásokat. Egy olyan időszak áll előttünk, amikor még fontosabbá válik, hogy tudunk-e egységesen kiállni értékeink mellett, képesek vagyunk-e nagy ügyekben közös cselekvésre. Bízom abban, hogy ez a több mint 100 évvel Trianon után is együtt cselekvő nemzet újra és újra megmutatja majd a világnak összefogásában rejlő erejét.

POTÁPI ÁRPÁD JÁNOS
nemzetpolitikáért felelős államtitkár

Nemzeti dilemmák Európában

„Karl Graff bin ich genannt, Ungarn ist mein Vaterland!" – nagyanyám tanította meg nekem ezt a német versikésen hangzó mondatot még egész kis gyermekkoromban. Mindmáig a fülemben cseng. Karl Graff, azaz Graff Károly az egyik felnémet volt, büszke soproni polgár, Wirtschaftsbürger, vagyis poncichter gazdapolgár. Német volt az anyanyelve, magyar a szíve. Semmi, de semmi meghasonlást nem okozott benne, hogy németül írt, beszélt, gondolkodott és magyarul érzett, teljes természetességgel vallotta magát a magyar nemzet részének, a nemzeti közösség tagjának. Ő, Karl Graff és persze sok-sok társa hozzá hasonlóképp. Mindezt azért írom, hogy egyértelmű legyen, a nemzet, a mi esetünkben a magyar nemzet és az ahhoz való tartozás nem egyszerűen történeti kategória, elvek és folyamatok bemutatásának pontos és objektív összegzése, hanem érzelem, emocionális kötődés, természetes, mégis szabad vállalás.

A nemzetek szerepéről, – múltjáról és jövőjéről – sok vita folyik nálunk, de nemcsak nálunk. Szerte Európában, sőt még azon is túl.

Ha már vita... szerintem a vita jó dolog! Előbbre visz. Csakhogy nagy különbség van a vita és a veszekedés között. Az előbbi, a vita, különböző irányból érkező nézetek kulturált kereszteződése, ami után kialakulhat közös nevező és utána egy irányba lehet menni. A veszekedés pedig különböző irányokból jövő vélemények olyan összecsapása, amely után mindenki megy tovább a maga útján, nem törődve a másik álláspontjával. Abból sok jó nem jön ki. A mi és más európai nemzetek történetét áttekintve különösen nem, sőt előbb-utóbb nagy bajok okozója lett. Ezért érdemes és fontos beszélni egymással és törekedni arra, hogy a másikat megértsd, meg nyilván arra, hogy a másik is értsen téged, keresve és remélhetőleg meg is találva a közös pontokat. Na ebben most nem állunk jól. Nem állunk jól Magyarországon, de nemcsak Magyarországon. És ha így van, márpedig nap mint nap látjuk a legkülönbözőbb konfliktus formákat, a belső megosztottságtól a gyűlölettel teli kijelentéseken át egészen az öldöklő háborúig, akkor érdemes és értelmiségi felelősség felhívni a figyelmet arra, hogy van, hogy lehetséges más út, megoldás.

Néhány évvel ezelőtt, 2017-ben emlékeztünk meg a Kiegyezésről, annak 150. évfordulóján. A magyar nyilvánosságban nem kapott túl nagy publicitást. Deák és társai, akik ezt bölcsességgel és türelemmel tető alá hozták, tudták, hogy mit válalnak, miközben az eredményeket, a következményeket senki sem garantálhatta. Tudták, hogy a kompromisszum rengeteg buktatóval jár, de erős alapja lehet a fejlődésnek. És persze sokan ellenezték is, nemhogy előre lépésnek, hanem árulásnak tekintették, kiegyezni azzal és azokkal, akik leverték a szabadságharcunkat és kivégezték a tábornokainkat. Pedig elég nyilvánvaló, hogy kompromisszumot csak különböző gondolkodású felek kötnek, köthetnek, azonos véleményen levők között ez felesleges. Ma az uralkodó magyar közbeszédben a kompromisszum gyengeségnek számít. Ezért sem került előtérbe a deáki kiegyezés. Hiszen az kompromisszum volt. A kompromisszum meg az említett felfogás szerint önfeladás, megfutamodás. Én meg nem így gondolom.

Természetes és szép, hogy különbözőképpen gondolkodunk egyénről, közösségről, országok, rendszerek viszonyáról. Helyes, hogy a politikában is közösségek, pártok versengenek egymással, különösen, ha biztosított az egyenlő elérés és hozzáférés esélye. Eszemben sincs és ellene is lennék, ha valamiféle erőltetett egységet kiáltana valaki, hogy ezt megvalósítsa. Az elmúlt évszázad épp elég példát mutatott arra, hogy ez hova vezet. Tragédiák sorához. A mesterséges egység elutasítása azonban nem jelentheti azt, hogy a másik végletnek adjunk igazat és csak a saját nézetünket és kizárólag azt tartsuk igaznak, helyesnek és üdvözítőnek. Hogy létezhet más vélemény, de minek. Márpedig gyakran inkább ez látszik.

A valós kérdés az, hogyan képviseljük egy nemzet érdekét, úgy, hogy annak jórésze, beleértve az anyaországot az Európai Unió tagja, más része azon kívül, de a kontinensen él, nem elhanyagolható hátránya pedig szerte a világban Amerikától Ausztráliáig. Ezzel természetesen azt is állítom, hogy mindenki, éljen bárhol is a világon, ha magyarnak tartja és vallja magát, a magyar nemzet része. A feladat és a felelősség, hogy ennek a nemzetnek az érdekét ismerje és megjelenítse az anyaországé, Magyarországé. És épp itt van a lényeg. A lényegi kérdés az ország és az Unió viszonya, a magyar nemzet jelene és jövője és az Európai Unió útja.

Épp eleget hallani a napi ellentétekről, a most aktuális problémákról, szankciókról és pénzek kifizetésének felfüggesztéséről, korlátozásokról, diák és kutatási együttműködések leállításáról és hosszan lehetne folytatni a sort. Mindegyik külön-külön is megérne egy írást. Csakhogy ezt mind látva mégis az összképről kell és érdemes véleményt alkotni. Az útról, a közös útról vagy az útkereszteződésről. Azért is használom ezt a szót – út – hogy valaha egy bölcs gondolkodónak ne kelljen majd újból olyasvalamiről írni, mint amiről Szekfű Gyula írt: „Valahol utat vesztettünk".

Az Európai Uniónak, jelenlegi politikájának sok kritikusa van. Számos ügyben jogosnak és igaznak látom a kritikájukat. Lassúnak és túlbürokratizáltnak ítélem a döntéshozatalt, súlyos gondnak az európai versenyképesség alakulását különösen a világ más nagy régióival szemben, elsősorban Kínával és a dél-kelet ázsiai térséggel kapcsolatban, s nem támogatom azok véleményét, akik engednék az illegális migrációt. Nagyon fontos ügyek ezek. De történészként fel kell tennem a kérdést: mikor nem voltak hasonlóan fontos problémák és gyötrő gondok? S mikor mi volt a magyarságnak, a magyar politikának ezekhez a viszonya? Nem elég augusztus 20-án élettni Szent Istvánt és az életművét, érdemes a hétköznapokon is elővenni az Intelmeket. Gondolja bárki is, hogy akkor, a Szent István-i döntés időszakában Európa, pontosabban a „Nyugat" maga volt a kívánatos Paradicsom? Hát nem, nem az volt. Sőt prózai tényeket figyelembe véve az akkori „Kelet", a Bizánci Birodalom jobb állapotban volt. És mégis úgy döntött, ahogy döntött. A Nyugat mellett. Majd évszázadok viharai után az új évezred első évtizedében, népszavazás nyomán 2004-ben Magyarország csatlakozott az Európai Unióhoz. Visszakerült oda, ahová érdekrendszere, mentalitása miatt tartozik. Ma felmerül itt-ott, nem a felszínen, nem az első sorból, de a mélyben igen, hogy ez az ország és a nemzet érdeke-e?! Időben kell válaszolni!

Igen. Sommásan és egyértelműen ez az én véleményem. Több párbeszéddel, az érdekeink képviseletével, de körön belül. Magyarság és európaiság összekötése és ezen intézményes kötelék hosszútávú fenntartása, ez a nemzet alapvető érdeke. Ez az alap, a fundamentum, az örökség és a helyes jövőkép.

HILLER ISTVÁN

Húszéves a Középburgenlandi Magyar Kultúregyesület

Igazi operetthangulatban, zenével, tánccal ünnepelte a Középburgenlandi Magyar Kultúregyesület (Mittelburgenländischer Ungarischer Kulturverein) szeptember 2-án fennállásának 20. évfordulóját. Erre meg is volt minden oka, már csak azért is, mivel Felsőpulya városházának díszterme állt rendelkezésre, Heisz Hannes polgármesterrel az élen. Az ünnepi rendezvényen a polgármester mellett jelen volt Dominkovits Miklós alpolgármester is, aki egyúttal a kultúregyesület vezetőségi tagja. A tartományfőnököt Trummer Elisabeth a tartománygyűlés tagja képviselte.

Az alaphangulatot Domoszlai Sándor és Vörös Edit operetténekes Kálmán Imre „Táncolnék a boldogságtól" címmel összeállított műsorával teremtette meg. Aztán következtek a helybéli és vendégcsoportok fellépései, érzékelteve, milyen széles felületet képez az együttműködésre épült összefogás.

Az ünnepi műsor jelentőségét és egyben az egyesület életképességét is kiemelte, hogy az alapító Kulman Ernő, volt polgármester jelenléte és felszólalása kiegészült volt elnökök, így Hofer József, Kulman Sándor, Kántor Krisztián és a jelenlegi elnöknő, Hausmann-Farkas Erzsébet felsorakozásával. Az elnöknő lelkes buzgóságát mi sem juttatta jobban kifejezésre, mint hogy az egész műsort ő vezette le, igaz, szorgalmasan segédkezett neki Mohl Márkus elnökhelyettes.

Sajátságos arculatot adott a jubileumnak, hogy a kétnyelvű konferálás mellett a felszólalások német nyelven hangzottak el, míg a műsorszámok, különösen az énekek, dalok magyarul tötték meg a termet.

Kulman Ernőt nem kis büszkeség tölthette el, hiszen ő és Major Pál gondolta és vitelezte ki az önálló kultúregyesületet, hangsúlyt fektetve arra, hogy az nem csak Pulya, hanem az egész járás magyarsága, az őshonosok és a jövevények egyaránt egy közösségbe kovácsolódjanak össze. Többek között ennek tudható be a határon túli magyarországi egyesületekkel való együttműködés. Kulman Ernőnek, mint volt polgármesternek köszönhető a „Kufstein" Tanácskozás befogadása, amely 1996 óta „Felsőpulyai" előnévvel kerül megrendezésre. Ennek megfelelően a Középburgenlandi Kultúregyesület az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetségének tagja.

NEMZETKÖZI SAJTÓSZEMLE

Összeállította: Fetes Kata

KLEINE ZEITUNG

A jogosítványnyal kapcsolatos EU tervek

A Stájerországi Diszkriminációellenes Ügynökség figyelmeztet a vezetői engedélyekkel kapcsolatos irányelvek Európai Unió által tervezett szigorítására. A javasolt intézkedések ezért masszívan diszkriminatívak.

Az EU különféle intézkedésekkel szeretné biztonságosabbá tenni a közúti közlekedést: ha meg akarják tartani a jogosítványukat, akkor a 60 év felettieknek hétévente, a 70 év feletteknek ötévente, a 80 év felettieknek pedig kétévente kellene egészségügyi vizsgálaton részt venniük.

Ezen túlmenően, sebességkorlátozást és éjszakai vezetési tilalmat vezetne be az EU az új vezetők számára. Ezekkel az újításokkal kívánnak közelebb kerülni ahhoz a célhoz, hogy „2050-re ne legyen közlekedési haláleset".

Daniela Grabovac, a Stájerországi Diszkriminációellenes Ügynökség vezetője számára ez a megközelítés problematikus: „Mert az életkor önmagában semmit sem mond az illető egészségéről vagy a vezetési képességéről." Grabovac szerint szem előtt kell tartani, hogy minden ember egyénileg öregszik, és nem feltétlenül minden idős embernek vannak korlátai.

Grabovac hivatkozik arra is, hogy Olaszországban és Franciaországban például már bevezették a sebességkorlátozást az új sofőrök számára, de statisztikailag ott sem kevesebb a közúti haláleset, mint Ausztriában.

Hasonló a helyzet azokban az országokban, ahol egy bizonyos kortól kötelező orvosi vizsgálatot végeznek: Dánia és Új-Zéland például már eltörölte a vezetési alkalmassági vizsga ezen formáját, mert nem sikerült elérni a kívánt eredményt.

WORLD RESOURCES INSTITUTE

A gátak válsága

Környezeti károk, növekvő költségek, összeomlás veszélye: az egykor ünnepelt gátak, egyre nagyobb aggodalmat keltenek. De néhány ország mégis tervez új megastruktúrákat.

A világ elektromos áramának egy hatoda vízenergiából származik. A klímaválság miatt azonban inkább a vízhiánytól való félelem a domináns.

Világszerte csaknem 59 000 nagy gát van, amelyek falmagassága meghaladja a 15 métert, az 1960-as és 70-es években évente több mint ezer új ilyen rendszer épült. Ezek a szerkezetek önmagukban 8300 köbkilométer vizet tartanak vissza. Ez lényegesen több, mint amennyi a folyók vízhozama. A Bodeni-tó, az osztrák, német, svájci határon, legalább 173-szor telhetne meg a világ tározóinak tartalmával. Körülbelül 800 000 kisebb gát kerül beépítésre. A gátak központi szerepet töltenek be az energiaellátásban és a mezőgazdaságban világszerte. A vízenergia részesedése a globális villamosenergia-ellátásban mára csaknem 17 százalék. Ezzel a vízenergia a harmadik legfontosabb villamosenergia-forrás.

Egyes gátak egész országok történelmét megváltoztatták, például az egyiptomi Aszszuáni-gát, az Itaipú-gát Brazíliában, vagy a 2005-ben megnyílt Három-szoros gát Kínában mérföldkőnek számítanak a gazdaság felvirágzásában.

De ennek az ára magas volt. Mert a gátak nem csak életet adnak, hanem el is vesznek, számtalan ember veszítette el miattuk otthonát. Ezenkívül a folyami ökoszisztémák világszerte jelentős károkat szenvedtek a víz duzzasztása miatt. Több tízezer kilométernyi tájat betonoztak be. A Földön már csak minden negyedik folyó folyik szabadon teljes hosszában.

Az EU Bizottsága most trendfordítást akar kezdeményezni Európa számára. Az európai biodiverzitás-stratégia részeként 2030-ig 25 000 kilométernyi folyót kell megszabadítani az akadályoktól. Európában évről évre több gátat bontanak le. Csak 2022-ben 325 helyen folyhattak újra szabadon a folyók. A kutatók arra figyelmeztetnek, hogy a gátak idővel elveszítik hasznosságukat – és hatalmas károkat okoznak a folyótorkolatokban élő emberekben. A tudósok becslése szerint a falak az összes hordalékanyag 30 százalékát visszatartják. Iszap és sár ülepszik le rossz helyen. A tározók térfogata csökken. Kevesebb lesz az ivóvíz, az öntözővíz és a vízenergiából származó villamos energia is jelentősen kevesebb lesz a tervezettnél.

A gátak kora egy nagyon banális okból is véget érhet. A gátak átszakadásához nem feltétlenül szükséges robbanóanyag, mint közelmúltban Ukrajnában, elég csak az idő pusztítása – ahogy a líbiai katasztrófa is megmutatta.

NASA

Leszállt az első aszteroida minta

A NASA OSIRIS-REx (Origins, Spectral Interpretation, Resource Identification and Security – Regolith Explorer) csapatának évekig tartó várakozása és kemény munkája után végre a Földön van a Bennu aszteroidáról gyűjtött kőzet- és porkapszula. 2023.szeptember 24-én vasárnap délelőtt 8:52-kor MDT (10:52 EDT) szállt le a Védelmi Minisztérium Utah-i teszt- és kiképzési tartományának területén, Salt Lake City közelében.

A kapszula az egyik hangárban kialakított tisztaszobába folyamatos nitrogén-áramoltatásnak volt kitéve. Ez „nitrogén-öblítés" az OSIRIS-REX csapat egyik legkritikusabb feladata volt. A nitrogén gáz, nem lép kölcsönhatásba a legtöbb más vegyszerrel, és a kapszulában lévő mintatartályba történő folyamatos áramlása távol tartja a földi szennyeződéseket, így a minta tiszta marad a tudományos elemzésekhez.

A Bennuból gyűjtött visszaküldött minták világszerte segítenek a tudósoknak, hogy jobban megértsék a bolygóképződést, valamint a szerves anyagok és a víz eredetét, amelyek élethez vezettek a Földön. Az egész emberiség javát szolgálják azáltal, hogy többet tudnak meg a potenciálisan veszélyes aszteroidákról.

A Bennu-mintát – becslések szerint 8,8 uncia, vagyis 250 gramm – bontatlan tartályban szállítják repülőgépen a NASA houstoni Johnson Űrközpontjába.

KURIER

A közlekedés jövője

Önállóan közlekedő járművek az úton – ez sokak számára még mindig utópisztikusan hangzik, de az asszisztens rendszerekkel történő autonóm vezetés már a jelen része. Azonban eltart még egy ideig, amíg az autonóm járművek általánossá válnak.

A vezetést segítő rendszerek, például a sebességtartó automatika és a parkolássegítő az autonóm vezetés előhírnökei.

Cristina Olaverri-Monreal, a Linzi Johannes Kepler Egyetem fenntartható-szállítás logisztikájának professzora úgy véli: „A gyakorlatban jelenleg a 0. és a 3. szint között vagyunk. Ez azt jelenti, hogy az általunk végzett kutatások segítettek abban, hogy nagyon messzire jussunk az asszisztens rendszerekkel, de még nem tartunk ott, hogy az autó a sajátirányítással tudjon haladni."

A szakértők 0-tól 5-ös szintig különböztetik meg az automatizált vezetést. A 0-s szinten, amelyben a sofőr minden feladatot műszaki támogatás nélkül hajt végre, az 5-ös szinten pedig már teljesen automatizált vezetés van, ahol az utasok a járműben csak tartózkodnak, és az autó minden feladatot önállóan hajt végre, akár bonyolult helyzetekben is, például a városi forgalomban és a kereszteződésekben.

A kutatók a szállításban látják ezek jövőjét, nem pedig az egyéni közlekedésben. Arról van szó, hogy változás következik be a mobilitásban.

Az automata járműveket például regionálisan lehetne használni a bejárati ajtótól a pályaudvarig vezető úton - ezen az úgynevezett „utolsó mérföldön", ahol jelenleg még sokaknak az autóra kell támaszkodniuk, mert a személyzettel működő taxik túl drágák. A szabványosított útvonalak, mint például a kézbesítési szolgálatok, vagy a vonalbusz járatok szintén lehetnek az automata járművek alkalmazási területei.

Ismét Bécsben

Beszélgetés dr. Méhes Mártonnal

Szabadság után és munkakezdés közben szakított időt egy rövid tájékoztatásra dr. Méhes Márton a Collegium Hungaricum új és ismételten itt lévő igazgatója. 2010–15 között már volt egy munkaperiódusa, amikor itt vezette ugyanezt az intézetet, és most ismét ide szólította a kötelesség. Milyen célokkal, milyen feladatokkal lépte át a küszöböt?

Szerencsésnek mondhatom magamat, hogy már másodszor lehetek ennek a nagymúltú intézetnek a vezetője, hiszen 2010 és '15 között volt valóban egy igazgatói megbízatásom és most másodszor. Nem akármilyen történelmi időszakban irányíthatom az intézetet, amit nagyon izgalmas és nagy lehetőségnek élek meg. Konkrétan a 2024-es évre gondolok, amikor a bécsi Collegium Hungaricum a 100. évfordulóját fogja ünnepelni, hiszen 1924-ben alapították, aminek a kapcsán számos programmal, ünnepséggel, vagy megemlékezéssel készülünk. Mivel a berlini intézetet is ugyanebben az évben alapították, így intenzív együttműködésbe fogtunk a berlini Collegium Hungaricummal.

De előbb maradjunk a jelennél: Én nagyon szívesen tértem ide vissza, és nyilván az ember 8–9 évvel később egy picit a világot, vagy a kulturális diplomáciát és a feladatokat is másképp látja. Természetesen semmi nem pontosan ugyanolyan, mint korábban, és ez jól is van így, más témáink vannak, másak az aktualitások. A legkevésbé sem unalmas ez a tevékenység, és én ezért is szerettem mindig a kulturális menedzsmentet és a kulturális diplomáciát. Gyakorlatilag nincs két egyforma nap, ez nem egy futószalag típusú tevékenység. Emberekkel vagyunk kapcsolatban, országok közötti kapcsolatokat építünk, nap mint nap kultúrával és művészekkel lehetünk együtt. Ezt tényleg ajándékként éli meg az ember. Én azt hiszem, hogy ennek az évnek a nagy aktuális témái igen érdekesek és vonzóak, mint például a Veszprém-Balaton 2023 – Európa Kulturális Fővárosa program, amivel ebben az évben kiemelten foglalkozunk.

Jövőre pedig a már említett százéves évfordulóra és a magyar EU elnökségre kerül sor. Mindamellett idén is és 2024-ben is különböző egyéb jubileumokat ünnepelünk, amelyek közül több is releváns az osztrák-magyar relációban, pl. ifj. Andrássy Gyula gróf, a Monarchia egykori közös külügyminisztere születésének a 200. évfordulója. Akár egy ilyen évforduló is, de szélesebb nemzetközi programok is alkalmasak arra, hogy olykor megtaláljuk a regionális kontextusát a mi magyar ügyeinknek. Erre jó például az EU-s Duna Régió Stratégia, amely egy makroregionális együttműködési keret, tehát arra ösztökél, hogy a Duna-menti országokkal közösen igyekezzünk bizonyos kérdésekben előrébb jutni. A dunai kooperáció az osztrákok körében is jó hívószó, örömmel fogadják, és azt gondolom, hogy Magyarországnak is érdeke ez a térségi stratégia.

Mi az első nagy munkája a Collegium Hungaricumban?

Most nagy erőkkel dolgozzuk ki és finomítjuk részleteiben az őszi programot. Ez azt jelenti, hogy a szeptember és december közötti időszakot tervezzük meg minden részletében, és újdonság lesz az is, hogy egy teljes őszi programfüzetet állítunk össze, mert fontosnak tartom, hogy a közönség kézbe foghasson egy világos programösszeállítást, amelyet jó előre és nyugodtan végigolvashat, azon kívül, hogy természetesen mindenféle online felületen is tud tájékozódni a rendezvényeinkről. De mégiscsak jó látni az egész programot, amelyhez bármikor vissza is lehet térni. A programsorunk első nagy eseménye a „Balaton plusz retro" kiállítás szeptemberi finisszázsa. Ez alkalomból a Pogány madonna című közkedvelt filmet mutatjuk be, mert ugye köztudott, hogy ez is a Balaton partján játszódik. A főszereplő és forgatókönyvíró Bujtor István szívesen forgatott a Balatonon vagy a balatoni tájakon és helyszíneken. A vetítésre eljön a fia, Bujtor Balázs, aki nemcsak kiváló zenészként is ismert, hanem az édesapja szellemi és filmes örökségét nagyon komolyan ápolja. Az eseményhez kapcsolódóan lesz vele egy beszélgetés, valamint a filmmel és az akkori korral kapcsolatos meglepetésekkel is készül, így pl. egy 47 éves oldtimer rendőr Ladával fog Bécsbe érkezni, így már az intézet bejáratánál a 70-es, 80-as évek hangulatába helyezkedhetnek vissza a látogatók.

A Collegium Hungaricum működése kiterjed gyakorlatilag egész Ausztriára, hogy alakul az egyesületekkel való viszonya a későbbiekben?

Nagyon fontos, és talán még növekszik is a jelentősége a magyar közösségekkel való együttműködésnek, hiszen nagyon sok magyar él Bécsben és Ausztriában a legkülönbözőbb okokból és háttérrel. Ráadásul gyakorlatilag minden generáció jelen van. Ennek megfelelően a magyar szervezetek is talán valamelyest változóban vannak. Az egyesületek is, generációk is változnak, tehát elég sok minden befolyásolja jelenleg ezt a kérdést, de az biztos, hogy a Collegium Hungaricumnak természetes partnerei a magyar szervezetek és egyesületek. Az is biztos viszont, hogy feladatunkból következően az első számú célközönség az osztrák véleményformálók köre. Mindamellett a magyar közösségeket is közvetlenül megszólítjuk a programkínálatunkkal, hiszen például nagyon sok fiatal család, fiatalabb ember is ide költözött. Ebbe beletartozik egyébként a már nagy hagyományra és múltra visszatekintő Gyermekkuckó rendezvénysorozat, ami mellesleg a legrégebbi programsorozata a CH-nak, és sok-sok kisgyerekes család kedvence. De vannak és lesznek együtt megtervezett közös programok a szervezetekkel, amelyeken keresztül el fogjuk érni a helyi magyar közösségeket.

Milyen gyakran működik a Gyermekkuckó?

Havonta egyszer rendezzük meg. Ezt továbbra is megtudjuk tartani, de én azon is gondolkozom, hogy a mindig aktuális programjainkhoz, de legfőképpen a nagyobb kiállításokhoz a jövőben lehet majd még célzottan egy-egy gyerekeknek vagy fiataloknak szóló vezetést is tartani, vagy akár olyan workshopokat, foglalkozásokat, amik az adott művészeti témához az ő nyelvükön közelítenek.

A kérdés arra is vonatkozott, hogy a Bécsen kívüli Ausztriát miként szólítják meg, illetve miként és mivel lépnek ki az intézetből?

Természetesen kiemelten fontos nekünk a kapcsolatépítés is, és az, hogy együttműködéseket alakítsunk ki többfelé. Itt jövőre bizonyos városok vannak a fókuszban, hiszen mindig érdekes megnézni például, hogy a magyar és az osztrák partnervárosok kapcsolatából mit lehet kihozni. Tehát például Graz és Pécs már nagyon régóta testvérvárosok. Aktuális okokból az is nagyon érdekes, hogy Veszprém után Bad Ischl következik mint Európa Kulturális Fővárosa. Ez ugyan nem testvérvárosi kapcsolat, de szoros együttműködési reláció és lehetőség. Szintén Veszprém kapcsán sikerült máris egy átfogó 2023/24-es zenei együttműködést kialakítani az Alsó-Ausztriai kulturális vezetéssel és a kremsi Régiók Házával. Míg az idei kulturális fővárosi évadban Alsó-Ausztria vendégszerepelhet Veszprémben, addig három veszprémi koncertre és fellépésre kerülhet majd sor 2024 őszén Kremsben. Szeretnénk például egy staféta átadást is szervezni Veszprémből Bad Ischlbe, azaz 2023-ból '24-be. Szintén e két egymást követő kulturális fővaros együttműködését demonstrálja az az irodalmi-kulturális párbeszéd, amelyet az idén novemberi bécsi könyvvásárra, a Buch Wien-re szervezünk.

Olyan program is lesz, amely az intézeten kívül és belül is zajlik, vagyis beköti a Collegium Hungaricumot Bécs kulturális vérkeringésébe. A szeptember végi Határtalan Design c. kiállításunk ugyanis a Vienna Design Week, azaz a bécsi design hét hivatalos programja lesz, miközben a fesztivál központjában egy másik, általunk szervezett magyar design tárlatra is sor kerül, amely a nemzetközileg is magasan jegyzett magyar Hello Wood építész és tervező csoport nemzetközi design-építő táborának a projektjeit mutatja be. A Hello Wood Builder Summit 2023 elnevezésű táborra idén nyáron került sor a Balaton-közeli Zalahalápon, a program a Veszprém-Balaton 2023 kulturális fővaros projektje volt.

Ha már a fővaros fogalomnál tartunk, hadd említsem meg, hogy ennek az ősznek-télnek a tematikus hangsúlyát valóban a „fővarosok" adják. Nem csak a kulturális fővárosok, hanem a „Budapest 150" címen futó évforduló is, vagyis a magyar főváros 1873-as egyesítésének a jubileuma, amelyet szintén méltóképpen fogunk megünnepelni. Lesz egy látványos kiállítás és egy konferencia is hozzá. Az „Andrássy 200" és Budapest egyesítése is kiemelten fontos az osztrák-magyar relációban, hiszen akkor lett igazi – ha úgy tetszik – versenytársa a magyar főváros az egész monarchia fővárosának, Bécsnek. Ez is egy érdekes viszony, amiről érdemes elgondolkozni. Egyébként évfordulója van Ligeti Györgynek, a Bécsben is jól ismert, nemzetközi rangú zeneszerzőnek is. Az említett évfordulókhoz mind-mind lesz programunk az ősz folyamán.

Az interjút készítette: Fetes Kata

Jobb idők várhatnak ránk

– Beszélgetés Dr. Rudolf Schuster volt szlovák államelnökkel –

Ön szülőföldjén különböző nyelvű és nemzetiségű emberek között nőtt fel. Mennyire befolyásolták ezek a kapcsolatok későbbi életében?

A mai Mecenzéfen (Medzev – Bódva mente), ahol felnőttem, nem emlékszem, hogy közöttünk, gyerekek között, lettek volna problémák a nyelv és a nemzetiség miatt. Mi, mánták (így neveztek bennünket a környező települések lakosai) mántával beszéltünk, amely a német telepesek nyelvjárásai alapján alakult ki, s mivel ez közel állt a német nyelvhez, mi német iskolába jártunk. Szüleink az Osztrák–Magyar Monarchiában jól elsajátították a magyar nyelvet, magyar iskolába jártak. Mecenzéfen volt szlovák iskola is, sőt a szlovák és a német iskola egy épületben volt elhelyezve.

Az iskolaudvaron nem voltak közöttünk kommunikációs problémák. A helyzet a fasizmus uralomra kerülésével változott meg, amikor Alsó-Mecenzéfen is akadtak családok, akik az új ideológia szolgálatába álltak, hogy kihasználják annak előnyeit. Hitler olyan egyezségre jutott az akkori szlovák elnökkel, Tisoval, hogy azok a szlovák katonák, akik német iskolába jártak, átkerülnek a Wehrmachthoz. A mecenzéfi szlovák katonák ezt úgy igyekeztek kikerülni, mint a legidősebb testvérem is, aki német iskolába járt, hogy a Wehrmacht helyett inkább átálltak a partizánokhoz.

Ott kezdetben a szovjet partizánok nem hittek nekik, azt hitték, hogy német kémek, de bátor harci cselekedeteikkel igazolták, hogy az antifasizmus oldalán állnak, ahogy ezt nekem személy szerint Martinov parancsnok elmondta. A testvérem elbeszélése alapján erről írtam egy könyvet *Ott voltam én is* címmel. Ezzel nyilvánvalóvá vált, hogy melyik utat választja a mi családunk; édesapám magyarnak jelentkezett, mert magyar iskolái voltak. A mecenzéfi és stószi mánták antifasiszta küzdelmeiről részletes tényekkel szolgál a neves antifasiszta író, Fábry Zoltán, aki példákkal igazolja, hogy a mánták gyakran inkább magyarnak vallották magukat, magyar iskolába iratták a gyerekeiket, és inkább szavaztak a Magyar Pártra, mint a saját német pártjukra.

A partizánok oldalán folytatott harc és a koncentrációs táborba hurcoltak 25 alsómecenzéfi áldozattal jártak. Azért, hogy a mi családunk ne kerüljön koncentrációs táborba, édesanyámmal, Vavro öcsémmel átmenekültünk a közeli Magyarországra, Kovácsfalvára, Rozsnyó közelébe, ahol a nagynénim lakott. Édesapám otthon maradt, bujkált a német elől A németek visszavonulása előtt igyekeztek a velük együttműködőket kitelepíteni Németországba, nem sok sikerrel, akik pedig nem voltak a fasizmus kiszolgálói, a Szovjetunióba, munkatáborba vitték, ahonnan a többségük nem tért haza. Amikor a Beneš-dekrétumok alapján újabb névsorokat készítettek a kitelepítettekről, akkor a mi családunk is a Németországba kitelepítendők sorába került, annak ellenére, hogy partizán családnak számítottunk, de más családok is jutottak hasonló sorsra. Egy kassai magyar orvosnak köszönhettük, hogy nem kerültünk a kitelepítettek sorába, mert édesanyám egészségi állapotáról olyan igazolást állított ki, hogy beteg szíve nem bírná ki a kitelepítés megpróbáltatásait.

Mecenzéf és Stósz, *a mánták földje,* évszázadokon át hámanyelvű volt: német, magyar és szlovák. Ez csak a második világháború után változott meg, amikor a németeket és magyarokat kitelepítették, megvonták az állampolgárságukat, nyelvhasználatukat és elvesztették minden vagyonukat. A mánták hámoraikban készített szerszámaikat általában a dél-alföldi területeken értékesítették, Stósz inkább késgyáráról lett híres. Mecenzéfen található Hámormúzeum, Kinematográfiai múzeum, Stószon Fábry Zoltán Emlékház, a Stószi-fürdő, amely klimatikus levegőjével segít gyógyítani a rászorulóknak.

Hogyan élte meg a szlovák és magyar kapcsolatok alakulását? Milyen változásokat figyelt meg az utóbbi évtizedekben?

Amint említettem, Alsómecenzéfen sohasem volt probléma a szlovákok és a magyarok között. A legidősebb testvérem Róbert, magyar asszonyt hozott a házhoz, Mihály testvéremnek szlovák a felesége, én pedig Árva megyében találtam meg életem párját, aki szlovák volt. Alsómecenzéfen mindenki tudott németül, szlovákul, magyarul. Ha a mi népes családunk is összejött egy-egy ünnepi vacsorára, több nyelven beszéltünk, nem is tudatosítva, amikor a mántáról magyarra, majd szlovákra váltottunk. A lakodalmakban, táncmulatságokon egyformán daloltak szlovákul, magyarul, németül. Mivel ilyen toleráns környezetben nőttem fel, később munkahelyeimen is igyekeztem megvalósítani ezt a szellemet a nemzeti és a vallási tolerancia jegyében. Amikor már vezető tisztségbe kerültem, szerveztem az együttműködést a Diósgyőri Vasgyár és a kassai Kelet-szlovákiai Vasgyár között. Kassa város vezetésében és a Kelet-szlovákiai Kerület között törekedtem gyümölcsöző kapcsolatokat kialakítani; köztársasági elnökként pedig Göncz Árpád és Mádl Ferenc barátjaként támogattam tovább sikerre vinni a kölcsönös együttműködést egyes területeken.

A mi időnkben az együttműködésnek gyakorlati eredményei is voltak, én a mostani helyzetben sem látok komoly problémákat a mi kapcsolatainkban, különösen az emberi kapcsolatokban, a családok és csoportok között, de a gazdasági eredmények terén sem. Mindig akadnak csoportok – lent és fent egyaránt – amelyek igyekeznek a vizet megzavarni, különösképpen a választások előtt az egyik vagy a másik országban. Én a közös jövőnket illetően nem aggódom, ezt igazolja személyes tapasztalatom is. Néha eltérés van a valóság és a megjelent írások között, de ezeket politikai, illetve gazdasági érdekek motiválják, a szándékosan terjesztett hazugságok pedig nem találnak támogatásra szélesebb körökben.

Én, mint a közöttünk lévő jó kapcsolatok támogatója ezen a téren is optimista vagyok. Közös kapcsolataink a történelmi időkben kiálltak a próbát, mindig érvényesült a józan ész diktálta álláspont. Különösen a családok, települések és termelői üzemek terén.

Melyek azok a problémák, amelyek különösebben terhelik a két nép múltját, jelenét? Milyen lehetőségeket lát ezek megoldására?

Mivel a múltat már megváltoztatni nem tudjuk, a közös történelmünkben is az kerüljön előtérbe, ami bennünket összeköt, erősít, nem pedig gyengít, megoszt. Persze, a kölcsönös tolerancia és az elfogadható kompromisszumok nélkül ez nem működik. Ezért kellene több figyelmet szentelni a jelennek és jövőnek. Kölcsönös támogatásokkal sikerült elérni, hogy a NATO és az EU tagjai lettünk. Nem jelentik ezek a fontos tagságok azt, hogy vakon és süketen támogassuk azokat a fontos döntéseket, amelyek ezekben az intézményekben születnek, hanem aktív és kritikus hozzáállással kell elősegíteni a társadalmi és gazdasági fejlődés újabb lépcsőfokait. Ezen a téren fontos szerep jutott a V4-ek együttműködésének, ami számunkra továbbra is stratégiai érdek. Ez az együttműködés nem mások ellen irányul, hanem a szomszédos tagállamok közös érdekérvényesítése érdekében. Szomorú, hogy ezen a területen is hiányzik az egység, pedig mindannyiunk számára előnyöket hozott ez az együttműködés. Mostanság aktuális közösen keresni ennek az együttműködésnek az útját, de az álláspontok egységesítésének az útját is ki kell munkálni.

Véleményem szerint, ahogyan ezt már korábban is elmondtam, kölcsönös együttműködésünket nem lehet politikai-ideológiai érdekekhez kötni, mert a politikusok és az ideológiák változnak, de még a vélemények is, a nemzetek azonban itt maradnak ugyanazon a helyen. Azért volna szükséges ezt a fontos együttműködést dokumentumokba, törvényekbe foglalni, amelyek a társadalom érdekeit szolgálják, nem pedig egyes politikusokét.

A felmerült problémák nemcsak történelmi, politikai, hanem lélektani jelenségek is. Milyen közös, illetve ellentétes vonásokat lát a két nép életében?

Ahogyan említettem: a történelmet és az eseményeket nem tudjuk megváltoztatni, és nem is akarjuk. Inkább keressük a közös nevezőt, amelyre építhető a jelen és a jövő. Sohasem volt eddig ilyen kedvező lehetőség az együttműködésre, amikor ott vagyunk a közös Európában, a Schengen biztosította lehetőségek között. Ma Istennek hála a barátkozások idejét éljük, amikor nem pártapparátusok döntik el, hogy ki kivel barátkozhat, mert az már mögöttünk van, és a szigorúan őrzött határok is, amelyek csak korlátozásokat jelentettek. Most valóban mérhetetlen az együttműködés a közös határaink mentén, amikor hidak és utak épülnek a szomszédos települések között, amikkel élni kell és ki kell használni őket.

A szlovák–magyar együttélés példaértékű is lehetne. Tapasztalatai alapján melyek lennének ennek a feltételei?

Én nagy jövőt jósolok az együttműködés terén a mi nemzeteink között. Minden előfeltétel adott, mentálisan is, mert hosszú együttélésünk ugyanabban az államalakulatban közel hozott bennünket egymáshoz. A kölcsönös nyelvismeret, közös kulturális és kulináris hagyományaink, a népzene, folklór hasonlósága sok új lehetőséget tartogat az együttélésre és együttműködésre, ami feljogosít engem arra, hogy örök optimista legyek.

A szlovák–magyar viszonyok rendezése egyben közép-európai kérdés is. Mit üzen valamennyi szomszédos népnek a jövő érdekében?

Jelenleg a közép-európai térségben ideális feltételei alakultak ki annak, hogy a mi nemzeteink példával szolgáljanak a kölcsönös tolerancia érvényesítése terén. Ahogyan már korábban is említettem, most lehetőség van kéz a kézben ezt az együttműködést elmélyíteni, törvényes kereteket alkotni mindkét ország területén, amit nem gátolhat meg a mindenütt jelenlévő bürokrácia. Meggyőződésem, hogy a két nép – két ország számára soha nem látott feltételei nyílnak meg a kölcsönös és sikeres együttműködésnek.

Martos Péter – Deák Ernő

A szlovák válaszokat fordította: Máté László

Várakozás

Az ember tragédiájának szlovák fogadtatása

Madách Imre Az ember tragédiája című világirodalmi értékeket felmutató műve a véletlen revelációjával hat, hiszen nem irodalmi-kulturális centrumban született, hanem egy távoli, vidéki kúriában, ráadásul szlovák környezetben, amely a Magyar Királyság szerves része volt. A Tragédia gazdag gondolatisságával feleletet keres az egyén és a közösség küzdelmeinek dilemmáira, amelyek a történelmi időben nem mindig voltak sikeresek, sőt inkább kudarcok, bukások sorozata. Mivel a magyar–szlovák kapcsolatok közel kétévszázados alakulásában búvópatakként ott vannak azok a gondolatok és eszmék, amelyek a Tragédiában is helyet kaptak, szükséges a magunk álláspontjai mellett megismerni a szlovákok nemzeti küzdelmét önállóságuk érdekében. Nélkülözhetetlen ez azért is, mert a nemzeti elfogultság farkasvaksága elhomályosítja a látásunkat, márpedig a tények makacsok, azok ismerete nélkül aligha jutunk valahová az igazságkeresésben.

Madách Imre Az ember tragédiájának szlovák fogadtatása azért is sajátos, mert nem valami távoli ország költőjéről van szó, hanem a közös haza alkotójának művéről, ahol a magyar nyelv a közös kommunikáció nyelvének számított. Persze, a szlovák nacionalista körök azzal kezdik, hogy Petőfit, Madáchot, Mikszáthot ők adták a magyar irodalomnak, mert Alexander Petrovič elmagyarosodott szlovák volt, akinek az édesanyja a Túróc megyei Hrúz Mária csak az Alföldön tanult meg magyarul (?!), ahová házasság révén került. De Imrich Madač nekik szintén szlovák volt, akinek az elődjei Liptóból jöttek a Nógrád megyei Alsósztregovára. s a világnyelvek mellett szlovákul is tudott. Szövegeiben kimutathatók a szlovák nyelvi hatások: *szlovakizmusok,* amit rögtön példákkal is igazolnak, és életének nagyobb részét *színtiszta szlovák környezetben* élte le. Koloman Mixat pedig nemcsak tudott szlovákul, hanem a magyar szövegben szlovák szavakat, szófordulatokat is használt.

Madách Tragédiájának szlovák fordítására is azért került viszonylag későn sor, mert a szlovák értelmiségiek remékül tudtak magyarul, nem tartották szükségesnek, hogy a magyar szöveget más tolmácsolása alapján értelmezzék. Az 1884-es Csóka Sándor Szintársulatának a bemutatója után a Tragédia Kassán került színpadra, majd a Felföld városaiban: Pozsonyban, Komáromban, Nyitrán, Besztercebányán, Léván, Selmecbányán, Lőcsén, Rozsnyón eredetiben láthatta a közönség. A Tragédia több száz előadására került sor – magyar nyelven.

De Prágában is felfigyeltek Madách korszakos művére, igaz német közvetítéssel (Hamburg, Bécs, Berlin). Jaroslav Vrchlickýnek, a neves cseh költőnek már a nyolcvanas évek derekán felkeltette figyelmét Madách művének gondolati gazdagsága, de igazán akkor kezdett vele foglalkozni, amikor felkérést kapott a Prágai Nemzeti Színház igazgatójától, František Adolf Šuberttől. A prágai ősbemutató 1892. július 23-án volt, jól megrövidítve a szöveget (cenzúrázva!), mert a csehek minden lehetőséget felhasználtak a mű Bécs elleni csipkedésre, szurkálásra. Ennek ellenére megnyirbált formában hatalmas sikert aratott, aminek a következménye az lett, hogy a hatalom betiltotta. 1904-ben még nagyobb sikerrel felújították, és 21-szer adták elő, ahogyan a prágai siker feldolgozója, Rákos Péter irodalomtörténész megállapította: *A Tragédia mint látványosság aratott hatalmas sikert.* Rákos volt a prágai Károly Egyetem magyar tanszékének legendás vezetője, egyben Márai Sándor életművének kiváló ismerője, értelmezője és elemzője. Mindketten Kassán, a Mészáros utcában nőttek fel, s egyaránt önként távoztak az élők sorából.

A Tragédia szlovák fordítása később, 1905-ben jelent meg, ami a szlovák irodalom emblematikus alakjának, és a magyar irodalmon felnőtt alkotójának, Pavol Országh Hviezdoslavnak az érdeme. Hviezdoslav Árva megyében, Alsókubinban született, gimnáziumba többek között Miskolcon is járt, ahol a legendákra és anekdotákra adó szlovák irodalomtörténet azt is nyilván tartja, hogy a miskolci diákéveiben magyarul írt versekkel próbálkozott, amin az egyik ilyen prezentáció alkalmával az édesanyja sírva fogadott, mert elszakadt anyanyelvétől, erre aztán ott erősen megfogadta (?!), hogy szlovák költő lesz belőle, A későbbiekben az Országh Pál mellé felvette a *Hviezdoslav* utónevet, aminek a jelentése*: Hviezda + Sláva = Csillagdicsőség.* Hasonlóképpen született a *Bratislava* név is: *Bratia + Sláva = Testvérdicsőség.*

Hviezdoslav, aki amolyan nyelvreformátornak számított a szlovák irodalomban, Arany János és Petőfi Sándor hatása alatt érett költővé. Késmárki diákévei alatt ismerkedhetett meg Madách Imre művével, később nagy hatással volt rá Ady háborúellenes költészete, s megírta a *Krvavé sonety /Véres szonettek/* versciklust A Tragédia lefordításáért a Kisfaludy Társaság tagjává választotta.

A Tragédia gazdag gondolatisága hatott Hviezdoslavra, különösen történelmi és bibliai tárgyú műveire. A szlovák költő hűségesen követte Madách gondolatait, a Tragédia hosszú szövege az ő fordításában még egynegyedével hosszabb lett, de következetesen

Folytatás a 6. oldalon

Margarete Wagner

A kultúraközvetítő Feßler Ignác Aurél kalandos élete

A nyugat-magyarországi burgenlandi Zurndorfból (Zurányból) származó Feßler/Fessler Ignác Aurél (1756–1839) szokatlan életét nagymértékben meghatározták korának jelentős politikai és ideológiai megrázkódtatásai, amelyek ütköztek idealista, de rendkívül eredeti személyiségével, és rendkívül sokoldalú és eredményes irodalmi tevékenységet eredményeztek. Először a miszticizmustól, majd a Mária Terézia korai késő janzenizmustól indítva, mint tanulásra éhes fiatal szerzetesnek hamar kétségei támadtak, ezért a felvilágosodás és a humanista eszmék hatására a jozefinizmus és a szabadkőművesség követője lett. Később áttért az evangélikus hitre, azt követően a kanti filozófia, majd a fichtei idealizmus hatott rá, de élete végén visszatért a spiritualizmushoz.

Anyjának tett fogadalma miatt vonult kolostorba. Miután Pozsonyban és Győrött latin iskolákba járt, 1773-ban a Székesfehérvár melletti móri kapucinus rendbe lépett, de skolasztikus filozófiai tanulmányai mellett titokban belemerült a felvilágosodás kori írások tiltott világába, amely kifejlesztette kritikai képességét. Besenyői, nagyváradi és schwechati kolostorban élt, majd 1779-ben Mödlingben szentelték pappá. 1781-ben Bécsbe költözött, hogy további teológiai tanulmányokat folytasson, és ő volt az első, aki Ausztriában a kapucinus rend tagjaként doktorált. Egyetértett Joseph Valentin Eybel (1741–1805) kánonjogásszal, aki – a jozefinizmus jegyében – az egyház és az állam szigorú szétválasztását hirdette, valamint a Bécsi Egyetem Teológiai Karának akkori elnökével, Franz Stefan Rautenstrauch (1734–1785) prelátussal, aki 1774-ben Mária Terézia megbízásából több mint egy évszázadon át érvényben lévő teológiai tantervet készített. Egy kolostori botrány arra késztette Feßlert, hogy írjon II. József császárnak annak a férfinak a sorsáról, aki 52 év embertelen börtön után meghalt, és megjelentette a *Was ist der Kaiser? Verfasst von einem Kapuzinermönch (1782) (Mi a császár?Egy kapucinus szerzetes írása)* című írását. A császár ezután szigorú vizsgálatot rendelt el a monarchia minden kolostorában, de Feßlert fogadalma megszegésével vádolták, és csak miután letöltötte büntetését, Rautenstrauch közbenjárására tudott javítani a helyzetén, bebizonyítva ártatlanságát. 1784-ben császári intézkedéssel felmentették a kapucinus rendből, kinevezték a keleti nyelvek és az ószövetségi exegézis professzorának a galíciai Lembergben. Olvasta Baruch de Spinoza írásait, és hatásukra csatlakozott a szabadkőműves páholyhoz a *Phoenix zum runden Tafel* (Kerekasztal főnixe).

Számos héber és keleti tankönyv, valamint drámai próbálkozás mellett ekkortájt írta első történelmi-didaktikai regényét Attila, König der Hunnen (*Attila, a hunok királya),* August Meißner(1753–1807) és Christoph Martin Wieland (1733–1813), az előbbi és az utóbbi szatirikus eleme, de a frivolitások nélkül. Elvetette a „történelmi regény" kifejezést és „történelmi leírásként" akarta értelmezetni a művet. 1788-ban a porosz-szileziai Boroszló városába kellett menekülnie, mert papi ellenfelei megrendezett perrel fenyegették meg *Sidney* című tragédiája miatt. 1796-ig Erdmann von Schönaich-Carolath örökös herceg tanítója volt Beuthenben. Egyre inkább az írásnak szentelte életét, megalapította a *„Gutesthuer" oder Evergeten („Jó ajtó" vagy Örökkévalóság)* nevű titkos társaságot a szabadkőművességen belül. 1791-ben áttért az evangélikus hitre, és boldogtalan házasságot kötött, amely 10 év után válással végződött. 1793/94-ben megjelent kétkötetes, szintén nagyon személyes vonatkozású, erkölcsfilozófiai eszmékre épülő életrajzi regénye *Mathias Corvinus, König der Hungarn und Herzog von Schlesien* (Corvin Mátyás, Magyarország királya és Szilézia hercege) címmel.

1796-ban Berlinbe került, számos folyóirat szerkesztője lett, különféle egyesületeket alapított, mint például *Gesellschaft der Freunde der Humanität* (Emberiesség Barátai Társasága), más néven Berlini Szerdai Társaságot (1783-1798) és a *Feßlersche Mittwochsgesellschaft,* (Fesßleri Szerdai Társaságot) (1895–1806). Együtt dolgozott Johann Gottlieb Fichte (1762–1814) filozófussal, segített megreformálni a porosz *Royal York zur Freundschaft* nagypáholyt, és annak nagymestere is lett, de 1802-ben lemondott. Feßler, aki elutasította a páholyok titkosságát, a szabadkőművességről írt műveivel érdekes betekintést nyújtott ezekbe a titkos társaságokba.

Ezt követően Németországban utazgatott, melynek során számos ismeretséget kötött különböző területek jelentős tudósaival és művészeivel. 1798 és 1807 között jogi tanácsadóként dolgozott az Új-, Kelet- és Dél-Poroszország katolikus osztályán. Ekkor vált el és 1802-ben feleségül vette egy gyáros lányát. Végül úgy szabadulhatott meg állandó anyagi nehézségeitől, hogy 1803-ban egy Berlin melletti birtok tulajdonosa lett.

Eközben, válaszul Napóleon Németországra gyakorolt növekvő nyomására, II. Ferenc császár lemondott a német birodalmi császári méltóságról, és I. Ferencként osztrák császárrá koronáztatta magát. A Napóleon elleni negyedik koalíciós háborúba Poroszország is bekapcsolódott, ennek következtében Feßler 1807-ben elvesztette fizetését és birtokát, és ismét elszegényedett. Egy évvel később újabb, Magyarország történetével foglalkozó kötetet jelentet meg, *Die großen drey Könige der Hungarn aus dem Arpadischen Stamme,* (A magyarok három nagy királya az Árpád-törzsből), amely tartalmazta a Szent Istvánról, a Szent Lászlóról és Könyves Kálmánról párbeszédes formában készített elétrajzi leírást, valamint válogatás nélkül felvázolja számos más ország történelmét.

1809-ben meghívták Szentpétervárra a keleti nyelvek és filozófia professzorának. Az orosz törvényhozó-bizottság levelező tagja és tanácsos lett, de 1810-ben állítólagos ateista kijelentései miatt elbocsátották. 1811 és 1813 között a Volga középső részén fekvő Szaratovi kormányzóságban, Volszkban filantróp oktatási intézmény felügyeletét vette át, és ott telepedett le. Ez idő alatt kezdte írni *Die Geschichte der Ungarn und ihrer Landsassen (*Magyarok és lakóik történetét), amely 1825-re tíz kötetre nőtt. Távol otthonától Feßler *Joseph von Hormayr zu Hortenburg* (1781-1848) történész és polihisztor ösztönzésére Magyarország történetének német nyelvű feldolgozásával hozzájárult egy nagy osztrák történelmi szinopszis kidolgozásához. A cél az volt, hogy az 1806-ban alapított osztrák többnemzetiségű állam az összes osztrák nemzetiség történetének megismerése révén az összetartozás érzését közvetítse, hogy az ország jelentős költői is alkothassanak hazafias témájú irodalmi műveket, és népszerűsíthessék azt. Feßler számos pozitív előítéletet és sztereotipiát közvetített történelmi munkájával Magyarországról és a magyarságról, valamint új anyagokat adott a 19. században oly népszerű történelmi drámák számára.

1815-ben az Alsó-Volga vidéken, a Volgográd melletti Sareptában telepedett le családjával. Megismerkedett a morva egyházzal, és síkra szállt a volgai német telepesek érdekeiért. Amikor a sors következő csapása megfosztotta egyik gyermekétől és megélhetésétől, mélyen átélt pietista jámborságban végre belső stabilitásra talált. 1817-ben újabb fordulat következett. Megkapta fizetését és a szaratovi evangélikus konzisztórium zsinati testületének felügyelőjévé tették meg, ill. az akkor cári, ma finnországi Borgå svéd kisebbségének püspökévé. Számos intézkedést tett az evangélikus egyház újjászervezése és az iskolareform érdekében. Harmadszor is megnősült. 1827-ben I. Miklós cár (1796-1855) megbízta a protestáns egyházi alkotmány újraszervezésével és kinevezte a szentpétervári protestáns egyházközösség tanácsosává. 1833-ban nyugalomba vonult. 83 évesen halt meg.

Az orosz evangélikus egyház szervezése és a volgai németek iránti elkötelezettsége nagy jelentőséggel bírt. Rendkívül termékeny szerzője volt egyházi, vallási, szabadkőműves, esztétikai, filozófiai, filológiai, történelmi és önéletrajzi írásoknak is. Többnyire magyar hazafi szemszögéből írodott történeti műveit gazdag, de válogatás nélkül feldolgozott forrásanyag jellemzi. Német nyelvű magyarságtörténete révén képes volt széles körökkel megismertetni Magyarországot és Kelet-Közép-Európát, és megnyitni ezt az értékes irodalmi anyagforrást az osztrák költők számára.

Fordította: Fetes Kata

Az ember tragédiájának szlovák fogadtatása

Folytatás az 5. oldalról

ebben a fordításban is igazolta a költő humanitárius küldetését. Ideológiailag egy szinten vannak, mert a nemzetek testvérré válásának gondolata egyaránt hite volt Madáchnak és Hviezdoslavnak.

A Tragédia szlovák szövege viszonylag későn jelent meg. S közben jött a világháború, az impériumváltás, aminek következtében a bemutatóra csak Hviezdoslav halála után került sor 1925. november 21-én Kassán, a Kelet-szlovákiai Nemzeti Színházban. Pozsonyban pedig 1926. december 11-én Václav Jirkovský cseh rendező rendezésében. A szlovák Národné noviny (Nemzeti Újság) így lelkendezett: *Örömmel nyugtázhatjuk, hogy az est nagyszerű volt, a munka eredménye csodálatos. Olyan Madách van a színpadon, amely miatt Pest előtt sem kell szégyenkeznünk.* A darabot a színház évekig repertoáron tartotta, miközben a Szlovák Nemzeti Tanács betiltotta a magyar színdarabok játszását.

A második világháború után a hatvanas évek második feléig kellett várni – a daliás 68–69-es évek következménye volt –, amikor jelentős eseményekre került sor a többségi szlovák és a kisebbségi magyar kapcsolatokban, azt is eredményezve, hogy a többség partnerként kezelte a magyar közösséget, lett magyar miniszter a szlovák kormányban (Dobos László), magyar színház Kassán (Thália Színház), és nemzetiségi alkotmánytörvény (44/68-as), ami a mai napig hiányzik, illetve a magyar közösség helyzetének az állása: gyarapodott a magyarok száma, ekkor járt legtöbb magyar gyerek magyar iskolába, kb. százezer, ebből 70 ezren alapiskolába (általános iskolába), 30 ezer középiskolába.

Madách Tragédiájának újabb szlovák bemutatója 1973-ban volt Ctibor Štítnický fordításában. A száz évvel ezelőtt a Rozsnyó közeli Csetneken született költő (családneve: Dörner) kiválóan tudott magyarul, sok magyar mű újabb értelmezése-tolmácsolása volt az érdeme. Művésznevét szülőhelye előtt tisztelegve választotta: *Csetnek–Štítnický.* Értelmezésében az önmagában kételkedő és hívő ember párbeszéde dominál, nem az istenek, ami visszatalálást jelent Madách eredeti értelmezéséhez. Bemutatója szintén Kassán volt, a rendező a magyarul is jól tudó Tibor Rakovský volt, akit a gondolatok gazdagsága fogott meg. Három évvel később 1969. október 11-én bemutatták a pozsonyi Hviezdoslav Színházban, szintén Tibor Rakovský rendezésében, parádés szereposztásban. A társulat a darabot 1970-ben a budapesti Vígszínházban is színre vitte. Az előadást két estén több mint 1500 néző látta. Abban az időben szokás volt, hogy a napilapok kulturális mellékletei is közöltek kulturális híreket, a Slovenské divadlo (Szlovák Színház), az Irodalmi Szemle mellett a Pravda (Igazság), Práca (Munka) Smena (Váltás) , de még a Roľnícke noviny (Földműves Újság) is. Az Új Szó-nak a rendező azt nyilatkozta: *Nincs szebb feladat a rendező számára, mint elmerülni ezekben a mélységekben, s az itt lévő sok-sok kincs közül minél többet a felszínre hozni.* elismerve ezzel Madách művének filozófiai és gondolati gazdagságát. Persze, akadtak kételkedők is, mint az említett szlovák színházi szaklapban M. Dedinský: *Ami a Tragédiában színházi, az mind a Faustból van...,* utalva ezzel Goethe Faustjára, mellőzve Arany János mértéktartó véleményét: *Az ember tragédiája eredeti alkotás.* Példája a szlovák–magyar egymásra figyelésnek Mátrai-Betegh Béla beszámolója a bemutatóról a Magyar Nemzetben, amit szlovák fordításban a pozsonyi Pravda is közzétett.

A Madách bicentenáriumi ünnepségében a szülőföld járt az élen, a költőt Alsósztregován díszpolgárrá avatták. Abban, hogy egy színtiszta szlovák település ilyen elismerésben részesítette szülöttét, fontos szerepe volt a jelenlegi polgármesternek, Ľuboslav Dobrockýnak és az önkormányzat tagjainak. (Ellenpéldát is említhetek: Évekkel ezelőtt Jolsva városa emléktáblát állított Basilides Mária operaénekesnek – csak szlovák nyelven!) A Szlovák Nemzeti Múzeum – A Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma Jarábik Gabriella vezetésével kiállítást szervezett Pozsonyban, amelynek a címe: *...írtam egy költeményt.* Praznovszky Mihály irodalomtörténész a költő életének eddig ismeretlen mozzanataival egészítette ki. Mivel a kiállítás panelek formájában vándorkiállításként is alkalmazható, első állomása Alsósztregova lesz, majd további felvidéki települések. A kiállítás anyaga háromnyelvű: magyar, szlovák, angol.

A bicentenáriumi ünnepségekre céltudatosan készülve a Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma a Madách Egyesülettel együttműködve megjelentette a Tragédia harmadik szlovák fordítását Jita Rožňová által (2020), Macsovszky Péter utószavával. Az utószó jó eligazításokkal szolgál a szlovák olvasó számára, igazolva az új fordítás aktualitását, amit maga a madáchi szöveg utolsó mondata is igazol: *Mondottam ember: küzdj és bízva bízzál,* ami valamennyi szlovák fordításban más formát kap. A szerző arról sem feledkezik meg, hogy a nacionalista szlovák irodalomtörténet igyekszik Madách Imre világirodalmi teljesítményét kicsinyíteni, pedig közös kulturális örökségünk része, s ezt további itteni szerzők felsorolásával is igazol. A gondos megemlékezésre készülő szervezők közzétették (2019) a Tragédia hivatalos szövegét, Bárczi Zsófia értő és aktuális eligazítójával. Mindezeket ismerve és méltatva csak hiányolni lehet, hogy Madách centenáriumán nem volt alkalom a Tragédia bemutatójára; a bicentenárium központi rendezvényére a budapesti Szinházi Olimpia keretében került sor, amikor négy kontinens tizenegy országának 200 szereplős színművészeti hallgatói saját nyelvükön igazolták Madách időszerűségét és drámai költeményének egyetemességét.

A Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma a bicentenáriumi ünnepséghez további két rendezvénnyel járul hozzá: a Magyar Dráma Napja ünnepi programjával, illetve október 4-5-én *Madách évszázadai* címmel kétnapos nemzetközi konferenciát szervez, mindkettőt Alsósztregován

Máté László

Szent István királyunk öröksége

Királyfiakarcsán augusztus 20-án, a Petőfi Baráti Társulás szervezésében, a helyi kultúrházban az államalapító királyunkra, a keresztény magyar államalapításra és az új kenyér ünnepére került sor.

Az üdvözlő köszöntések után a felvezetőben elhangzott, hogy Szent István királytól kapott hitet fontos, hogy továbbadjuk a gyerekeinknek, az unokáknak, hiszen az együttélésünk legfontosabb keretei a család, a hit és a szeretet. A kultúrműsort a kárpátaljai BorzsaVári népi zenekar biztosította. A zenekart a Kovács család alkotja, ahol a szülők mellett mind a négy gyermek zenél. A BorzsaVári zenekarnak ez év elején a Kárpátaljai Kultúrkaraván segítségével sikerült megjelentetnie első **„Keresem az almot"** című CD-jét.

Autentikus zenét játszanak. Mély átélés és hiteleség jellemezte valamennyi produkciójukat. A népdalok, a népzenei énekek, a megzenésített versek éneklése mellett a repertoárjukban zsoltárok és keresztény énekek is szerepeltek. Az előadásukat a lelkes közönség vastapssal jutalmazta.

A szívet és lelket melengető koncert után a megemlékező ünnepi beszéd hangzott el Deák Ernő történész tolmácsolásában. Ünnepi beszéde figyelemreméltó, meghatározó és kiemelkedő volt.

Szerencsés Magda

Románia elvár és fenyegetőzik

Ha Ausztria tovább „akadékoskodik" Romániának a schengeni övezethez való csatlakozása ügyében, Bukarest kész az Európai Unió Bíróságához fordulni jogorvoslatért, illetve kártérítésért.

Románia az Európai Unió Bíróságán támadja meg a döntést, és a kezdeményezésbe bevonja az európai partnerintézményeket is, ha az igazságügyi és belügyminiszterek decemberi ülésén Ausztria változatlanul Románia schengeni csatlakozása ellen szavaz, jelentette ki szeptember közepén Marcel Ciolacu kormányfő. A Bel- és Igazságügyi Tanács legközelebb októberben, majd decemberben ülésezik, mindkét alkalommal Spanyolország EU-elnöksége alatt, Pedro Sánchez spanyol kormányfő pedig „teljes nyitottsággal és teljes támogatásával" áll Románia schengeni csatlakozása mellett, tette hozzá bizakodva a román kormányfő.

Miután Bulgária csatlakozását a legutóbbi alkalommal is megvétózta Hollandia, Romániának azt is fontolóra kell vennie, hogy továbbra is Bulgáriával együtt kéri-e a felvételét a belső határellenőrzés nélküli térségbe. Főleg, hogy időközben hivatalosan is megszüntették Romániával szemben az Együttműködési és Ellenőrzési Mechanizmust. Ciolacu nem ért egyet az osztrák fél azon álláspontjával, miszerint a schengeni övezet működésképtelen lenne, mert tavaly megszavazták Horvátország csatlakozását. „Ha annyira tönkrement a schengeni övezet, Ausztria lépjen ki belőle, emeljen kilométereken át szögesdrót- és elektromos kerítéseket, engem nem zavar. Ha Ausztria így akarja, fizesse meg a kerítéseket, lépjen ki a Schengenből, mi jól megleszünk a schengeni övezeten belül" – fogalmazott a román miniszterelnök.

A sarkos állásfoglalás azt követően hangzott el, hogy Ausztria elutasította az Európai Bizottság elnökének, Ursula von der Leyennek arra vonatkozó kérését, hogy Bécs hagyjon fel a Románia és Bulgária schengeni csatlakozásával szembeni ellenállásával. A tájékoztatás szerint az osztrák fél azzal érvelt, hogy a szabad mozgást biztosító térség bővítésének jelenleg nincs semmi értelme. Von der Leyen asszony éves helyzetértékelő beszédének migrációs kérdésekkel foglalkozó részében tért ki a schengeni övezet bővítésére. Kijelentette, Bulgária és Románia bebizonyította, hogy a schengeni övezetben van a helyük, és felhívást intézett Ausztriához, hogy „haladéktalanul" tegye lehetővé befogadásukat a schengeni zónába.

Bécs azonban szinte azonnal elutasította a kérést. „A migrációs számok jelenleg emelkedőben vannak, Európa számos országában kiegészítő határellenőrzésekről tárgyalnak, mint például a német–lengyel határon" – idézte a román Agerpres hírügynökség Gerhard Karner osztrák belügyminisztert. – „Így jelen pillanatban semmi értelme a schengeni térség bővítéséről beszélni, hiszen inkább több ellenőrzésre van szükségünk, nem pedig kevesebbre."

Mint ismeretes, vétójogával élve Ausztria akadályozza a két ország schengeni csatlakozását a migránsok illegális beáramlásától tartva. Az osztrák kormány szerint a Románia és Bulgária fejlődése terén hatékonyan ellenőrizni a csatlakozásuk esetén a schengeni övezet külső határaivá váló országhatáraikat. „Ausztria vétója a schengeni övezettel kapcsolatban nem Románia ellen, hanem egy, már működésképtelenné vált rendszer ellen irányul" – reagált Karoline Edtstadler, az Osztrák Néppárt EU-ügyi minisztere, aki szerint az Európai Uniónak „el kell végeznie a házi feladatát, biztosítania kell az EU működőképes határvédelmét. Csak a biztonságos külső határok teszik megvalósíthatóvá a belső határok nélküli Európára vonatkozó elképzeléseket."

Az ismételt visszautasítás esetén Románia kártérítést készül követelni Ausztriától a schengeni övezetből való kizárással okozott veszteségekért, Marcel Ciolacu miniszterelnök szerint a visszautasítás nyomán keletkező veszteségek Románia GDP-jének legalább 2 százalékával megegyező összegre rúgnak.

Csinta Samu

A torony

SZERBIA: végső figyelmeztetés?

Kereken nyolc éve épült fel a déli határzár a magyar-szerb határszakasznál, e sorok szeptember közepi írásakor volt a 8. jubileuma annak, hogy a Szerbiában rekedt illegális bevándorlók óriási tömege megrohamozta a Horgos—Röszke közúti határátkelőt, a drámai képsorok szinte az egész világot bejárták, s a Bécsi Napló 2015. évi e havi megjelenésében éppen erről a kemény, megrázó eseményről számoltam be.

Mindezek felelevenítésére nem ok nélkül kerítek most sort: a minap hasonlóan felkavaró, félelmet keltő incidensre került sor, Szabadka központjától pár száz méterre. Egy sokak által kedvelt bevásárlóközpont előtt migránsok löveldöztek, több lövés is eldördült a forgalmas parkolóban a néhány fős leszámolás során a kora esti időpontban. Egy migráns megsérült a tűzharcban, mire a rendőrök kiértek és intézkedtek.

A fegyverropogás nem idegen Szabadka, e szép szecessziós határ menti város most íródó történelmében – jó ideje fegyverropogástól hangosak a határ menti erdők, a közelben élők számtalanszor jelzik a közösségi oldalakon és a rendőrségen, hogy a fák sűrűjében újabb és újabb leszámolások történtek, migránsok csoportjai között, a különféle embercsempész bandák között, s olykor-olykor nagy erőkkel megjelenik a rendőrség és a csendőrség, a különleges alakulatok, rendet tenni. Sziszifuszi munka, ugyanis köztudomású, hogy egyrészt szervezett csoportok állnak a migránsvonulás mögött, másrészt folyamatos a Magyarországon elfogott migránsok visszatoloncolása (miközben a kezdetektől fogva az EU migrációs politikája meghívólevél is egyben).

A Szabadka környéki, és egyáltalán a szerb-magyar határ közeli (jobbára magyarok lakta) falvakban sem különb a helyzet. Először történt meg azonban, hogy a városban tört ki löveldözés, méghozzá egy központi, frekventált, tömegeket vonzó helyen, jelesül egy bevásárlóközpont parkolójában, s ez sokkolt mindenkit, a *mi lett volna, ha…* kérdés borzongtató erejével.

A belügyminisztérium az incidenst követően több razziát tartott, s bejelentette, a csendőrség több tagja fog folyamatosan járőrözni Szabadkán és környékén. „Az a célunk, hogy a migránsok ott legyenek, ahol helyük van, vagyis a befogadóállomásokon, azok, akik mozgásban vannak, legális dokumentumokkal rendelkezzenek, és minimálisra csökkentsük a migránsok közötti konfliktusok számát" – hangsúlyozták, kiemelve, hogy az elmúlt hónapok konfliktusai nem veszélyeztették a helyi lakosságot, hiszen a migránsok közötti konfliktusokról beszélhetünk minden esetben, a rendőrség pedig minden intézkedést megtesz az ilyen események teljes megszüntetése érdekében. A belügyminiszter megismételte, „az állam nem engedi, hogy bárki visszaéljen az ország humánusságával, és vesélybe sodorja Szerbia polgárainak biztonságát".

A vajdasági magyar politikai érdekképviselet ezúttal is reagált a történtekre. Pásztor István, a Vajdasági Magyar Szövetség elnöke szerint a bevásárlóközpont előtt lezajlott löveldözés végső figyelmeztetés kell, hogy legyen, hogy Szerbia felülvizsgálja a migrációs politikáját. A Facebook-oldalán közzétett bejegyzésben úgy fogalmaz: *Határozottan és engedékenységet nem ismerve megálljt kell parancsolni az illegális migrációnak. Annyit beszéltünk már róla. Elmúlt a beszélgetés ideje, az államnak meg kell, hogy védje polgárait.* A szabadkai Városi Képviselőtestület elnöke, a VMSZ köztársasági parlamenti frakcióvezetője, Dr. Pásztor Bálint pedig a következőképpen reagált: *Mi 2015 óta követeljük a Parlamentben, hogy az állam védje meg saját polgárait. Remélem most már mindenki belátja, hogy ez nem mehet így tovább. Kitartóak leszünk továbbra is!*

A VMSZ elnöke egyébként egy hónappal ezelőtt, augusztus közepén kért találkozót Aleksandar Vučić államfőtől a migránsválság „szigorúbb és az eddigitől eltérő" rendezése érdekében. A találkozóról kiadott közlemények szerint a felek „egyetértettek abban, hogy a jelenlegi migrációs politika elemeit felül kell vizsgálni, számos eleme korrigálásra szorul, és esetenként sokkal élesebb állami reakcióra van szükség".

Pásztor most arról nyilatkozott, hogy véleménye szerint egyetlenegy megoldás van: az észak-macedón-szerb határ közvetlen közelében kell létrehozni befogadóközpontokat, melyeket csakis akkor hagyhatják el a migránsok, amennyiben menedékjogot kapnak, aki pedig nem, azt vissza kell toloncolni – minden egyéb pusztán tüneti kezelés. A Vajdasági Magyar Szövetség elnöke hangsúlyozottan megismételte: pártja és tisztségviselői a jövőben is nyíltan vállalják a válság ez irányú rendezését – még akkor is, ha ezzel továbbra is egyedül maradnak a politikai színtéren –, és követelni fogják az ügy kezelését, mert a helyzet tarthatatlan.

Fehér Márta

Hosszú tél elé nézhet Ukrajna

Miközben a nyár elején sokan bíztak abban, hogy az ukrán hadsereg képes lesz a tavaly őszi harkovi és herszoni ellentámadáshoz hasonló sikerekre, mostanra világossá vált, hogy az orosz védelmi vonalakat csak méterről méterre folyó kemény harccal lehet leküzdeni, s biztosan elhúzódik a háború a következő esztendőre is. Eközben Ukrajna lakossága újabb nehézségek elé néz: az egyre szigorúbb toborzási rendeletek, az energiainfrastruktúrát érő orosz támadások és az egyre inkább elfajuló gabonaszállítási viták kemény telet ígérnek az ott élőknek.

2023 júniusában még úgy tűnhetett, hogy az előző évben Harkovnál és Herszonnál vereséget szenvedő, a bahmuti harcok során kivérzett, a Prigozsin-féle puccskísérlettel szemben inaktív orosz hadsereggel szemben gyors sikerrel léphet fel az ukrán haderő. Ezzel szemben az immár négy hónapja folyó ukrán ellentámadás egyetlen kézzel fogható eredménye Robotine térségében az ún. Szurovikin-vonalba való betörés. Mind Tokmak elfoglalása, mind az Azovi-tengerhez való előretörés távoli célként van jelen, főleg annak tükrében, hogy a hamarosan bekövetkező raszputyica ellehetetleníti a nagyobb arányú gépesített hadműveletek végrehajtását.

Ez mindenképpen átalakította a háború hosszára vonatkozó elvárásokat az ukrán vezetés részéről, s újabb csoportok behívását helyezték kilátásba. Így vállaltan alacsonyabbra helyezik a besorozandók egészségügyi alkalmassági kritériumait, előreláthatóan a másoddiplomások és magánúton tanulók sem mentesülnek ezentúl a katonai szolgálattól, oktober 1-től pedig az egészségügyi végzettséggel rendelkező nők sem hagyhatják el az országot, s nekik is katonai nyilvántartásba vételre kell jelentkezniük. Emellett az ukrán állam nemzetközi kampányt indított annak érdekében, hogy a háború kitörésétől kezdve nyugatra menekülő katonaköteles férfiakat a befogadó országok adják ki. Az eddigi hírek alapján eddig csak a lengyel állam lenne hajlandó eleget tenni a felszólításnak.

Az ősz előrehaladtával nem kevesebben fölmerült a kérdés, hogy megismétlődhet-e a tavalyi, tömeges áramkimaradás idén ősszel is? Az Ukrán Energetikai Minisztérium ezzel kapcsolatban egyik közleményében kijelentette, hogy október 1-től az ország egész területén nem várható áramkiesés, minthogy az ukrán erőművek által termelt villamos energia lefedi a fogyasztói igényeket. A közlemény alapján csak abban az esetben történhetnek a tavalyihoz hasonló lekapcsolások, ha orosz rakétacsapás következtében ismételten súlyosan megrongálódik az energetikai infrastruktúra, viszont – minthogy a legtöbb közintézménynél tavaly kialakítottak helyi alternatív energiaellátási hálózatokat – az esetleges áramkiesések elvileg sokkal koordináltabbak lennének. Csak remélni lehet, hogy erre nem kerül majd sor. Ugyanakkor sajnos az a tény, hogy szeptember 21-én ismét koncentrált drón- és rakétacsapás érte az ukrán energetikai szektort, ez arra enged következtetni, hogy az orosz fél nagy valószínűséggel ismét él ezzel a terroreszközzel.

Az Ukrajnából exportált gabonaszállítmányoknak a szomszédos államokon – Lengyelországon, Szlovákián, Magyarországon és Románián – keresztüli szállítmányozásával kapcsolatban is folytatódik a húzd meg, eresd meg játék. Ennek előtörténetét a Fekete-tengeren keresztüli gabonafolyosó oroszok által júliusban végbement egyirányú megszüntetése adta. Akkortól kezdve az orosz hadsereg egyik fő célpontját az odesszai partoknál létesített hatalmas gabonasilók adták, s szeptember 26-ig közel 280 ezer tonna ukrán gabonát semmisítettek meg. Így nem meglepő, hogy Kijev – bár erőfeszítéseket tett és tesz is a tengeren keresztüli szállítások visszaállítására – a szárazföldi gabonaexport felgyorsítását szorgalmazza. Viszont ez a döntés élénk kritikát váltott ki a szomszédos államokban. Utóbbiak illetékes hatóságai szerint ugyanis az ukrán gabona jellemzően nem az eredeti, afrikai és ázsiai célországokhoz érkezik meg, hanem a szomszédos államok piacain marad, ahol emiatt versenyhátrányba kerülnek a helyi termelők az ukrán gabonával szemben. Ez a vita legalátványosabban ukrán–lengyel relációban nyilvánul meg, ugyanis az Ukrajna legfőbb szövetségesének számító ország már a fegyverszállítások elapadását is kilátásba helyezte.

Mindezek tükrében is nehéz időszak vár Ukrajnában az ott élőkre.

Paládi Renáta

Az anyanyelv fontossága a nyelvtanulásban

Az Anyanyelv és Kultúra (AésK) *Heimatliche Sprache und Kultur (HSK)* egyesület Baselben mintegy 40 különböző származási nyelven kínál nyelvleckéket.

Az Oktatási Minisztérium népszerűsíti az ajánlatot. A szponzorok a konzulátusok, nagykövetségek, illetve szülői egyesületek.

Fontos a német és más idegen nyelvek sikeres elsajátítása érdekében, hogy a gyerekek minél biztosabban tudják használni anyanyelvüket.

Az AésK órák elismert iskolai ajánlat Basel városában, amelyet körülbelül 2000 diák vesz igénybe.

A többnyelvűség és interkulturalitás értékes készségek. A mindennapi életben egyre fontosabbá válik, hogy több nyelven beszéljünk, és különböző kulturális környezetben tudjunk mozogni. A megfelelő standard nyelvet az AésK leckéken beszélik. Az órák segítik a tanulókat anyanyelvük és a további nyelvtudásuk fejlesztésében. Ezek a készségek hozzájárulnak a német nyelvtudás bővítéséhez is.

A HSK óráknak köszönhetően a gyerekek különböző életkörnyezetekkel foglalkozhatnak. Ezáltal bővítik az általános iskolába és a társadalomba való beilleszkedési képességüket.

Genfi magyar élet

A genfi magyarság mai élete sokszínű és szerteágazó, de volt is miből táplálkoznia. Érdemes visszatekintenünk a történelem eseményeire, kik és mikor érkeztek ide, a protestantizmus fellegvárába Magyarországról.

Bizonyára a reformáció óta számtalan magyar diák jött Genf városába tanulás céljából, hiszen ez a hely a teológia, a protestáns életforma megkerülhetetlen központja. Nyilván az ideérkező egykori magyar diákok is keresték egymást s alakítottak egymást segítő közösséget. De a város a politikai menekültek menedéke is volt, amely mindig lehetőséget nyújtott és nyújt a hazájukat elhagyni kényszerülőknek. Így nem véletlen, hogy a történelem folyamán nemcsak diákok, hanem magyar menekültek is érkeztek ide, s alapítottak egyesületeket, magyarokat segítő társulatokat. Ennek egyik példája gróf Zichy Antónia, az első felelős kormány kivégzett miniszterelnökének, gróf Batthyány Lajosnak felesége, aki a szabadságharc bukása után 1852-től 1856-ig Genfben élt, s nagylelkűségéről tanúskodó szalonja a magyar emigráció Genfben tartózkodó tagjainak találkozó helye, segítő központja, otthona lett.

A huszadik század elején, 1908-ban már létezett magyar diákegyesület is Genfben, név szerint a Hungaria Magyar Diákok Egyesülete, ők avatták Klapka György honvédtábornok tiszteletére azt az emléktáblát, mely ma is látható.

A második világháború után érkező magyar menekültek, majd főleg az 1956-os magyar forradalom után érkező magyar diákok élénk magyar közösségi életet folytattak Genfben, itt volt A Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egyesületeinek Szövetsége, a MEFESZ is, mely a hatvanas években megszűnt.

A jelenleg Genfben működő magyar szervezetek a következőek: Genfi Magyar Egyesület, Genfi Magyar Protestáns Gyülekezet, Genfi Magyar Katolikus Misszió, 75. számú Sik Sándor Cserkészcsapat, Genfi Magyar Iskola és Óvoda, Pannonia Néptánc Együttes és a Genfi Magyar Kulturális Központ.

1990-ben alakult meg a Genfi Magyar Egyesület, melynek célja a Genfben élő magyarság összetartása, közös események rendezése, nemzeti ünnepeink közös ünneplése, kapcsolattartás minden Genfben létező egyesülettel, értékeinket tekintve: a magyar nyelv, kultúra mentén. Hagyományos rendezvénye: az október 23-i ünnep, március 15-i megemlékezés, melyre minden Genfben élő magyar honfitársunkat meghívják, valamint a Genfi Magyar Jótékonysági Bál, ahol képviseli magát a genfi polgárság is. Az estély anyagi eredményét minden esetben egy magyarországi kórház, beteg gyermekekkel foglalkozó gyermekintézmény vagy hátrányos helyzetben lévő iskola kapja. Havonta egyesületi reggelit szerveznek, ahol kötetlen beszélgetések zajlanak, hiszen fontos a kapcsolattartás. Évente filmbemutatót, vagy egyéb kulturális estet rendeznek, részben a Genfben élő tudományos pályán sikereket elérő személyiségeknek vagy Magyarországról meghívott művészeknek. Az Egyesület újságja a Genfi Magyar Értesítő, mely 300 példányban készül, 1990 óta jelenik meg évente három-négy alkalommal. A tagokon kívül megkapják a svájci és európai magyar szervezetek valamint az Országos Széchényi Könyvtár. A szerkesztőség célja: genfi magyar eseményekről szóló írások, riportok közlése, genfi magyar szervezetek híreinek ismertetése, valamint az egyetemes magyar kultúra évfordulóinak, nagyjainak és a legújabb magyar irodalom műveinek bemutatása. A szerkesztők önkéntesen végzik munkájukat.

A napjainkban létező genfi magyar egyesületek egyik legrégibbje a Genfi Magyar Protestáns Gyülekezet, melyről 1953 óta vannak adatok. Ismert, hogy 1957 óta vannak magyar nyelvű istentiszteletek magyar protestáns lelkész vezetésével. 2006 óta lehetőség nyílt arra a Bethlen-Claparède Alapítvány segítségével, hogy egy, évente Erdélyből érkező teológus-hallgató biztosítsa a gyülekezet számára az istentiszteleteket, a teológus számára pedig tanulmányainak genfi elmélyítését. Havonta kétszer vannak istentiszteletek és rendszeresen bibliaórák, előadások, valamint szeretetvendégséget is rendeznek a közösségi élet elmélyítésére.

Nem kevésbé régi a Genfi Magyar Katolikus Misszió működése a városban. Az egykori ötvenhatos magyar diákok elbeszélése szerint 1957-ben már száz magyar fiatal vett részt a szentmisén a Szent Boniface templomban, ahol egy 1986-ban felavatott emléktábla őrzi ma is a magyar diákok köszönetét a nekik nyújtott segítségért. A magyar katolikus közösség havonta kétszer vehet részt magyar nyelvű szertartáson, melyre a Magyar Püspöki Konferencia segítségével érkező atyák biztosítanak lehetőséget. A szentmiséken kívül is élénk a Misszió élete, zarándoklatokat, közös kirándulásokat is szerveznek, Genf-szerte ismert az évente megrendezett Szent László napi búcsú, melyen sokan ismerkedhetnek meg a magyar vendégszeretettel, kultúrával.

A gyermekek számára is több lehetőséget nyújt a genfi magyarság. 1984-ben indult, majd 1986-ban hivatalosan is megalakult a 75. számú Sik Sándor Cserkészcsapat. Nemcsak a magyarságismeretet sajátítják el a havonta szervezett cserkész foglalkozásokon a gyermekek, hanem élménydús bicikli kirándulásokon, felfedező túrákon próbálhatják ki bátorságukat, fejleszthetik gyakorlati készségüket, magyar nyelvi tudásukat, s nem utolsósorban szerezhetnek barátokat. A cserkészek részt vesznek a magyar ünnepségeken, segítenek a szervezésben is.

A kilencvenes évek eleje óta létező Genfi Magyar Iskola és Óvoda heti foglalkozásokkal várja a gyermekeket, ahol az óvodáskorúak a Diaszpóra Óvodák, Iskolák Ernyőszervezete által kidolgozott program szerint, az iskolások pedig a Balassi Intézet által a külföldi magyar iskolák számára készített anyag alapján részesülnek oktatásban. Iskolakezdő csoportjuk is van a 6–7 évesek számára. Az oktatáson kívül táncházat, kézműves foglalkozást, ünnepségeket és előadásokat is szerveznek.

A népi zeneművészet és néptánc kedvelőinek 1996-tól nyílt lehetőségük arra, hogy közösséget alkossanak, ekkor alapították a Pannonia Genfi Magyar Néptáncegyüttest, ahol heti rendszerességgel gyakorolnak, és készülnek a bemutatókra, s nemcsak Genfben, hanem Svájc-szerte fellépnek, hogy megismertessék a közönséget a magyar néptánc és népzene szépségeivel; nemzeti ünnepeinken is gyakorta ott szerepelnek.

A legújabb genfi magyar szervezet a 2010 óta létező Genfi Magyar Kulturális Központ, mely az egykori Genfi Magyar Könyvtár utódaként végez sokrétű kulturális tevékenységet. Ismert költőket, művészeket hívnak meg, irodalmi előadásokat, nyelvtanfolyamokat, a magyar gasztronómiát bemutató eseményeket szerveznek, sőt a Genfbe újonnan érkező honfitársak számára segítséget is nyújtanak svájci életük megkönnyítésére. Munkájukat időszakonként segíti a Bethlen Gábor Alapítvány és a Körösi Csoma Sándor program.

Ha összegeznénk a genfi magyar szervezetek tevékenységét és együttműködését, látható, hogy bár korra, világnézetre, érdeklődési kört tekintve különbözőek vagyunk, de összeköt minket a magyar nyelv és kultúra szeretete.

Czellár Judit

Amerikai segítség a budapesti éhezőknek

Az Indiana University Press „Budapest's Children" címmel adta ki Frederike Kind-Kovács a drezdai egyetem H. Arendt Intézete tudományos munkatársának könyvét, melynek alcíme: Humanitárius segély a nagy háború után. A szerző idén nyáron elnyerte a Grace Abbott könyv-díjat, a 2022-ben megjelent legjobb angol nyelvű, gyermekek oldaláról megírt történelem kategóriájában.

Az első világháború után a magyar halálozási számok megelőzték a születésszámot, a gyermekhalandóság az újszülöttek első évében 20 százalék volt. A szociális ellátás teljes csődje Budapesten élelmiszerhiányhoz, gyermekéhínséghez vezetett.

A magyar szociofotó megalapítójának, Tábori Kornélnak az *Egy halálraítélt ország borzalmaiból* című angol, francia és olasz nyelvű, a nagyhatalmak számára készült kiadványában, adatokkal, beszámolóval és fényképekkel mutatja be a legszegényebb rétegek életkörülményeit.

Az amerikai és nyugati újságokat ellepik a háború legvédtelenebb áldozatainak a magyar gyermekek angolkóros, felpuffadt hasú képei.

A történelemben ez az első olyan háború, ahol az ellenkező oldalon álló szenvedő népeket a győztesek megsegítik.

Az Amerikai Vöröskereszt (ARC) Magyarországi Anya- és Csecsemővédő Akciót indít James Pedlow vezetésével. Herbert Hoover Amerikai Segélyszervezet (ARA) megalapítója és a Rockefeller Foundation is együttműködik velük. Élelmezéshez értő szakértőket küldenek Magyarországra, akik éhségtérképeket készítenek, felmérik az élelmiszerelosztási helyzetet és élelmiszerraktárakat szerveznek. Az amerikai nép adományából Nyugat-Európában vásároltak élelmiszert, és megszervezték az élelmiszertranszportot, a kiszállítást a helyi ingyen konyhákhoz. Az amerikaiak hatvan ingyen konyhát létesítenek, ahol ebédet főznek, de a gyerekeknek és az anyáknak tejkiosztó állomásokat rendeznek be, tejjegyeket osztanak és 106 ezer rászoruló gyerek kap reggelit és ebédet.

Iskolákban, óvodákban, közintézményekben, templomokban szervezik az ételosztást.

A gyerekeket 14 éves korukig próbálták úgy feltáplálni, hogy a szervezetük ne érezze meg a háború és azt követő évek éhínségét, a gyerekek felépülését tartották szem előtt, orvosokat küldtek, hogy minden rászoruló gyereket megvizsgáljanak.

Az első világháború után 60 ezer magyar gyerek utazhatott nyugat-európai befogadócsaládokhoz az otthoni éhezés és nyomor elől. A legtöbben Hollandiában és Belgiumban tölthettek el négy hónapot, miközben testileg és lelkileg is regenerálódtak.

A Nemzetközi Vöröskereszt is segélyakciókat indított egészen 1925-ig. Bár voltak svájci, brit, holland, svéd, dán, norvég, Joint missziók, és a Rettet das Kind is segített, de az igazi (élelmiszer, ruha, orvosi műszerek) elosztó állomásokat az amerikaiak szervezték szükség szerint és mindent pontosan dokumentáltak.

Az amerikai segélyszervezetek budapesti tevékenysége 1921 nyarán befejeződött.

A magyar kormány hivatalos ünnepségen köszönetet mondott a két és fél évet Budapesten töltött James Pedlownak az országban végzett segélymunkájáért. A Városligetben, az európai országok történetében először állítottak szobrot élő amerikainak. A szoboravatási ünnepségen Apponyi Albert gróf mondott beszédet. Pedlow visszautazása után is segélycsomagok és karácsonyi ajándékok elszállítását szervezte Magyarországra.

Meg kell még egy másik amerikait is említenünk, a magyar nemzeti kincsek védelmezőjét Harry Hill Bandholtz tábornokot, aki megakadályozta, hogy román csapatok kifosszák a Nemzeti Múzeumot. 1919. október 5-én a román csapatok körbevették az épületet és a tárgyak elszállításához már fel is sorakozott 14 teherautó. Bandholtz tábornok egy amerikai ezredessel a múzeumhoz sietett, és határozott fellépésével megakadályozta a múzeum kipakolását. A magyar nemzet Bandholtz tábornoknak is egészalakos szobrot avatott a Szabadság téren 1936-ban. Az ő szobra visszakerült eredeti helyére Bush elnök látogatásakor, s az esemény centenáriuma alkalmából Nemzeti Múzeum parkjában emléktáblát is kapott az amerikai tábornok.

James Pedlow mellszobráról senki nem tudja, hová tüntette el a történelem forgataga a Városligetből, holott sok ezer magyar életét mentette meg.

Bika Julianna

KARCSA – a folytonosság pillanatai

A földrajzi nevek etimológiai szótára szerint víznév, nyelvi forrása szerint a török qara ‚fekete' származékában kereshető.

Fényes Elek geográfiai szótára nem kevesebb, mint 12 Karcsa nevű települést tüntet fel Pozsony vármegyében. A történelmi Magyarország utolsó népszámlálásakor (1910) hasonlóképpen előnévvel 12 kisközség volt lelhető Pozsony vármegye Etrekarcsa nevű körjegyzőségében a Dunaszerdahelyi járásban. Közülük – Királyfiakarcsát is ideértve – háromnak, éspedig Ekrekarcsa (272), Amadékarcsa (215) és Királyfiakarcsa (200) lakóinak száma érte el, ill. haladta meg a kétszázat, a többieké ez alatt maradt. Egyedül Egyházaskarcsa rendelkezett parochiális templommal, ami a nevéből is kitűnik. Valamennyi magyar falu volt.

1940 óta két önkormányzat, Egyházaskarcsa és Királyfiakarcsa fogja össze az egymás szomszédságában fekvő, 1.457, ill. 1.121 lelket számláló, azonos nevű, változatlanul magyar falvakat.

Bízva abban, hogy nem fehér hollóként érdemes pillantást vetni erre a csallóközi világra, ami nemcsak töretlenül, hanem világra tárulkozóan éli magyar életét. Erről meggyőzhet a Pillanatképek Egyházaskarcsa 2023 Szerencsés Magdolna, Szerencsés István és Néma László gondozásában megjelent kiadvány.

Összefoglalva három tényező kidomborításával lehet emlékezetbe vésni a biztató kibontakozás mutatóit: Már önmagáért sokatmondó az aprófalvak összevonása önkormányzati szinten, azon belül a képviselőtestület tagjai közötti termékeny munkamegosztás, ipartelep létesítésével olyan szintű infrastruktúra megteremtése, amely nemzetközi cégek letelepedését tette lehetővé. Ez a beruházásokon túlmenően kiemel a kisebbségi elszigeteltségből, ami sajátságos módon erősíti a magyar identitást.

Bámulatos felismerés: a gazdasági befektetések, a külföldi cégek általi jövedelem nem öncélú, hanem közvetlen a települések felvirágzását szolgálja, aminek a települések arculatán túl az oktatás és a művelődés felemelése a célja. Más szóval gazdaság és kultúra kölcsönhatásán alapul a fejlődés, sőt, felvirágzás regionális szinten.

Az összefogás, együttműködés önkormányzati téren is megmutatkozik: Egyházaskarcsa és Királyfiakarcsa együtt, közösen rendezik meg nemzeti ünnepeinket (március 15., augusztus 20.)

Az elért eredményekről így nyilatkozik Godány László, jelenleg alpolgármester, aki polgármesterként 32 évig állt a község szolgálatában: „A szó szoros értelmében ‚nulláról' indultunk el. Igaz, volt egy elképzelésem arról, hogyan is lehetne az alapvető dolgokat megteremteni, ami a község működéséhez szükséges. Ami azt jelentette, hogy összetartó képviselet, egy iroda, egy faluház, ahol méltóképpen tudjuk fogadni a lakosainkat, a fontos személyeket. Nehéz volt a kezdet." Voltak, „akik azt gondolták, hogy egy ‚varázspálcával' meg lehet váltani a világot." A polgármesteri „szakmával" kapcsolatosan leszögezi: „A hazaszeretet a lényeg. Továbbá a bizonyítási vágy a lakosság felé."

A negyvenéves Mórocz László polgármester, korábban az ipartelep menedzsere, Godány László jobbkeze kiemeli: „Az oktatást prioritásként kezeljük. Kiemelt figyelem övezi mind az óvoda, mind az iskola működését. Számunkra egyik legfontosabb dolog az oktatás színvonalának megtartása." A beruházásokkal összefüggésben állapítja meg: „Az egyházkarcsai ipari park Szlovákia egyik legnagyobb ipari parkjává nőtte ki magát. Ezzel is rengeteg munkahelyet teremtve nemcsak a régióban, de a környező járásokban is. [...] Ez hatalmas segítség, elsősorban a családok részére, mert nem kell külföldre menni, ezzel is próbáljuk szolgálni az itt élő magyarságot. Maradjanak itthon, találják meg számításukat a szülőföldön. Tehát a fiatalok számára az itthon maradás a cél." Ezt szolgálja az építkezések területén is a segítségnyújtás.

Tanulságos következtetésként is lehet idézni: „A faluvezetés, az önkormányzat munkáját úgyszintén a folytonosság jellemzi. A választások során a képviselőtestületben csak egyetlen egy személy esetében történt változás. Továbbra is tapasztalt kollégákkal folytatjuk a megkezdett, felelősségteljes munkát."

- de -

KITÜNTETÉSEK

A pozsonyi magyar nagykövetségen augusztus 20. alkalmából három szlovákiai magyar részesült kitüntetésben: **Erdős Péter** a királyfiakarcsai Petőfi Baráti Társaság elnöke, **Fellinger Károly költő, helytörténész** és **Salgó Tibor**, a Csemadok Udvardi Alapszervezetének elnöke vehette át a **Magyar Arany Érdemkeresztet**.

*

A kecskeméti **Szabó Sándor tárogatóművésznek** a **Magyar Érdemrend Lovagkereszt polgári tagozat** kitüntetést ítélték oda. A művész mindamellett a Kardos Pál emlékérmet is kiérdemelte.

*

Radics Éva ny. professzort Szegeden hangverseny keretében, mint Kardos Pál munkásságának folytatóját, hű gondozóját, tevékenységének, elkötelezettségének elismeréseként **ezüst emlékérem**mel jutalmazták szintén a nemzeti ünnepen.

Kellemes időtöltést kínál télen-nyáron a Csorna melletti Áldos Panzió Farádon.

H-9321 Farád, Győri út 18.
Tel./Fax: 00 36/96 535 000
E-mail: aldospanziofarad@gmail.com

Ökológiai problémák az Alföldön

Letűnt eszme vagy napjaink reális lehetősége a népi írók Kertmagyarország ideája? – a múlt esztendőben két alkalommal is foglalkoztunk ezzel a Bécsi Napló hasábjain. A nemrég zárult harmadik Tanyakollégium kutatói – különböző egyetemek diákjai tanáraikkal – a Lakitelek Népfőiskola szervezésében erre is igyekeztek választ kapni. A kutatás az országnak abban a részében, a Duna-Tisza közi Homokhátságon zajlott, ahol ma is a legtöbb ember él tanyán, ahol a szél fújta, sívó homokot évtizedek alatt aranyhomokká, hazánk egyik legfontosabb zöldség-gyümölcs-szőlőtermő vidékévé tette az emberi szorgalom és találékonyság.

Miközben a tanyákat, a tanyai gazdaságokat járva megannyi követendő példával találkozhattunk, szembesülnünk kellett a kétségekkel is, főként a kisebb és kevésbé tőkeerős termelők körében. Miből fakadnak ezek? Egyrészt a felvásárlási árak bizonytalanságából, amelyek sok esetben az önköltség alatt vannak, hiszen hosszú távon nem lehet ráfizetéssel termelni. A másik leggyakrabban említett probléma pedig a fölmelegedés, a csapadékhiány, a fokozódó szárazság, az aszályos évek egymásutánisága, a felszíni vizek hiánya, az évszakok keveredése, az öntözés megoldatlansága. Öntözés nélkül a homokon szinte lehetetlen termelni. Az előrejelzések szerint a XXI. században a fölmelegedés és a kiszáradás tovább fog erősödni az Alföldön, főleg a Homokhátságon. A vízmegtartás, vízpótlás és az öntözés megoldása ezért valóban létkérdés.

Korunk egyik legnagyobb gondja a globális klímaváltozás. Bár Földünk éghajlata sohasem volt „egyenletes" és a rövidebb-hosszabb hideg periódusokat, „kis jégkorszakokat" az utóbbi pár száz évben is fölmelegedések követték, a klímakutatók megegyeznek abban, hogy a mostani drasztikus és egyre gyorsuló hőmérséklet-emelkedés előidézője főként az emberi tevékenység: a túlzott iparosítás és ennek következtében a légkör megnövekedett szén-dioxid koncentrációja, s általában az üvegházhatású gázok. Európában a hőmérséklet emelkedése az átlagosnál nagyobb, a Kárpát-medencében meghaladja az európai átlagot, ezen belül a sík vidékeken és különösen az Alföld déli részén pedig a kárpát-medencei átlagot. Mindez egyre katasztrofálisabb következményekkel jár, sűrűsödnek, hosszabbodnak a nyári aszályos időszakok, ugyanakkor gyakoribb a szélvihar, a felhőszakadás, a jégverés.

Az ENSZ élelmezésügyi világszervezete, a FAO hosszú távú előrejelzésében már 2004-ben félsivatagi övezetté nyilvánította az ország több mint egytizedét adó Duna-Tisza közét, elemzések szerint az elsivatagosodás veszélye fenyegeti a tájegység nagy részét, különösen annak déli részét, a Homokhátságot. Az Európai Unió felmérése szerint kontinensünkön ez a terület lehet a klímaváltozás egyik első áldozata. A táj képe az 1950-es, 60-as évek óta nagyon sokat változott. A talajvízszint a terület nagy részén az utóbbi fél évszázadban 3–5 méterrel, de néhol 10 méterrel csökkent. A gödöllői előkészítésének finanszírozására. A nagyszabású munkálatok a Pest vármegyei Dunaharasztitól, Dabastól a Csongrád-Csanád vármegyei Mórahalom, Zákányszék, Ásotthalom térségéig, a Tisza menti Lakitelektől, Tiszaalpártól, Nyárlőrinctől, Szentkirálytól a Dunához közeli Fülöpszállásig és Akasztóig érintik a Homokhátság nagy részét. A körülbelül tízezer négyzetkilométernyi terület vízpótlása és vízvisszatartása a tervek szerint állami főműveken keresztül, a Tisza és a Duna vizét felhasználva valósulhat meg, amit nagy folyóinkból felszivattyúzva csatornákon, zsilipeken át lehet a több tíz méterrel magasabban fekvő, több tíz kilométerrel távolabbi területekre is eljuttatni. Erre részben alkalmasak a XIX. század végétől az 1950-es évekig épített vízelvezető főcsatornák és mellékcsatornák, de új csatornákra, illetve a régiek meghosszabbítására, nyomvonalának, vízfolyásának megváltoztatására is szükség van.

A vizek lecsapolását, elvezetését, a folyókanyarulatok átvágását kezdetben főként azzal indokolták, hogy kell a föld a szántónak, mert jó ára van a gabonának. A tájból azonban a vizekkel együtt sokfelé eltűnt a hal, a kiszáradó legelőkön megfogyatkozott az állatállomány. A nagybirtok a szántóföldjeivel jól jövedelmezett, de a szegények a víz elvitelének inkább csak a kárát látták. A téeszek korában aztán egyre nagyobb gépek jöttek, s a nagytáblás művelést már nemcsak a még megmaradt vizek, hanem a tanyák is akadályozták, megkezdődött hát a tanyavilág felszámolása. Így érkeztünk el az 1990-es rendszerváltozásig, amikor már csak kétszázezren éltek tanyán Magyarországon – az 1940-es évek végén még több mint egymillióan –, de a Homokhátságon a szakszövetkezeti rendszernek köszönhetően – amelyben a családok lényegében továbbra is egyénileg gazdálkodtak, a beszerzést és az értékesítést viszont a szövetkezet szervezte – nagyrészt megmaradtak a tanyák.

S velük megmaradt a tanyai nemzedékek szorgalma és termelési, gazdálkodási kultúrája, amely persze mindig formálódott a körülmények és az igények szerint. Az 1960-as évekig például a szegedi tájkörzethez tartozó gazdaságokban a legfontosabb kertészeti növény a fűszerpaprika volt, amely öntözést csupán ültetéskor igényelt. Az 1970-es években, a tanyák villamosítása után, a fűszerpaprika mellett egyre nagyobb szerepet kapott a fehér (étkezési), illetve a pritamin paprika termesztése. Ehhez azonban már sokkal több víz kellett, így a gazdák sorra fúratták a csőkutakat. A szórófejes, vízágyús öntözés meglehetősen vízpazarló, de a mikroszórós, csepegtetős módszer ma is lassan terjed. Pedig a vízzel minden körülmények között takarékosan kell bánni, akkor is, ha kevés van belőle, de akkor is, ha a tervezett nagyberuházásoknak és a hozzájuk kapcsolódó helyi projekteknek köszönhetően majd ismét több lehet. S jól jöhetnek zöldségben és gyümölcsben, de szőlőben is megint a régi tájfajták, amelyek már alkalmazkodóképességüket sokszor bebizonyították. Ezzel együtt van jövőjük nagyobb területen is az olyan újabb, szárazságtűrő növényeknek, mint a C-vitaminban gazdag homoktövis, a batáta (édesburgonya), a csicseriborsó vagy az amaránt.

A Homok-haza lakóinak mindig küzdelmes volt az élete, de az éghajlat-változás ezekben az években minden eddiginél keményebb próba elé állítja őket. Ahhoz, hogy küzdelmük eredménnyel járjon s az ökológiai katasztrófát elkerüljük, szükség van az egész ország segítségére.

Vörös szakadék

Dulai Sándor
a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem nyugalmazott tanára,
a Szabad Föld (a magyar vidék lapja) szerkesztője

„A bor géniusza és a spiritualitás"

Garaczi Imre, a székesfehérvári Kodolányi János Egyetem professzora két évtizede kutatja Hamvas Béla munkásságának filozófiai hátterét, ezek eredményeit rendszeresen publikálja, illetve tart előadásokat a témában. Hamvas Béla *A bor filozófiája* című esszéjét 1945 nyarán írta Balatonberényben.

A magyar gasztronómiai, illetve szellemi életrend egyik fontos középpontja a borkultúrához való viszony. Hamvas a magyar bor tájjellegeinek kultúráit borvidékenként jellemzi. Korábban már, *Az öt géniusz* című munkájában, mindössze egy rövid eszmefuttatást szentel az öt géniuszi régió (Dél, Nyugat, Észak, Alföld és Erdély) borkultúrájának. Itt viszont részletesen mutatja be a trianoni határon belüli bortájakat, s kiemeli, hogy minden borvidéknek megvan a maga *intim helyi géniusza*, s hozzáteszi, hogy a borhoz igazán értők még az egyes pincék sajátos ízeit is képesek megkülönböztetni. A borfogyasztásnak az életrendben betöltött intellektuális szerepét hangsúlyozza: „De ezen a déli természeten túl és belül az életnek nem elementáris gyönyöre él, hanem az emberi szellem legmagasabb tulajdonságaiban kifinomodott orfikus tudás, a pillanat tudatos realitása, Platón, Anakreon, Epikurosz, Marcus Aurelius egysége, ideák, mámor, derű és bölcsesség. Szekszárdon ez egészen más, mint Gyöngyös vidékén, más, mint Egerben, vagy Tokajban. Lehet élni bor nélkül? Lehet, de az egész feleanynyit sem ér. A pálinkaivó népek sohasem érik el az örömnek ezt a fokát."

A mű három része átfogóan jellemzi a borkarakterisztika tájbölcseleti összetevőit: az első a bor metafizikáját tárgyalja, s ebben a tájkultúrák filozófiai aspektusairól szól, s kiemeli a bor természetfeletti jellegét; a másodikban e nemes ital természetéről szól, s itt mutatja be a föld és bor viszonyait, valamint a borfajták tulajdonságait; a harmadikban azt a vonatkozó szertartásrendet összegzi, amelyben a bor fogyasztása összefügg az életmód különféle területeivel.

Hamvas a bor intellektuális világának megismerését a művészi és vallási megismerés magasrendűségéhez tartja hasonlatosnak. Elméletét a bor filozófiájáról három részre tagolja: az első részben a bor metafizikáját tárgyalja, s ebben a tájkultúrák filozófiai aspektusairól szól, kiemeli, hogy a bor természetfölötti adottság; a második részben a bor természetéről szól, s itt mutatja a föld és bor viszonyait, valamint az egyes borfajták tulajdonságait; a harmadikban pedig azt a szertartásrendet öszszegzi, amelyben a bor fogyasztása összefügg az életmód különféle területeivel. *A bor filozófiá*jának elméleti kiindulópontja egy olyan vádirat, amely az ateisták lelki szegénységéről szól: „... mert az ateizmus, mint fogyatékos értelem és korcs kedély, az élet egész vonalán hoppon maradna, ha valahol nem szerezne kárpótlást. Mi ez a kárpótlás? A túlzott aktivitás. Így vezet az ateizmus szükségképpen erőszakra, és mert erre vezet, az ateistáknak meg kellett szerezni a világhatalmat. Meg is szerezték. Akik harcoltak velük, azok tulajdonképpen irigyelték őket. Szerintem ez volt a hiba. Amikor az ateisták látták, hogy irigylik őket, elbizakodtak."

Az ateizmus elleni vádirat kiindulópontja minden emberi gondolkodás első fázisa, az *érzékelés.* Megismert és felfogott dolgok a következő szinten, az *értelemben* jutnak kifejezésre, ahol az emberben az analízis segítségével kialakul a tudás tartalma, s majd ez a kép kerül az *ész* ítélőszéke elé, ahol eldől, hogy mi legyen a felfogott ismeret sorsa.

Hamvas keresztmetszete az ateizmusról éppen azt hiányolja, hogy ez a gondolkodásmód lemond az emberiség szellemi kultúrájának *lelki* összetevőiről, és a világ tényeit és folyamatait materialisztikus alapú, *szcientifista* vagy *puritán* aspektusból közelíti meg. Hamvas Béla bormetafizikája visszatekint az Édenkertre, s felidézi azt a már feledésbe hullott tudást, amely szerint a növények őrizték meg a világ spiritualitásának géniuszát az illatukkal és az olajukkal.

A szerző hitet tesz a nép, a nemzet és a nyelv egysége mellett, s ez a hagyományban ötvöződik leginkább. Ebben az egységben rendívül fontos szerepe van a földrajzi adottságoknak, s ebben megkülönbözteti a tér és a hely fogalmát. A tér elsősorban fizikailag meghatározható, leírható entitás, míg a hely kifejezi az adott környezet metafizikai arculatát. „A helynek nemcsak fizikája, hanem metafizikája is van és nemcsak látvány, hanem géniusz. Ezért nem határozható meg, csak lerajzolható, mert nem kiszámítható, mert arc. A terek fogalmak, a helyek nevek."

Hamvas Béla bölcselete a borról olyan távlatokat és mélységeket nyit meg az emberi intellektualitás sorsában, melyek legközvetlenebb módon kapcsolódnak a létezés alapvető kérdéseihez. Feltűnik itt az Aranykor egykor idilli világa, amely az ember harmonikus és spirituális egységét jelenti. Ez mindörökre elveszett ugyan már az emberiség számára, de felidézni mégis azért érdemes, mert napjaink materiális technikai kora talán példákat vehetne az egykor volt szellemi egység értékeiből. Hamvas borfilozófiai elméletének eredményei a 21. század gondolkodói számára is számtalan tanulsággal szolgálnak: a hagyományt megtestesítő Aranykor, amely a szellemi egységet képes volt megvalósítani, az időszámítás előtti 600. év válságától kezdve lehanyatlott, és az emberiség történeti kora, az Apokalipszis folyamatát valósította meg. A 21. század harmadik évtizedében a késő-modern kor euroatlanti világjelenségei továbbra sem kedveznek a Hamvas által ajánlott megoldás felvállalására, de feladatunk az lehet, hogy a kiváló gondolkodó elméletét megmentsük a felejtés kárhozatától.

Dr. Garaczi Imre

Garaczi Imre Hamvas Béláról írott tanulmánya a Bécsi Napló honlapján olvasható, illetve a füredi előadása megtekinthető a YouTube-on.

Böröndi Lajos

Jónás a cetben

Itt emésztődöm tegnap óta,
kegyetlen parancs súlya nyom.
Elbuktam, nem ismertem föl,
hogy van nálam nagyobb hatalom.

Mély kút a sötétség fölöttem,
hatalmas víz és szép halak
úsznak, fickándoznak törvény
szerint, mit betartanak.

Csak én hittem, hogy végleg és
egészen a magam ura vagyok,
most meglakolok itt a cetben,
csak magammal vitatkozhatok.

Börtön vagy a szabadság kapuja
ez a hatalmas gyomor?
Középen állok, második nap,
meglátjuk, mi lesz harmadnapon.

Addig? tanulnom kell meghajolni
nem könnyű, sőt nagyon nehéz.
Még egy nap és elfogadom talán
a feladatot, mit tilt az ész.

Konok vagyok, megtörni nem
szeretnék, csak fölismerni a lényeget,
hogy egy csavar vagyok,
és elnyel a nagy gépezet.

Sejtem, föladom majd, de
míg föltöri Isten a magot,
az ellenállást bennem, addig
szabad vagyok. Szabad vagyok?

A magyar könyvnyomtatás hajnala

(Chronica Hungarorum 1473)

Hunyadi Mátyás Magyarországa a kultúra területén sok tekintetben megelőzte a kontinens államait, mint például *az akkor még újdonságnak számító könyvnyomtatásban is. 550 évvel ezelőtt, 1473 júniusában készült el Andreas Hess budai nyomdájában az első Magyarországon nyomtatott könyv, a* Chronica Hungarorum, amit magyarul Budai Krónikának neveznek.

A német származású Andreas Hess életrajzi adatait szinte teljes homály fedi, születésének és halálának pontos dátuma vagy helye ismeretlen. Az 1460-as években költözött Rómába, ahol kezdetben kódexmásolóként dolgozott. A nyomdászatot Georg Lauer ottani műhelyében tanulta ki, mely egyike volt a kontinens első officináinak. 1470 novemberében ismerkedett meg Kárai László budai préposttal, aki Hunyadi Mátyás követeként tartózkodott Rómában. A diplomata meghívta Hesst a magyar fővárosba, de bár ez a felkérés sokkal inkább a jeles humanistától, Vitéz János esztergomi érsektől származhatott.

A nyomdász 1471 tavaszán érkezett Budára, ahol Kárai házában rendezkedett be. Egykori otthona ma is látható a budai várban a Hess András tér 4. alatt, falán pedig emléktábla hívja fel a járókelők figyelmét az épületben egykor működő nyomdászműhelyre és az ott készült Budai Krónikára.

A nyomda üzembe helyezése és a 14 alkalmazott betanítása jó egy évig tartott, így Hess csak 1472 nyarán kezdhetett hozzá első műveihez, a Chronica Hungarorumhoz. Az ehhez szükséges betűket Rómából hozta magával, papírt pedig egy velencei papírmalomból szerzett Vitéz János esztergomi érsek segítségével. A szedést és a nyomtatást ő maga végezte. A könyv megjelenési adatait tartalmazó kolofon szerint ezzel következő év pünkösdjének előestéjére, vagyis 1473. június 5-re készült el. Munkáját Kárai Lászlónak ajánlotta, mert Vitéz egy Mátyás elleni összeesküvés miatt kegyvesztett lett, és 1472 nyarán házi őrizetben hunyt el. Halálával Hess mecénás nélkül maradt.

A Chronica Hungarorumot ismeretlen szerzője több más krónikából állította össze. A latin nyelvű, 133 nyomtatott lapból álló mű a magyarok történetét mutatja be a hunoktól Hunyadi Mátyás 1467-es moldvai hadjáratáig. Más ősnyomtatványokhoz hasonlóan ez is fedőlap nélkül készült, a címeket és a kezdőbetűket pedig utólag piros színnel díszítették. A 200–240 példányban megjelent könyvből mára mindössze 10 maradt fenn, amiből sajnos csak kettő található magyarországi könyvtárakban.

Hess még abban az évben egy újabb kiadványal állt elő, két, latinra fordított ógörög munkát adott ki egy testben. Több könyvet sajnos már nem készített, ami a nyomda megszűnéséről tanúskodik. További életútja ismeretlen, de Hess a Budai Krónikával így is örök nyomot hagyott a magyar kultúra történetében.

Vesztróczy Zsolt

Látható és láthatatlan között

címmel került megrendezésre ez év augusztusában Gyalai István festő, grafikus (1954. Nagyvárad, Románia) kiállítása a bécsi domonkosrendi kolostorban. Már a cím magával ragadott és hívogatott valamiféle misztikus, köztes tér felé. Miként egy végtelenül egyszerű és mégis végtelenig mélyíthető motívum – a virág – kapcsán Gyalai István alkotása mellett („Blumensuche" kevert technika, (tinta, madártoll) 458 x 616 mm, 2023] fel is merül a kérdés: A virágokat jól látjuk, mégis mennyi komplex szépség marad belőlük láthatatlan? S úgy érzem, elmondható, hogy nem csak a virágok kapcsán tehetjük fel ezt a kérdést. A láthatón túli világba maga az alkotás a híd, az alámerülés eszköze. A rézkarcok és a kevert technikákkal készített művek mintha a nagy egészen belül külön strukturálható dimenzióba engednének betekintést. A művész absztrakt alkotásain keresztül, a tájakat és azok elevenségét megörökítő munkákon át, a rézkarcok kompozícióit kiegyenlítő színek kavalkádja, máshol harmóniája által kerülhetünk olyan világba, ahol minden éles és mégis éppen csak lágyan körvonalazott, akár a láthatóban a láthatatlan. Ebben a kollektív, közös térben kényelmes helye van az egyéni valóságoknak, az alkotóénak, a szemlélőének egyaránt. A tájak és színek otthonosak, kerekek egészek, továbbmozdulásra, elmerülésre, reflektív munkára késztetik a látogatót. Ebben a vizuális sokszínűségben fontos szerepet játszik a konkrétan kirajzolódott értékrend, s azt hiszem, ez is nagy egésszé köti az eltérő dimenziókat. Akik augusztus 11-én este jelen voltak a kiállításon, a vizuális élmény mellett Rié Suzuki-Capek zongorajátékában, J. S. Bach Goldberg variációiban is részesülhettek.

Szabó Zsuzsa

Magyar plébános és segédlelkész Felsőőrött

2023. szeptember 1-én, Dr. Mag. Ägidius Zsifkovics, a Kismartoni Egyházmegye megyéspüspöke új plébánost iktatott be és segédlelkészt nevezett ki a felsőőri Feltámadás templomban.

A főpásztor az ünnepi szentmise elején szívhez szóló szavakkal köszöntötte németül, magyarul, horvátul és roma nyelven a híveket. A szertartáson részt vettek a járás, a város, a közélet, illetve a különböző egyesületek, iskolák elöljárói és képviselői. Az ökumené jegyében együtt imádkoztak a jelenlévőkkel az evangélikus és református egyházak lelkipásztorai, világi elnökei és kurátorai, majd a Jóisten áldását kérve jókívánságaikat fejezték ki az új plébánosnak.

A püspök homíliájában a plébános feladatáról elmélkedett, aki az isteni üzenet őre, tanúja és a plébánia vezetője. Szolgálatát a kertész munkájához hasonlította. Szentbeszéde végén jelképes ajándékot nyújtott át az új plébánosnak: vándorbotot, kertészköpenyt és kis gereblyét. A beiktatás közvetlenül a szentmise utáni szertartásban történt, ahol szándéknyilatkozatot, hitvallást és hűségeskütt tett le az új plébános. Ezután a papi székhez vezette őt a főpásztor.

Az új plébános Mag. Schauermann János Veszprémben született 1968-ban, a teológiát a Győri Hittudományi Főiskolán, illetve premontreiként Heiligenkreuzban végezte. 1994-ben szentelték pappá Csornán. Felszentelése után a szombathelyi Premontrei Rendi Szent Norbert Gimnáziumban hitoktató, s egyúttal a vasszilvágyi plébánia lelkipásztora is volt. 2009-ben helyezte Dr. Veres András akkori megyéspüspök a szombathelyi Szent Márton plébániára, ahol plébánosként 14 éven át szolgált. Ez idő alatt kérték fel, hogy tanítson a Győri Hittudományi Főiskola Szombathelyi Tanszakán pasztorális teológiát és katekétikát. Két év óta tanít Győrben is.

Főpásztora engedelével, Zsifkovics megyéspüspök kérésére jött a Kismartoni Egyházmegyébe, ahol a Felsőőrben, Óriszentmártonban és Oláhciklényben élő osztrákok, magyarok, horvátok és romák főtiszteletű atyja lett.

A segédlelkész az erdélyi származású Lic. Csiki Zoltán 1977-ben született Resicabányán. Temesváron járt egyetemre, és tíz éven keresztül Münchenben dolgozott, mint közgazdász. Majd úgy döntött, hogy visszatér gyermekkori álmához, és a papi hivatást választotta. 2018-ban, Ägidius Zsifkovics püspök hívására érkezett Burgenlandba. Teológiai tanulmányait Bécsben végezte, 2023. június 29-én szentelték pappá Kismartonban, és most káplánként Felsőőrre került.

A felsőőri magyar nyelvű szentmisére járó helybéli és környékbeli magyar hívek ennek különösen örülnek, hiszen az ember bensőségesen imádkozni igazán csak az anyanyelvén tud. A többiekkel együtt ők is azért fohászkodtak a püspöki szentmisén, hogy a Jóisten áldja meg mindkét lelkipásztor szent szolgálatát, és adjon nekik bölcsességet, hogy Isten lelkére hallgatva cselekedjenek életük minden területén.

Radics Éva

Alkotói küldetés

– Pósa Zoltán hetvenöt éves –

Pósa Zoltán József Attila-díjas költő, író 1948-ban született Debrecenben. Budapesten és nyaranta Balatonföldváron lakik, de a gyermek- és ifjúkorának városa azóta is az igazi otthont, a hazaérkezést jelenti számára. Idén a 75. születésnapja alkalmat ad az életút egyéni felidézése mellett az alkotómunkának az összegzésére, a recepciótörténet számára a mérlegkészítésre is.

„A művésznek egészen sajátos kapcsolata van a szépséggel. Nagyon találó, amikor azt mondjuk, hogy a szépség nem más, mint a Teremtőtől a művészi tehetség felé elhangzó fölszólítás. S kétségtelen, hogy ez a képesség is talentum, melynek az evangéliumi példázat logikája szerint [...] kamatoznia kell" – írta 1999. április 4-én II. János Pál pápa a művészeknek szóló levelében.

Pósa Zoltán valóban kamatoztatta a Teremtőtől kapott talentumait: harminchárom önálló kötet (versek, elbeszélések, regények, monográfia, dráma), több mint négyezer tanulmány, kritika, recenzió, esszé, kommentár fémjelzik az alkotói életútját.

Irodalmi pályáját versírással kezdte, és ez az alkotói kifejezésmód végigkíséri életművét. Lírájának meghatározó jegyei, szervezőelemei: a hit és az ehhez kapcsolódó bibliai motívumok, történetek, allúziók, a metafizikai kijelentések és a gonosszal szemben a lelki-szellemi megmaradásunkhoz szükséges morális küzdelem, valamint a költészetében a középkori legendák természetes módon kapcsolódnak össze napjaink történelmi valóságával, a magyarság sorstörténetével. A hit és a lét metafizikus lényegének feltárása mellett tehát a másik missziós feladatvállalása a nemzet erősítése, amely prózájának tematikáját is meghatározza: a múltunk, történelmünk feltárásával a gyökereink fontosságára, a megtartó erőkre hívja fel a figyelmet, és jelzi, hogy a gyásznak, az eltéphetetlen szálak, a földrajzi táj, a környezet mint örökség meghatározzák az eredetünket, hatással vannak a jelenünkre és a jövőnkre egyaránt. Az önazonosság feltételei. A műveibe így íródik bele a megcsonkított ország „ősfájdalma", a határon túli magyarsággal vállalt sorsközösség nemzetféltő és nemzeterősítő emberi magatartása és a nemzeti identitás kérdései Csíksomlyó, Gyergyószárhegy, Gyimesbükk, a Hargita-hegység és Székelyföld legmagasabb hegycsúcsa, Madarasi-Hargita, valamint Kézdiszentlélek, Nagyvárad, Parajd, Székelyudvarhely és Szováta helyszínekkel. S gyakran a csíksomlyói Szűzhöz, a Napba öltözött Boldogasszonyhoz, a Babba Máriához fohászkodik (lásd például *A fehér bohóc feltámadása* című kötet *Erdély! Erdély! Erdély!* című versciklusát).

Debrecenben az érettségire készülő tanítványaim nemcsak a regionális kultúra témakörében találkoznak Pósa Zoltán nevével. A Miben hozott újat Petőfi Sándor a magyar költészetben? kérdést tárgyalva Pósa Zoltán neve, költészete mindig szóba kerül. S hogy miként? A hitvesi költészet Petőfi Írájával jelenik meg az irodalmunkban. Bár korábban is voltak költők, akik verseikkel a feleségükhöz is szóltak, ezek viszont csak egy-két alkalmi megnyilatkozások csupán (például: Kisfaludy Sándor Boldog szerelem dalciklusa). Petőfi, Ady, Radnóti és a kortárs irodalomban Pósa Zoltán költészetének viszont meghatározó eleme a hitveshez szóló vallomás. Pósa Zoltán minden kötetében szentel legalább egy ciklust az egyetlen nő által ihletett verseknek, Barna Mártának, a szeretett feleségnek, akitől az idén vett fájdalmas földi búcsút: múzsája immár a mennyből vigyáz rá.

A mélyen lírikus mellett ott van a prózaíró Pósa is, akinek számos nagyregénye, (ahogy ő nevezi) megaregénye is megjelent. Gondoljunk csak az *Aranykori tekercsek*re (2003), vagy az ezzel úgynevezett regényfolyamot alkotó *Menekülés négy sávon* (1994) és a *Mediterrán tintabúra* (1999) korábbi kötetekre, a *Seminoma avagy kórház a város közepén* (2015) és a *Hűséges szökés és hűtlen visszatérés* (2018) című nagy művekre. De jelentős alkotás a *Lila triciklitur*gia (2017) is, aminek a címe avantgárd szóalkotási módot jelez: a tricikliből és a liturgiából nyelvi leleménnyel, egy szófonattal alkotta meg a kötetcímet. Különleges a Boccaccio-féle Dekameron-fűzésű alkotása, *Az ezerkettedik avagy az első éjszaka, Mesék a csodálatos Kelet világáról* (2019) regénykeretbe foglalt epizódfűzére, valamint az elbeszéléseket, novellákat, kisregényeket egybegyűjtő *Péterek és Júdások* (2020) kötete.

Pósa Zoltán legújabb könyve a *Pirosba hajol a félelem* (Coldwell, 2023) című kétfelvonásos dráma, amelynek családtörténetét az egyik szereplőnek, a református lelkészi pályára készülő gimnazista fiúnak, ifjabb Tass Dósa Péternek a szemszögéből ismerjük meg. A mű az 1950-es évek kommunista diktatúrájának idején játszódik, és valós eseményt dolgoz fel, nevezetesen a vámospércsi kiváló festő- és szobrászművésznek, Nagy Sándor Jánosnak, valamint Csúzi Erős Becsky Nagy Imrének, a település nagytekintélyű, legendás református lelkészének történetét. A település két megbecsült polgárát a Rákosi-rendszer a hortobágyi kényszermunkatáborba, a magyar Gulágra száműzte. Arra a helyre, ahová tömegével és önkényesen, ítélet és minden indok nélkül hurcolták el az áldozatokat a csecsemőtől az aggastyánig.

Ez valóban „több mint történelmi visszatekintés", hiszen – ahogy Oláh András írja a recenziójában – az Arany János-i eszmét viszi tovább, az „Ember lenni mindég, minden körülményben" morális parancsát.

Pósa Zoltán élete erre példa: az Istenhez, hazához való hűségét, a keresztény-nemzeti identitását megőrizve ő erkölcsi szigorral helytállt a kommunista diktatúra idején, és a rendszerváltás után is erős maradt a megpróbáltatásokban. Embersége, művészete, egész alkotói életműve útmutatás számunkra. Az ő alkotói küldetése az, hogy hidat verjen „a földi paradicsomban-pokolban vergődő ember és a mindenre végső választ adó Isten birodalma, e világ és túlvilág között" (Pósa, Önvallomás). Ennek imperatívuszát követeli meg önmagától, hogy ezáltal az olvasó is részesülhessen a tisztánlátásból. Belső parancsként éli meg küldetését, amelyet minden körülmények között teljesíteni kell.

Kelemen Erzsébet

„A zenének nincs bőrszíne"

A közönség soraiból felmegy a színpadra. Egyszerűen felmegy a színpadra, érted? Aztán felvesz egy fehér köpenyt, azt mondja, ő orvos. Leveszi a köpenyt, pénzt kunyerál. Nem túl tenyérbemászó, de már majdnem. Ha lenne bicska a zsebemben, nyílna. Azt mondja a székely, pedig gyerekkorában lecigányozták. Azt mondja cigány, pedig magyar. Azt mondja magyar, pedig székely. Azt mondja, hogy a bőrszíne miatt van, hogy azt mondták neki, hogy nem mehet focizni. Nem lehet kapus. A gyerekek sokszor kegyetlenek. Otthon az anyukája azt mondta, hogy ő nem cigány, mert a cigányok büdösek és hajuk van. Gondolkodik. Ő nem büdös, de volt már büdös. Csent is el már valamit. Akkor lehet, hogy cigány? Szerinte nem büdös, tőlem pedig messze van ahhoz, hogy én ezt el tudjam dönteni. Azt eldönthetném, hogy cigány vagy roma. Jobban mondva roma. Mert cigányt már nem mondunk. Nem mondhatok. Még akkor sem, ha ez valakinek oké. Akkor sem, ha valakinek ez identitás. Minden roma cigány vagy minden cigány roma? Mától minden cigány roma. Még az is, aki nem cigány. Szabálykövető magatartást kívánok folytatni. Lopni meg bűn. Ha valaki lop, akkor egy ember lopott, aki egy kisebbséghez tartozik, vagy cigány lopott...khm...roma? Szerintem csentem boltból cukorkát. Nagyon régen. Fehér a bőröm. Számít? Számít.

Most meg azt mondja, hogy orvos. Én már ezt végképp nem értem. Akkor ő gyógyít. De hogyan lehet, hogy ennyiféle öltözetben ugyanaz az ember annyiféle reakciót vált ki? (Nyilván költői kérdés. Nyilván.) Miközben azon gondolkodom, hogy melyik szerepének higgyek, eszembe jut, hogy szeretem a cigányzenét. Nagyon. Milyen jó, hogy épp zenél, mert a „zenének nincsen bőrszíne".

Fekete Zsolt erdélyi magyar színész Perkucigó – stand-up elemekkel tarkított koncertszínháza a közönség nagy örömére szeptember 11-én volt látható a bécsi Pygmalion Theater színpadán.

Szabó Zsuzsa

AZ ERDÉLYI HELIKON EMLÉKEZETE

– 120 éve született báró Kemény János –

Erdélyi Helikon: a két szó a megmaradás, az anyanyelvi kultúra és a tolerancia szinonimája. Vagy több is annál. A nevét viselő irodalmi csoportosulás a Trianon után kisebbségbe szorult erdélyi magyarság legjelentősebb irodalmi-művészeti megvalósítása. Egyedi kulturális szerveződés, az értékteremtésnek és az identitás megőrzésének sajátos, transzilván formája. Létrehozója és működtetője Erdély legnagyobb mecénása, báró Kemény János volt. Tagjai a korszak legmagasabb színvonalon alkotó írói, költői, szerkesztői. Azok, akik tulajdonképpen megteremtették a két világháború közötti erdélyi magyar irodalmat, gyökerét alkotva annak az összmagyar irodalomhoz szervesen kapcsolódó, ám mégis sajátos jegyekkel bíró „erdélyi magyar" művészetnek.

A két világháború között1926-tól 1938-ig működő csoportosulásnak összesen 55 tagja volt. Két-három napos találkozóikat évente, rendszereresen a marosvécsi Kemény-kastélyban tartották. Mint ahogyan azt a kommunista pusztítások ellenére fennmaradt jegyzőkönyvek is tanúsítják, e találkozók alkalmával programot dolgoztak ki, alkotói ösztöndíjakat és pályadíjakat ítéltek oda, könyvek kiadásáról döntöttek és saját, Erdélyi Helikon néven megjelenő folyóiratot felesítettek. Ennek égisze alatt működött az erdélyi magyar írótársadalom színe-java, olyan meghatározó személyiségekkel, mint Áprily Lajos, Dsida Jenő, Jékely Zoltán, Kós Károly, Kuncz Aladár, Makkai Sándor, Nyirő József, Reményik Sándor, Tamási Áron vagy Wass Albert. De kevésbé ismert, vagy méltatlanul elfelejtett alkotók is, mint Bartalis János, Berde Mária, Kiss Jenő, Makkai László, Olosz Lajos, Sipos Domokos, Szentimrei Jenő, szintén örök érvényű alkotások létrehozói.

Feltűnő, hogy milyen heterogén társaság gyűlt egybe évente a marosvécsi kastélyban, minden felekezeti, világnézeti vagy társadalmi megkülönböztetés nélkül. Együtt ült az asztalnál a dúsgazdag gróf, Bánffy Miklós, a kispénzű vidéki tanító, Sipos Domokos, mellettük a zsidó jogtudor Karácsony Benő, a katolikus Nyirő József és a református püspök Makkai Sándor. A szabadelvű Kuncz Aladár, a nyíltan baloldali Asztalos István, a jobboldali arisztokrata Wass Albert, vagy a polgári származású Gulácsi Irén. Egy csapat, amelyet a tagok minden különbözősége ellenére az alkotásokban megnyilvánuló értékteremtés, szellemi kincseink és a magyar identitástudat megőrzésének szándéka vonzott egy táborba. És amelyben, bár tagadhatatlanul voltak ellentétek és összecsapások, az értékközpontú koherenciát a házigazda magas fokú szellemisége, ökumenikus gondolkodása és jellemszilárdsága szavatolta.

Báró Kemény János – akit születése 120. évfordulója alkalmából (1903. szeptember 5.) az idén ünnepelhetünk – máig nem kapta meg a hozzá méltó helyet és elismerést a magyar szellemi Pantheonban. A Pittsburghben született és gyermekkorában szegény rokonra, a hazatért ifjú bárónra váratlanul zuhant rá a gazdag örökség: a marosvécsi Kemény-kastély, a hozzá tartozó, tekintélyes birtokkal, erdőségekkel. Ekkor fogadta meg, hogy életét és vagyonát a köz javára, a művészetek és kultúra támogatására fogja fordítani. Fogadalmát derekasan teljesítette. Alig 23 éves volt, amikor a Trianon-sokkolta Erdélyben a döbbenetből épp felocsúdó írok-költők összefogására és támogatására életre hívja az Erdélyi Helikont. A „helikonista" találkozókra pedig saját otthonában, a marosvécsi várkastélyban biztosít lehetőséget, és maga finanszírozza nem csupán a három napos vendéglátást, hanem az alkotóknak rendszeresen odaítélt ösztöndíjak és pályadíjak zömét is. Kevesen tudják, hogy Szerb Antal sikeres *Magyar Irodalomtörténete* szintén egy helikonista pályázatnak, pontosabban személyesen Kemény Jánosnak köszönhetően jött létre, és látott napvilágot. A Helikon működtetésén kívül a marosvécsi báró a faluban iskolát alapított, könyvtárat létesített és támogatott minden olyan magyar szellemi kezdeményezést, amelyben jövőt látott. (Így Asbóth Oszkár repülő szerkezetét is, amely 1928 szeptember 9-én a „mecénás" finanszírozta Rolls Royce motorral emlekedett a magasba.)

A második világháború alatt a helikoni találkozókra korlátozott létszámban és csak Kolozsváron kerülhetett sor. Ebben az időben a báró 35 ezer holdas erdeje árából mentette meg a csődbe jutott Kolozsvári (magyar) Nemzeti Színházat, amelynek azután négy esztendeig igazgatója volt. Ugyanekkor alapította és finanszírozta a kolozsvári Concordia nevű zsidó színházat, hogy a történelmi túlkapások áldozataiként származásuk miatt elbocsájtott színészeknek megélhetést biztosítson. A háború után aktívan részt vett a marosvásárhelyi Székely Színház megalapításában, ahol intendánsi feladatokat látott el, mindaddig, amíg az államosítás családostól földönfutóvá nem tette, és az általa alapított színházból is kiüldözték. Hosszú éveken át mészégetőként kereste kenyerét Marosvásárhelyen. Végül Sütő András közbenjárására helyezkedhetett el az *Új élet* képes magazinnál. Kemény János ugyanis szerteágazó mecénási tevékenysége mellett maga is alkotó, kitűnő tollforgató volt. Regényeket, gyermekverseket írt, önéletrajzi fogantatású útirajzot és elbeszéléseket. Örök témája, a havas utánozhatatlan szépséggel jelenik meg műveiben. A Havas, annyi erdélyi magyar író mindenkori ihletője és témája – ugyanaz. Ám a látásmód, a megjelenítés egyedi. Az ő esetében a mélyen humanista, morális lélek természettel való egysége, a jó gazda figyelő gondoskodása, és az erdőmérnök tudása ötvződik a sajátos lírai realizmusban. Könyveinek iskolai tananyagban lenne a helyük. Ugyanúgy, ahogy az Erdélyi Helikon is tananyag kellene legyen minden magyar iskolában. Mert még ma sem az.

Irodalomoktatásunknak e megbocsáthatatlan hiányosságát igyekszik pótolni a Kemény János Magyarországon élő unokája, báró Kemény Endre által 2010-ben alapított, pátyi székhelyű **Erdélyi Helikon – Marosvécsi Kemény Alapítvány**. Jubileumi, illetve tematikus irodalmi műsorok szervezésével, valamint 10 éven át megjelentetett 10 nyomtatott kiadványával, őrzi a helikoni örökséget. A **Várvédő** – Erdélyi Helikon Irodalmi Füzetek évente kiadott lapszámai mind az 55 alkotóról megemlékeznek. Együtt és külön, jeles írók és irodalomtörténészek munkái ismertetik az Erdélyi Helikon egyedülálló irodalmi mozgalma jelentőségét, népszerűsítik egyházi és világi szerzői, szerkesztői alakját és alkotásait. A műveikből válogatott szemelvények, versek, novellák, a találkozókról, illetve az alkotók személyéről írt kortársi megemlékezések és különleges archív fotóanyag teszik különösen érdekessé és gazdaggá a lapszámokat. A **Várvédő** lapszámai teljes egészet alkotnak, így igyekeznek visszaállítani a köztudatba a helikoni szellemiséget.

A hihetetlenül sokszínű és gazdag életművekből kibontakozik a XX. század elejének nem csupán erdélyi társadalma, de összmagyar történelme, kultúrája és művészete is. Szellemi örökségük: a helytállás, a tolerancia, a nemzetépítés gondolata máig aktuális.

Medgyessy Éva

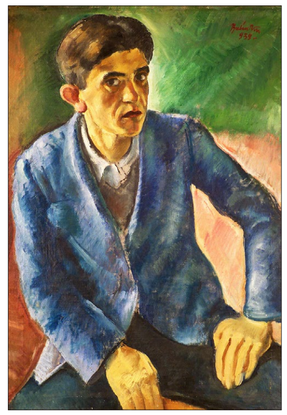

Kék kabátos önarckép

JELEN SZÁMUNK KÉPEI

Festményei az erdélyi képzőművészetben különösek. Látványban érthetőek és hagyományosnak tűnnek, expresszionisztikus elnagyolásokkal, de hosszabb szemlélődés után mégis inkább jelképes erejű munkáknak bizonyulnak. Alkotójuk, *Balázs Péter* (1919–2003), egész életén át megmaradt Kalotaszeg festőjének, bár életművében változatos helyszíneket, városrészleteket, utcákat, múltidéző tereket, templomokat is életre keltett vásznain.

Az elcsatolt Erdély, Tibori Szabó Zoltán kifejezésével „rátarti hagyománytisztelettet" termő trianoni talajából nőtt fel: kora gyermekkora próbálkozásaiban éppúgy, mint a Szolnai, Szervátiusz vagy Ziffer névjegyét magukon hordó szabadiskolák növendékeként. Korai műve, a *Kék kabátos önarckép* éles szemű alkotót ígér. A képen a dőlt alak könnyedsége mögött erős tekintetű fiatal jövőt kémlelő arca körvonalazódik. Korábbi műveiben folyamatos a tökéletesebbre törekvés szándéka. Fiatalkori természetes gesztusai, emberséges magatartása – a festésen túli élet lenyomatai – a szocializmusban olykor megmentették „a rendszer süllyesztőitől". Akiket egykor kisegített, azok utólagos jóindulatra emelte át élete akkori nehezebb szakaszain.

Rajzkészségét számos életképpel bizonyította. Egyszerű emberekkel, falubelijeivel, vagy a csángó mindennapok munkás arcaival. (Egy ideig onnan tudósította a kolozsvári újságokat írással, rajzzal.) Művésztársak portréit is elkészítette, írókét, költőkét, képzőművész-társakét. Realista fekete-fehér rajzainak vonalvezetése a legjobb magyarországi rajzolókéval veszi föl a fölvehetetlen, nemes versenyt.

Különösen vonzódott szülőfalujához, a környező táj sajátos színeihez. Sajátosan erdélyi tájképei kiindulópontja a szelíd *Magyarfenesi táj* mezőivel, tömzsi, feketén-lusta bivalyaival. Erő feszül csendéleteiben is, népi kötődésről tanúskodó érzelmi feszültség. Egyik kedves helyi motívuma a *Vörös szakadék*. Ez kihívás lehetett számára, több változatban is megfestette, hol egy, hol két bivallyal a dombok alatti sikon. A jeles házak, amelyeket megfestett, így *A torony* is a Szent Mihály templommal a megszerkesztett, rácsok (csupán tetőablakrácsok?) mögé zártan, mind az örökölt régmúlt harmonikus példázatai.

Arcképei korának hű lenyomatai, akár falubeli arcok, akár tisztelt példaképeinek, barátainak jelképes tárgyakkal körülvett portréi (Szolnai Sándor, *Kós Károly, Szervátiusz Jenő,* Fülöp Antal Andor). Édesanyja alakjának, akinek megfestése egyik legnagyobb kihívása volt, talán legkifejezőbb jelképe a panteisztikumba hajló, egyetemes érvényű *Várakozás.*

Képei közlését, egyik kivételével (amely magántulajdon), szintén művész fiának, Balázs Lászlónak köszönheti a Bécsi Napló. Egyik korábbi számában a kolozsvári megjelenésű Tribuna a művészetére nézve találó (egyúttal sajgó) megfogalmazásban úgy jellemezte műveit, mint az erdélyi változó és örök értékekről rajzolt-festett „végrendeleteket".

Idén húsz éve, hogy Erdély egyik legjelentősebb 20. századi festője távozott közülünk…

~ lengyel ~

Kertekről és emberekről

Minden ***kert*** *mögött ott a Paradicsom, és néhány* ***kert*** *valódi Paradicsom.*

Derek Jarman

A **kert** szó sokoldalúan megközelíthető. A lexikon szerint „haszon- vagy dísznövények termesztésére szolgáló, rendesen bekerített terület. Vannak ***haszonkertek***: gyümölcsösök, konyhakertek, faiskolák és kereskedelmi kertek; díszkertek: házi, virágos és rózsakertek és parkok; ***tudományos kertek***: ... szőlészeti és iskolakertek.

A nagy terjedelmű díszkertnek *park* a neve."

Sokfélék a megtervezett parkok, álomkertek. Mennyi mindent adnak nekünk embereknek; nyugalmat, friss levegőt természetközelben, kikapcsolódást, harmóniát, feltöltődést energiával, szépséget, pompázatos virágokat, különleges növényeket, pihentető árnyas lombot, madárcsicsergést... hogyan is lehetne különbséget tenni a kert és a park fogalma között?

Ezt kísérli meg szemléltetni a „***Kertekről és emberekről***" című nagyszabású különleges kiállításában az Osztrák Nemzeti Könyvtár november 5-ig. A Díszteremben olyan műalkotások kísérik végig a látogatókat a „tervezett természet, művészet és tájépítészet" történelmén, amelyeket eddig még sohasem tártak nyilvánosság elé. Látható például Christoph Weigel der Ältere: Garten und Blumen-Narr műve, Salomon Kleiner rézmetszete és tusrajza az Ungargasseban található palotaparkjáról 1738-ból, Lancelot Brown eredeti tervrajza.

Az Osztrák Nemzeti Könyvtár több, mint 400 éve kötődik a kertművészethez. Az egykori udvari könyvtár a császári család magánkönyvtárával együtt gazdag tárgyi és kiállítási értékkel bíró kincsekkel rendelkezik. A kiállított tárgyak földrajzi fókusza Bécsre összpontosul, amelyet aztán az egykori monarchia tartományai és más európai országok jelentősebb tervei egészítenek ki; így többek között szerepel a híres Versailles kastélypark tervrajza, valamint a prágai, berlini, potsdami is. Ízelítőt kap a látogató a különleges látványt nyújtó reneszánsz kertművészeten át a feltűnően pazar barokk parképítészetből, de nem marad ki az angolkert, a biedermeierkert stílus, a villakertek ismertetése sem.

A reprezentatív kertművészet csak a 19. század végén fejlődött át tájépítészetté: az egykoron feudális birtokokon keletkező parkoknak, később közparkoknak, egyre jelentősebb szerep jutott a gyorsan fejlődő, nyüzsgő, mozgalmas és forgalmas, épületekkel, lakóházakkal sűrűn beépített városrészek között. A bemutató kronológiai sorrendben követi a változásokat, kezdve a Bécs első kerületi, egykor császári Burggartennel, amely 1919-től vált mindenki számára nyilvánossá.

Gazdagon illusztrált dokumentumok; kerttervek, metszetek, eredeti rajzok, kiadványok, fényképek, sőt képes levelezőlapok mesélnek a pompázatos történelmi kertek látványáról egészen a 20. és 21. századi tájépítészetig, a zöldterületek sokszínűségéről, olyanokról is, amelyek közül néhány már nem létezik, vagy stílusát megváltoztatva átformálódott.

A kiállítást megtekintve azonban nem szabad elfelednünk, hogy milyen fontos szerepet töltenek be azok, akik kerteket és parkokat terveznek, és azok, akik birtokolnak, fenntartanak és megőriznek. Nekik köszönhetően, a gondosan ápolt parkok csodálatos látványa mellett az emberek még mindig természetközelben érezhetik magukat.

Ádám Ágnes

Zsirai László

Búcsúzni ősszel

Hallod, a barnuló levél
leperegve is hogy' zenél?

Milyen hangnemben hulla le?
Mollban-e vagy tán dúrban-e?

Mások örömét súgja-e?
Saját bánatát búgja-e?

Az élet égi ékszere
éles fényekkel vonja be.

Búcsúzni ősszel így lehet:
némán egy faág integet.

Elhunyt Dr. Cserháti Ferenc

Az Életünk, az európai magyar katolikusok lapja közli 2023. szeptemberi számában Dr. Cserháti Ferenc (1947–2023) halálhírét. A külföldi magyarok lelkipásztori ellátásával megbízott nyugalmazott Esztergom-budapesti segédpüspök volt. Pappá szentelése után teológiai tanulmányokat folytatott Frankfurtban és Innsbruckban, ahol hittudományi doktorátust szerzett. Ezt követően tevékenységének súlypontja Münchenbe helyeződött át, és a Magyar Katolikus Misszió teendőit látta el s közben németországi főlelkész lett. Korára való tekintettel Ferenc pápa 2023. február 3-án elfogadta lemondását.

2023. július 22-én hunyt el; óriási részvét mellett augusztus 18-án az esztergomi bazilikában Erdő Péter bíboros búcsúztatta. Ott is helyezték örök nyugalomra.

Természetjáróból szenvedélyes magashegyi túrázó

Csörgő László világa

Csörgő László német nyelvtanár, vizsgáztató és a hegyek megszállottja. Tirolban él és dolgozik, szabadidejében pedig rendszeresen túrázik. Eddig öt alkalommal járt Nepálban, ebből három alkalommal mint túrázó, kétszer pedig mint német nyelvből vizsgáztató. Jelenleg a 6. nepáli útját szervezi, idén őszszel a világ nyolcadik legmagasabb hegyét, a 8163 méter magas Manaszlut szeretné gyalog megkerülni három hét alatt, melynek során a Tsum Valley-be is tesz egy 4-5 napos kitérőt.

Mezőkövesden születtél, mennyire fontosak számodra a matyó gyökerek?

Bár jómagam nem ápolom aktívan a matyó hagyományokat, nagyon fontosnak tartom a matyó kultúrát és annak megőrzését. Szerintem soha nem szabad elfelejtenünk, hogy honnan is indultunk. Nem vallom magam kifejezetten matyónak, de attól függetlenül, hogy immár 11 éve külföldön élek, magyar vagyok és az is maradok. Ezért, ha bárhol járok a nagyvilágban, például az általam annyira szeretett Himalájában, a magyar zászló mindig nálam van.

Ausztriába milyen indíttatással jöttél?

2000 és 2012 között a mezőkövesdi Szent László Gimnáziumban tanítottam, ahol jómagam is érettségiztem. Tanári pályám elején több nyarat töltöttem Németországban a Fekete-erdőben. Már ekkor megfogalmazódott bennem a gondolat, hogy külföldön szeretnék élni, elsősorban német nyelvterületen. 2012 júliusában jöttem ki Bécsbe, az akkori barátnőm ugyanis Bécs mellett élt és dolgozott. Kivettem egy év fizetetlen szabadságot és úgy voltam vele, meglátom hogyan alakul az életem Ausztriában. Végül úgy döntöttem, hogy itt maradok és hét évig Bécsben éltem.

Bécsből miért mentél tovább vidékre?

A hét Bécsben eltöltött év alatt rá kellett jönnöm, hogy a nagyváros nem az én világom. Bécsnek is megvannak az előnyei, de nekem hiányzott a természet, a csend és a nyugalom. Körülbelül 2015 óta minden szabadságomat Tirol különböző régióiban töltöttem. 2017-ben először jutottam el Nepálba, onnan kaptam állásajánlatot is. Ekkor már tudtam, hogy nem maradok Bécsben. De mivel Nepál abszolút más világ, valamint évente legfeljebb egyszer tudtam volna hazautazni Magyarországra, úgy döntöttem, hogy Tirolba költözöm. Szerintem életem legjobb döntése volt. Szeretek itt élni, Nepálba pedig eljuthatok túrázóként.

Sokfelé túráztál már Ausztriában. Melyek voltak a legszebb túráid?

Ami nekem különösen tetszett, az a Dachstein Felső-Ausztria és Stájerország határán. Rengeteg látnivaló és számtalan különböző nehézségű túraútvonal található ott. Nagyon szeretem a hütték világát is. A legszebb hütte számomra a 3006 méter magasan található Ramolhaus. Nagyon vonzanak a 3000-es csúcsok is. Többet is sikerült eddig meghódítani, az első 2016-ban a Furgler volt, amely 3004 méter magas. A legszebb a Kreuzspitze volt, melynek csúcskeresztje 3457 méter magasan található. De nem csak Ausztriában, hanem Olaszországban és Svájcban is nagyon szép 3000-es csúcsokon jártam.

Nemcsak Ausztriában, hanem Nepálban is sokat jártad, járod a hegyeket. Hogyan került az életedbe Nepál és miért lett ennyire fontos?

2016-ban Bécsben Nepálról szóló előadáson ismertem meg egy nagyon kedves idősebb hölgyet. Mint kiderült, személyes kötődése van Nepálhoz, a férje ugyanis az Everesten vesztette életét. Rengeteget mesélt Nepálról, mert bevallom, akkor még nem sokat tudtam az országról. Az ő hatására kezdtem el foglalkozni Nepál és a Himalája világával. Több könyvet is megvásároltam, rendszeresen jártam könyvtárba is. Úgy ítéltem meg, hogy vannak olyan túrák, ún. trekkingtúrák is, amelyekhez nem szükséges hegymászótudás és -felszerelés. 2017 őszén, nyolc hónap felkészülés után jutottam el az Annapurna alaptáborába, amely 4130 méteren található. Azonnal magával ragadott a Himalája csodálatos világa és a nepáli emberek vendégszeretete. Már ekkor elhatároztam, hogy visszatérek még ebbe a számomra oly kedves országba. Eddig összesen 5 alkalommal jártam ott, kétszer mint vizsgáztató, 2018 őszén a Langtang-Helambu régióban túráztam, 2019-ben pedig megvalósítottam a nagy álmomat és kéthetes trekkingtúra során eljutottam a Mount Everest alaptáborába.

Nepálban vizsgáztattál is? Mennyire felkészültek a vizsgázók?

Mint említettem, Nepálban két alkalommal jártam vizsgáztatóként. A világ egyik legszegényebb országáról van szó, ezért sokan jobb élet reményében szeretnének eljutni Európába, hogy itt tudjanak munkát vállalni. A különböző dokumentumokhoz viszont szükségük van nyelvvizsgára. Tapasztalataim szerint a vizsgázók igyekeznek jól felkészülni, főleg úgy, hogy a vizsgadíj körülbelül egyhavi fizetésük.

Volt szerencséd találkozni több híres hegymászóval is, mint pl. Peter Habeler, Reinhold Messner, Hans Kammerlander, Wolfgang Nairz, Oswald Ölz. Mit jelent a velük való találkozás?

Ahogy mondani szoktam: nem hegymászó vagyok, hanem szenvedélyes (magashegyi) túrázó, aki sokat foglalkozik a hegyek, a hegymászás és elsősorban a Himalája világával. Rendszeresen olvasok a témáról, dokumentumfilmeket nézek és híres hegymászók előadásaira járok. Reinhold Messner és Peter Habeler a világ leghíresebb hegymászói, élő legendák. Ők ketten jutottak fel 1978. május 8-án először a Föld legmagasabb pontjára, a Mount Everest csúcsára, oxigénpalack használata nélkül. Reinhold Messner a világon elsőként mászta meg Földünk mind a 14 8000 méternél magasabb csúcsát. Hans Kammerlander is kiváló hegymászó, aki megpróbált lesíelni a Mount Everest csúcsáról, de a kedvezőtlen hóviszonyok miatt ez nem sikerült neki teljes hosszában. Óriási megtiszteltetés volt számomra, hogy az 1972-es tiroli Himalája expedíciót feldolgozó dokumentumfilm innsbrucki bemutatóján, ami világpremier volt, az expedíció minden tagjával találkozhattam. Így ott volt többek között az expedíció vezetője Wolfgang Nairz professzor és orvosa, Oswald „Bulle" Ölz is, aki 1978-ban oxigénpalack használatával érte el a Mount Everest csúcsát. Az ilyen legendás hegymászók előadásaiból rengeteget lehet tanulni, de már élőben látni és hallani őket is hatalmas élmény.

Heinz Zak, a híres Tirolban született és ott is élő fotós és sziklamászó legszebb képeit élőzenés aláfestéssel csodálhattam meg, ami ugyancsak fantasztikus volt.

Nepáli túráidról előadásokat is tartottál. Tervezel további előadásokat is?

Több ismerősöm is említette korábban, hogy érdekelné egy előadás, amelyben a nepáli túráimról, tapasztalataimról és élményeimről mesélek. Ezért az egyik kolléganőmmel megszerveztünk egy magyar nyelvű előadást, amelyre 2023. áprilisában Kundlban került sor. Több mint 200 fotó és videó segítségével mutattam be a közönségnek Nepál és a Himalája csodálatos világát, és azokat a helyeket, ahol eddig Nepálban jártam. 2023. májusában Bécsben tartottam előadást, amelyet veled szerveztem. November vége felé tervezek ugyancsak magyar nyelvű előadást Innsbruckban, a tél folyamán pedig német nyelvű előadást is szeretnék tartani az eddigi trekkingtúrákról. A 2023. őszére tervezett nepáli utamról, melynek során a 8163 méter magas Manaszlut szeretném megkerülni három hét alatt, 4–5 napos kitérővel a Tsum-völgybe, a következő Kundlban tartott előadásomon szeretnék majd mesélni. A rendezvények természetesen ingyenesek, de ha valaki úgy gondolja, hogy tetszett neki az előadás és szeretné a munkánkat pár euróval megköszönni, szívesen fogadunk önkéntes adományokat. Az esték teljes bevételét a Children of the Mountain Austria nevű egyesület számlájára utalom át, amely Nepál legszegényebb régióiban támogatja iskolák építését és a nepáli gyermekek taníttatását.

Az interjút készítette: Méreg Attila

„…zsebe tele van csillagokkal…"

Fellinger Károly évfordulós kötetéről

Fellinger Károly „egyike a legtöbb folyóiratban megjelenő költőknek", olvashatjuk ama impozáns kivitelezésű kötetben, mely a szerző hatvanadik születésnapját köszönti egyik kiadója részéről. Mondom ezt így amiatt, mert hogy Fellinger nem csupán a folyóiratok sokaságában otthonos, hanem mert több könyvkiadó is műhelyében tudhatja őt. Érdemes már itt kis időre megállnunk, s eltűnődnünk, hová is jutott a magyar könyv- és lapkiadás a folytonossá vált szekértábor-harcos villongás után? Odáig, hogy üdítő kivételnek, fehér foltnak látszik, ha akad, akit mindkét oldal sajátjaként fogad be, s akad, aki mindkét oldallal örömest osztja meg műveit - s e döntése által *„gazdagabb lett a **mi** könyvtárunk."* (Eszmélés). Az idézetben szereplő vastagított szót én emeltem így ki, arra utalva: bennünket kell, hogy gazdagítson minden leírt betű. Dönteni csak a teljesség ismeretében tudunk, s ehhez értenünk kell a többes szám jelentését, tudni, hogy az *én* sohasem épít hazát, sem nemzetet, csak és kizárólag a *mi* többesünk – az *egyetlen* oldal.

Ezt lényeges Fellinger poézise kapcsán is fölismernünk, s ebben ez a kötet hatalmas segítségünkre válhat. Érdekes, hatványozottan többes dimenziókat fest föl, vetít le, mint egy filmet – a képsorok kezdetben afelé csalják az olvasót, hogy egy önéletrajzi könyvet lapoznak, születés, eszmélet, sors, elrendeltetés, elvegyülés és kiválás, majd lassul a futás, kezd már minden elvégződni, bevégződni, múlik minden, s szinte hiábavaló hinni abban, hogy ennek tanulságait *„végiglapozni mindig időszerű. Én mégse merem."* (Könyvek). Valahol itt „történik" az első csavar a kötetben, az első nyilvánvaló csavar, hogy ez a szépen, komótosan végig követhető életképeskönyv valójában – főkönyv. Követel és tartozik, vagy – helyesebben – kér és megfizet. Mert meg kell fizetnie minden élőnek a legkevesebbért is, az élet jogáért is önnön halálával, hiszen *„az ember halála az élete."* (Madách). Érdekes-furcsa szójátékkal él itt a költő, az utolsó szótag már a vers első sora, az említett megkettőzése a térnek: Madáchot elengedi, *„visszaadja, kilöki, kiűzi a világ megismételhetetlensége"*, de ez a versbe emelve mementóvá válik – emlékeztet az emlékezet folytonos lomtalanítására.

A költő azt teszi, ami a költészet dolga, a szellem eszmélése ősidők óta – hiszen már a barlangrajzok is egyfajta metaforák, jóval a nyelvi struktúrák születése előtti időkből. A kötet fókusza egyirányú – elmeséli egy emberi lény világra eszmélésének s a világból-múlásának stációit, s ez az ember lehetne akár a költő, de lehetne a mindig változó s mindig változatlan sorsra kényszerülő egyetemes ember. Aki mindegy, hogy menynyit hasít ki létezésnyi ideje alatt a világból, mindegy, hogy egykori jelenlétét szobrok, vagy elültetett fák őrzik; élete arra a jövőre van bízva, amelyben az élők számára a múlt, az emlékezet kizárólag a pillanatnyi újrahasznosítást szolgálja, *„Újra és újra csak lomtalanítunk"*, mondják az utódok, s előznek, száguldanak – visszapillantás nélkül.

Mindezt persze csak ki- és átérezzük Fellinger verseit olvasva – de ne feledkezzünk meg a gyönyörű illusztrációkról sem. *Dolán György* időszínkompozíciói intenzív erővel emelik már-már szakrális magasságokba a poézis síkjait s tereit; egyik – különösképp – kedvencem a kötetben utolsóként látható festményreprodukció, ahol Dolán utolérhetetlen egyediséggel idézi meg *Chagall* motívumaiból (Séta a városban, és/vagy a fölöttük átsuhanó angyali lények káprázatában) a rádöbbenést: földi létünkben az örökkévalóság is mulandó; *„a mai halál leamortizálódott, kései leszármazottja az örök életnek"* (Radír - /*Kabai Lóránt* halálára/).

Csak ki- és átérezzük, mert hiszen a hatvan esztendős Fellinger Károly sok évtizede erre predesztinál bennünket, olvasókat. Költészete úgy és annyiban intertextuális, hogy a létezés – a *Teremtés* - motívumainak teljességét fogja át, helyezi a versészlelet egyetemes foglalatába; kísérleteit ez indukálja, akár lineáris kompozíciókba (mint ez a kötet) fűzi egymás-utániságba munkáit, akár egymással nem is föltétlenül koherens viszonyban álló ciklusokba zárja textusait. Minden csak átsuhan bennünk, mint Chagall lényei, megérint, így maradván meg bennünk – hisz minden a költészet lélekéletrajza abban – s így vezet tovább, a megmaradás felé. Mert bár igaz, hogy *„Minden változásra van ítélve"* (Halloween), de akkor is megőriztetünk a már nem múló örökkévalóságban, vagyunk s leszünk, ha ki tudjuk mondani, hogy *„Körmöm alatt helye van az anyaföldnek"* (Bulvár).

Fellinger Károly: Bumeráng. Versek. Dolán György festményeivel. AB ART Kiadó, 2023, 226. o.

Tamási Orosz János

BÉCSI NAPLÓ

AZ AUSZTRIAI MAGYAROK LAPJA

Kiadja az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége

Levelezési cím: A-1011 Wien, Postfach 358.
Web: www.kozpontiszovetseg.at
https://www.becsinaplo.eu

Tel./Fax: 00 43 1 532 60 49
E-mail: becsi-naplo@aon.at

Zweimonatsblatt der UngarInnen in Österreich.

Eigentümer, Herausgeber, Hersteller und Verleger: Zentralverband Ungarischer Vereine u. Organisationen in Österreich. A-1010 Wien, Schwedenplatz 2/I/8.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:
Bodó Barna (Temesvár), Csáky Pál (Pozsony), Czellár Judit (Genf), † Duray Miklós (Pozsony), Gömöri György (London), Kovács István (Budapest), Kovátsné Németh Mária (Győr), Kő András (Budapest), T. Kovács Péter (Budapest), K. Lengyel Zsolt (Regensburg), Papp László (New York), † Pomogáts Béla (Budapest), Sárközi Mátyás (London), Szakály Sándor (Budapest), Zakar Péter (Szeged).

SZERKESZTŐSÉG:
Benyák Mária, Böröndi Lajos, S. Csoma János, Deák Ernő (főszerkesztő), Fetes Kata, Kántás János, Martos Péter, Másréti Kató Zoltán, Radics Éva, Veit Zita

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Uzsák Zoltán
GAZDASÁGI INTÉZŐ: Deák Sonja

MUNKATÁRSAK:
Ádám Ágnes (Bécs/Budapest), Bölcskey-Molnár Dávid (Bécs), Bika Julianna (USA), Birtalan Iván (Bécs/Budapest), Csinta Samu (Kolozsvár), Cs. Varga István (Eger), Fehér Márta (Szabadka), Fried István (Budapest), Friedrichné Ireghy Annamária (Hamburg), Katona András (Szeged), Lengyel Ferenc (Bécs), Nagymihály Zoltán (Budapest), Paládi Renáta (Ungvár), Palágyi István (Prága), Reményi György (Grenoble), Rumpler Diána (Bécs), Szabó Zsuzsa (Bécs), Szemes Péter (Kaposvár), Varga Gabriella (Budapest), Margarete Wagner (Bécs)

BANKKONTO: 004-46793, BLZ: 20111, Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG., Hauptanstalt A-1010 Wien, Graben 21.
IBAN: AT572011100000446793 • BIC: GIBAATWW

ELŐFIZETÉS egy évre: Ausztriában 18,- Euro, Magyarországon 5100,- Ft, Nyugat-Európában 22,- Euro, vagy annak megfelelő összeg, tengerentúl 25,- Euronak megfelelő összeg, Szerbiában: 1000 dinár, Szlovákiában egyes számok eladási ára: 1,50 Euro.

TERJESZTŐINK:
Amerikában: Andrew Rekay, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856
E-mail, az újság számára: BecsiNaplo@yahoo.com
Bankátutalás: Hungarian Freedom Fighters Inc. San Francisco Area Chapter, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856
Angliában: Lindop Márta, Email: martalindop@hotmail.com, Co-op Bank 08 90 66 10436237
Hollandiában: Deuten-Makkai Réka
E-mail: federatio_hollandia@yahoo.com
Tel.: 0031 6 144 250 84
IBAN: NL81 INGB 0002304058
Kanadában: Pannonia Books Ltd., 472 Bloor St. W. 2nd floor, Toronto, Ontario M5S 1X8.
Magyarországon: Librotrade Kft., H-1656, P. O. B. 126, H-1173, Budapest, Pesti út 237. Bank folyószámla: KHB Rt. 10402166-21638181-00000000.
Németországban: Dr. Klement Kornél, BUOD, Ringstrasse 16, D-63128 Dietzenbach
Svájcban: Ria Meszlényi, Laufenstrasse 41, CH-4053 Basel, e-mail: ria.meszlenyi@gmail.com, Tel. : 061 331 11 38, Mobil : 076 468 05 20 – PostFinance, Mária Balla Meszlényi, Konto-Nr.: 15-508825-5, IBAN: CH89 0900 0000 1550 8825 5, BIC POFICHBEXXX
Svédországban: Szöllősi Antal, S-127 24 Skärholmen, Box 176. PlusGirot Nr.: 756987-4.
Szerbiában: Fehér Márta, 24000 Szabadka, Jókai Mór 119.
Bankszámla: RS35285223604000354839
e-mail: fhrmarta@gmail.com
Szlovákiában: Benyák Mária
E-mail: mariabenyak@gmail.com
Bankszámla: SK6709000000000170127485

Névvel vagy betűjellel megjelent cikkekért szerzőik felelnek és nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Gefördert aus Mitteln der Volksgruppenförderung

Druck: Monocopy Nyomda
H–9200 Mosonmagyaróvár, Juhar u. 16.